แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
อรอำไพ บุรานนท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
พฤษภาคม 2554

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์

ของ

อรอำไพ บุรานนท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่

พฤษภาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

อรอำไพ บุรานนท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
พฤษภาคม 2554

อรอำไพ บุรานนท์. (2554). **แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์, อาจารย์ ดร.วัฒนีย์ โรจน์สัมฤทธิ์.

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้านได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการด้านเศรษฐกิจ 2) เปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดครอบครัว 3) เพื่อรวบรวมปัญหา และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 260 คน ได้มาด้วยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน, t- test, F-test, และการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ่

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางด้านจิตใจ ด้านความต้องการทางด้านสังคม และด้านความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดครอบครัว พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางทางกาย ด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางสังคม และด้านความต้องการทางเศรษฐกิจสูงกว่าเพศชาย

2.2 กลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป

2.3 กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเรียนหนังสือและกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางจิตใจสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมตอนปลาย/ปวช.

2.4 กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด มีความต้องการทางกายและความต้องการทางสังคมสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สมรส หย่าร้าง และเป็นหม้ายเนื้อจากคู่สมรสเสียชีวิต

2.5 กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 บาทขึ้นไป มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 5,000 หรือน้อยกว่า

2.6 กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คน มีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกาย ความต้องการทางจิตใจ ความต้องการทางสังคม และความต้องการทางเศรษฐกิจสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดครอบครัว 1-3 คน

3. ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดงคือ การตรวจสุขภาพควรมาอาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง ชอบกิจกรรมการออกกำลังกายที่มีอยู่แล้ว จัดกิจกรรมให้ลูกหลานได้มามีส่วนร่วมมากขึ้น การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาหรือท่องเที่ยวในทุกเดือน และการจัดตลาดนัดค้าขายสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์บริการ

GUIDELINES FOR THE PROMOTION OF LIFELONG LEARNING AS NEEDS OF THE ELDERLY, ELDERLY CENTRE DIN DANG, BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION.

AN ABSTRACT
BY
AONAMPAI BURANON

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University
May 2011

Aonampai Buranon. (2011). **Guidelines for The Promotion of Lifelong Learning as Need of The Elderly, Elderly Centre Din Dang. Bangkok Metropolitan Administration.** Master thesis, M.Ed. (Adult Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Lecturer: Dr. Gumpanat Boriboon, Lecturer: Dr. Wutani Rojsomrith.

The purposes of this research were to; 1) Study the Guidelines for the promotion of Lifelong Learning need in depth research of the elder, Elderly Centre Din Dang. Bangkok Metropolitan Administration in four aspects of Physiological needs, Psychological needs, Social needs and Economic needs; 2) Compare the guidelines to promote the lifelong learning needs of the elder, Elderly Centre Din Dang. Bangkok Metropolitan Administration, those would vary upon gender, age, education level, status, income, and family size; 3) Gather up the potential problems and suggestions, which related to the guidelines for the promotion of lifelong learning need of the elder, Elderly Centre Din Dang. Bangkok Metropolitan Administration

The sampling consists of 260 sample units of the elder at the Elderly Centre Din Dang. Bangkok Metropolitan Administration by using simple random sampling method. The research tool for collecting the data is questionnaires. Statistics of frequency, percentage, mean, standard deviation, t–test, F–test and Scheffe's method were used for analyzing the data.

The research findings were as follows:

1. The guidelines for the promotion of lifelong learning need of the elder, Elderly Centre Din Dang. Bangkok Metropolitan Administration; overall and each aspect were grouped in high level; ranked from high to low level in order as physiological needs, psychological needs, social needs and economic needs.

2. The comparison of elder's needs at the Elderly Centre Din Dang, Bangkok Metropolitan Administration, in each aspects of gender, age, education level, income, and family size; the significant statistical. The research findings found the crucial differences as follows:

2.1 The samples of Female had shown the stronger needs of the lifelong learning for physiological needs, psychological needs, social needs and economic needs than Male.

2.2 The samples aging between 60–69 years had shown the needs of the lifelong learning for physiological needs which were higher than the group of over 70 years old.

2.3 The samples of uneducated level and the samples of elementary education had shown the needs of the lifelong learning for psychological needs which were higher than the samples of high school education.

2.4 The samples of single status had shown the needs of the lifelong learning for social needs which were higher than married-status group, divorced and widowed (spouse died).

2.5 The samples who had income over 10,001 baht, needs the lifelong learning for physiological needs which were higher than the samples who had income less than 5,000 baht.

2.6 The samples of >3 persons family size needed the lifelong learning for physiological needs, psychological needs, social needs and economic needs which were higher than the sample of 1-3 persons family size.

3. The suggestions of the elder, Elderly Centre Din Dang. Bangkok Metropolitan Administration could be; at least 2-3 times of medical check-up per week, regular exercising including family activities. Monthly field trip, travelling or trading market inside the Elderly Centre should be prepared as well.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ
ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร
ของ
อรอำไพ บุรานนท์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2554

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.วัฒนีย์ โรจน์สัมฤทธิ์)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวี)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.วัฒนีย์ โรจน์สัมฤทธิ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ หากไม่ได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก อาจารย์.ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.วัฒนีย์ โรจน์สัมฤธิ์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ซึ่งได้ให้ความกรุณาให้คำปรึกษา ดูแล แนะนำการจัดทำปริญญานิพนธ์มาโดยตลอด ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้และมีประสบการณ์ในการทำวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของท่านเป็นอย่างสูง จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวี ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ความกรุณาเป็นประธานการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒนะกุล อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้ความกรุณามาเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติมและคณาจารย์ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ทุกท่านที่ให้ความรู้ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา ได้ให้คำปรึกษา และแนะนำ ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวัลย์ ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ ดร.กฤษณพันธ์ เพ็งศรี ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง นางสาวภัคภร สงวนศักดิ์ นักสังคมสงเคราะห์ 8 ว หัวหน้าศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง นางสาวนิภา จวนโสม นักสังคมสงเคราะห์ 7 ว ข้าราชการศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร นางนิตยา ทองสุข ครูชำนาญการ โรงเรียนวัดสมนานัมบริหาร ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจประเมินเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กราบขอบพระคุณผู้สูงอายุทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลในการเก็บแบบสอบถาม และขอบคุณเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดงที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ และขอบคุณเพื่อนๆนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ และเพื่อนพ้องน้องพี่ทุกคน ที่ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์อันใดของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบบูชาพระคุณบิดา มารดา คุณครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

อรอำไพ บุรานนท์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
	ความสำคัญของการวิจัย	5
	ขอบเขตของการวิจัย	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ	6
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
	สมมุติฐานของการวิจัย	7
2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	8
	นโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	8
	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	24
	แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิต	38
	ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร	48
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	54
3	**วิธีดำเนินการวิจัย**	65
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	65
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	67
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	68
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	68
4	**ผลการวิเคราะห์ข้อมูล**	70
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	70
	การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	71
	ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	71
	ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	73
	ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุ	79
	ตอนที่ 4 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ	97

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ.....	99
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	99
วิธีดำเนินการวิจัย.....	99
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	100
อภิปรายผลการวิจัย.....	103
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	108
บรรณานุกรม.....	110
ภาคผนวก.....	117
ภาคผนวก ก.....	118
ภาคผนวก ข.....	124
ภาคผนวก ค.....	133
ประวัติย่อผู้วิจัย	138

บัญชีตาราง

ตาราง **หน้า**

1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 65
2 ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง..... 71
3 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้าน..... 73
4 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุ ด้านความต้องการทางกาย..... 74
5 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุ ด้านความต้องการทางจิตใจ..... 75
6 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุ ด้านความต้องการทางสังคม..... 76
7 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุ ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ..... 78
8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ..... 79
9 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ..... 80
10 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา..... 81
11 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา..... 82
12 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางกาย จำแนกตามระดับการศึกษา.... 83
13 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางจิตใจ จำแนกตามระดับการศึกษา.. 84
14 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางสังคม จำแนกตามระดับการศึกษา.. 85

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง **หน้า**

15 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ จำแนกตามระดับการศึกษา..... 86

16 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา..... 87

17 คะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ..... 88

18 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ..... 89

19 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางกาย จำแนกตามสถานภาพ..... 90

20 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางจิตใจ จำแนกตามสถานภาพ..... 90

21 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางสังคม จำแนกตามสถานภาพ..... 91

22 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ จำแนกตามสถานภาพ..... 92

23 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวม จำแนกตามสถานภาพ..... 92

24 คะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน..... 93

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง **หน้า**

25 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามรายได้..... 94

26 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางกาย จำแนกตามรายได้ต่อเดือน…….. 95

27 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางสังคม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน..... 95

28 การเปรียบเทียบความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตบอดชีวิตของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามขนาดครอบครัว..... 96

29 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร..... 98

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุเป็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงอย่างมาก ในขณะนี้ ทางองค์การสหประชาชาติได้แสดงสัดส่วนของผู้สูงอายุของประชากรไว้ว่าจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.9 ในปี พ.ศ. 2523 เป็นร้อยละ 9.7 ในปี 2568 สำหรับประเทศไทย จากการศึกษาและประมาณการ จำนวนประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทย พบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้นเป็นลำดับพิจารณาได้จาก ปี พ.ศ.2533 มีผู้สูงอายุ 4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 7.4 ของประชากรทั้งหมดปี พ.ศ.2553 จะมีผู้สูงอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 11.4 ล้านคน ของประชากรทั้งหมด (นพวรรณ จงวัฒนา; และคนอื่น ๆ. 2542: 256) สอดคล้องกับรายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชากรสูงอายุของประเทศไทยมีถึงประมาณ 7 ล้านคน คิดเป็นเกือบร้อยละ 11 ของประชากรทั้งประเทศที่มีอยู่ประมาณ 65.6 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2551: 1) จากผลสำรวจแสดงให้เห็นว่าขณะนี้สังคมไทยได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว และการที่ประเทศไทยมีอัตราการเป็นภาวะวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ภาวะเช่นนี้จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้ กล่าวคือผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานจะต้องรับภาระในการเลี้ยงดูและดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ในที่สุดผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานและผู้สูงอายุจะอยู่ในสภาพอ่อนแอทั้งสองฝ่ายจะมีผู้สูงอายุที่ถูกละเลยหรือถูกทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรผู้สูงอายุดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบในด้านต่างๆ ตามมาอีกด้วยไม่ว่าจะเป็นผลของการปรับเปลี่ยนสถานภาพและบทบาทใหม่ของผู้สูงอายุแล้ว ผลกระทบของรายได้ที่มีบทบาทเป็นผู้ให้ในฐานะผู้นำครอบครัวมาเป็นผู้พึ่งพาอาศัย ผลกระทบทางด้านจิตใจเนื่องจากความเสื่อมโทรมของร่างกายทำให้สภาพจิตใจและอารมณ์เสื่อมถอย ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่กลุ่มผู้สูงอายุต้องเผชิญประกอบกับปัญหาการถูกครอบครัวปล่อยให้อยู่ตามลำพังมากขึ้นกับกลุ่มผู้สูงอายุ ด้วยค่านิยมแยกครอบครัวไปตามลำพัง การให้คุณค่าความสำคัญทางด้านวัตถุและเศรษฐกิจมากกว่าด้านจิตใจและสังคมทำให้มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบครอบครัวขยาย (Extended Family) ไปสู่สังคมแบบครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) มากขึ้นในปัจจุบัน อันส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดคนดูแล ขาดความอบอุ่น ขาดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ขาดโอกาสต่างๆทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา เป็นต้น (นิภา จวนโสม. 2550: 1-2)

งานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุทั่วไป และกลุ่มผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยมีส่วนน้อยที่ศึกษาคุณภาพชีวิต รวมทั้งปัญหาและความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจวัตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความต้องการ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุทั่วไปในมิติเชิงเดียว เช่น

มิติด้านสุขภาพหรือด้านเศรษฐกิจ จึงทำให้ภาพรวมทั้งขนาด และความรุนแรงของปัญหาในผู้สูงอายุขาดความชัดเจนตามความเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังจะเห็นได้ว่า ในขณะที่สัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น แต่บทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุกลับมีแนวโน้มลดลง (อุทัย สุดสุข. 2552: 2-3) ดังนั้นจะต้องมีการเตรียมการต่างๆให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อให้ประชากรสูงอายุเป็นประชากรที่มีคุณภาพ

ปัจจุบันมีผู้เข้าสู่วัยสูงอายุจำนวนมากที่ยังมีสุขภาพแข็งแรงช่วยเหลือตนเองได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุวัยต้นที่มีอายุหลัง 60 ปีขึ้นไปจนถึงประมาณ 70 ปีการขยายโอกาสด้านการนำศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มนี้มาใช้ทั้งในเรื่องของการก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาตินั้น จึงเป็นเรื่องของการสร้าง “พฤฒิพลัง”(Active Ageing) เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถและยังมีสุขภาพแข็งแรงได้ร่วมเป็นกำลังสำคัญในการทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. 2553: 35-36)

จากแนวคิดของนักวิชาการไทย 5 คน ได้แก่ บรรลุ ศิริพานิช สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และประเวศ วะสี ระบุว่าผู้สูงอายุที่มีศักยภาพมีลักษณะเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายที่ดี มีความคล่องแคล่วกระฉับกระเฉง สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพดูแลตนเองได้ พึ่งตนเองได้ รวมถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีทำประโยชน์ต่อผู้อื่นและได้รับความสนับสนุนจากครอบครัวมีสัมพันธภาพกับเพื่อนและสมาชิกรุ่นอื่นในสังคมศักยภาพของผู้สูงอายุอาจจะพิจารณาได้จากกิจกรรมที่ผู้สูงอายุปฏิบัติ ได้แก่ การทำกิจกรรมหรือการเป็นผู้นำทางการเมือง วัฒนธรรม กิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (มส.ผส.). (2552: 140)

แนวทางการรองรับปัญหาดังกล่าวรัฐได้มองเห็นความสำคัญและได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ.2550 และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 8 9 และ 10 ตามลำดับ ในเรื่องของการพัฒนา “คน” โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุด้วย ส่วนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542 ได้ระบุความสำคัญของการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุโดยอาศัยการประสานกันของการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ขณะเดียวกันแผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 และ 2 และในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุปี พ.ศ. 2546 ตลอดจนในปฏิญญาผู้สูงอายุ 9 ประการที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อพิทักษ์สิทธิและคุ้มครองผู้สูงอายุ ก็ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนถึงสิทธิของผู้สูงอายุในการที่จะได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมในเรื่องโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ (เพ็ญแข ประจนปัจจนึก. 2550: 5)

ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุหรือในปัจจุบันคือ ศูนย์บริการต่างๆ เป็นรูปแบบหนึ่งของการบริการแบบบูรณาการ โดยใช้แนวคิดใช้พื้นที่ชุมชนในการให้บริการ (Community-Bused Approach) โดยได้รับการจูงใจและการพัฒนามาจากแนวคิดการลดการพึ่งพิงจากการบริการภายนอก (Deinstitutionalization) เช่นเดียวกับแนวคิดการใช้ครอบครัวเป็นพื้นฐานร่วมกับแนวคิดอื่นๆเช่น การพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วม และเครือข่ายสังคม เป็นต้น ซึ่งแนวคิดนี้พยายามที่

จะนำศักยภาพที่เด่นของปัจเจกบุคคลมาเป็นกรอบแนวคิดและแนวทางการให้บริการ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2549: 1-2)

ความหมายของศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน คือเป็นศูนย์รวมสำหรับองค์กรและชุมชนที่ใช้ในการจัดบริการและกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเป็นการบูรณาการการให้บริการ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆภายในและภายนอกศูนย์ อันส่งผลต่อประโยชน์ของชุมชนในพื้นที่นั้นๆ วัตถุประสงค์ของศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อให้เกิดบริการเข้าถึงพื้นที่ๆอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ เปิดโอกาสให้ได้แสดงบทบาทและใช้ทักษะต่างๆให้เกิดการยอมรับในการแสดงออก เป็นการพัฒนาด้านกาย จิต อามรณ์ สังคม และภูมิปัญญา รวมทั้งทำหน้าที่พิทักษ์สิทธ์ผู้สูงอายุ

ประโยชน์ของศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน คือ สถานที่พบปะบุคคลอื่นๆ ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สร้างสรรค์ความใฝ่รู้ เกิดการแสวงหาความรู้อยู่เสมอทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแหล่งสะสมความรู้ ประสบการณ์ รวบรวมและถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจของผู้สูงอายุ(นิภา จวนโสม. 2550: 5) ซึ่งศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง ได้แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. การให้บริการแก่ผู้สูงอายุทั่วไป เป็นการบริการทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุทั่วไป ในลักษณะสโมสรผู้สูงอายุ (Day center) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง เป็นสถานที่ในการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และจัดกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี โดยศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดงกำหนดจัดกิจกรรมในวัน เวลาราชการ ให้บริการแบบไป-กลับ ซึ่งผู้สูงอายุที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมต้องสมัครเป็นสมาชิกของศูนย์ฯ โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น 2. การให้บริการผู้สูงอายุบ้านพักฉุกเฉิน เป็นบริการเลี้ยงดูผู้สูงอายุชาย-หญิง อายุ 60 ปีขึ้นไปในบ้านพักฉุกเฉิน เพื่อให้ความช่วยเหลือหรือให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ไม่มีที่พักอาศัย ขาดคนเลี้ยงดู พลัดหลง เร่ร่อนหรือถูกนำส่งมาจากหน่วยงานต่างๆ (ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง. 2553: 2)

จากการดำเนินงานในด้านผู้สูงอายุดังกล่าว สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือผู้สูงอายุที่เข้าร่วมทำกิจกรรมกับองค์กรด้านผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่มีศักยภาพและมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนและสังคม จะเห็นได้จากการมีชมรมหรือหน่วยงานของผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยที่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุ ดังนั้นหากเราได้ทราบถึงความต้องการของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมทำกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมทางจิตใจ หรือกิจกรรมประเภทต่างๆที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ จะทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแสดงและใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมอย่างเต็มที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองที่ไม่เป็นภาระแก่ลูกหลาน

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมหรือจัดสวัสดิการและการส่งเสริมผู้สูงอายุที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้านได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการด้านเศรษฐกิจ

2. เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดครอบครัว

3. เพื่อรวบรวมปัญหา และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อศูนย์บริการผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อใช้ในการวางแผน หรือกำหนดเนื้อหาในจัดกิจกรรมการการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ

2. ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปใช้กับผู้สูงอายุ และผู้ที่สนใจนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดอื่นๆต่อไป

3. เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาในครั้งนี้เป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่วางไว้ผู้วิจัย จึงได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการด้านเศรษฐกิจ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประชากร ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัด สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 798 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้มาจากการเลือกตัวอย่างสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากรผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัด สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 798 คน โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan 1970: 608) ที่ความคลาดเคลื่อนระดับ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ทั้งสิ้น 260 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 เพศ

3.1.2 อายุ

3.1.3 ระดับการศึกษา

3.1.4 สถานภาพของผู้สูงอายุ

3.1.5 รายได้ต่อเดือน

3.1.6 ขนาดครอบครัว

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครตามกรอบแนวคิด 4 ด้าน คือ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการด้านเศรษฐกิจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัด สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการรับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิดจนตาย

3. ความต้องการของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุมีความสนใจและเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

3.1 ด้านความต้องการทางกาย หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่เป็นปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อส่งเสริมสุขภาพร่างกาย และสนองความต้องการ

3.2 ด้านความต้องการทางด้านจิตใจ หมายถึง ความต้องการความรัก ความอบอุ่นจากบุคคลในครอบครัว และบุคคลที่อยู่รอบข้าง

3.3 ด้านความต้องการทางสังคม หมายถึง ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือช่วยเหลือและมีส่วนร่วมกับสังคมตามความถนัดของตนเอง

3.4 ด้านความต้องการด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ผู้สูงอายุต้องการมีรายได้เพื่อใช้จ่ายในด้านความเป็นอยู่ และค่าใช้จ่ายในกิจกรรมพิเศษ เช่น การทำบุญ การร่วมทำกิจกรรม เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร แล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

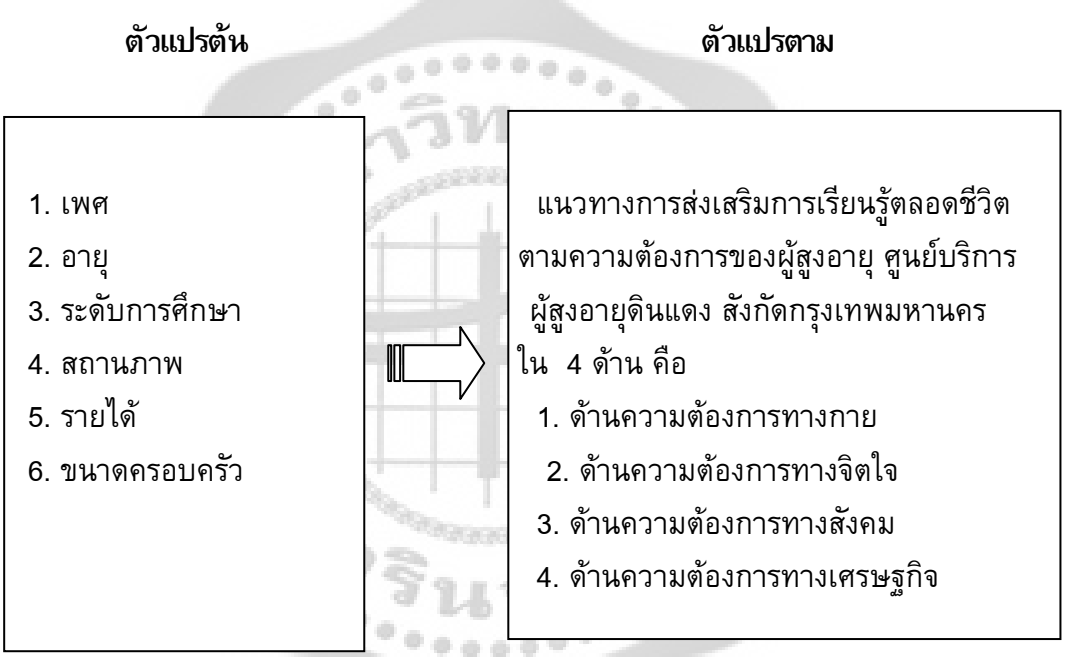

สมมุติฐานการวิจัย

การศึกษาค้นคว้า เรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยกำหนดสมมุติฐานไว้ดังนี้

1. ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

2. ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

3. ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

4. ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

5. ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

6. ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีขนาดครอบครัวต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและหลักการดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ตลอดจนเป็นแนวทางในการสรุปผลและอภิปรายผลในการวิจัยครั้งนี้ด้วย ซึ่งได้เสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. นโยบายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอาย
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
3. แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. นโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

ปีพุทธศักราช 2542 เป็นวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา ประกอบกับองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ รัฐบาล องค์กรเอกชน ประชาชน และสถาบัน ต่างๆ ได้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุซึ่งได้ทำประโยชน์ในฐานะ "ผู้ให้" แก่สังคมมาโดยตลอด ดังนั้นจึงควรได้รับผลในฐานะเป็น "ผู้รับ" จากสังคมด้วย ปฏิญญา ผู้สูงอายุไทย เป็นพันธกรณีเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ จึงได้กำหนด สาระสำคัญไว้ดังนี้

ข้อ 1 ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และผู้พิการที่สูงอายุ

ข้อ 2 ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข

ข้อ 3 ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย

ข้อ 4 ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า

ข้อ 5 ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้าน สุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามคตินิยม

ข้อ 6 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่พึ่งพาตนเองได้ สามารถช่วยเหลือครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในสังคมเป็นแหล่งภูมิปัญญาของคน รุ่นหลัง มีการเข้าสังคม มีนันทนาการที่ดี และมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

ข้อ 7 รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

ข้อ 8 รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิคุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

ข้อ 9 รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความกตัญญูกตเวทีและเอื้ออาทรต่อกัน (ศูนย์ข้อมูลผู้สูงอายุและศตวรรษนิกชนไทย. 2553: ออนไลน์)

1.1 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 – 2564)

เมื่อ พ.ศ.2525 คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้มีการจัดทำแผนข้อมูลผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2525 - 2544) ประกอบด้วยการดำเนินงานหลัก 5 ด้านได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความมั่นคงทางรายได้และการทำงาน ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ด้านสวัสดิการสังคม และด้านวิจัยและพัฒนา ต่อมาได้มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545 – 2564) โดยการนำจุดอ่อนของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2525 - 2544) มาเป็นแนวทางในการจัดทำ โดยมีแผนยุทธศาสตร์ที่มีลักษณะบูรณาการ และแบ่งออกตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์หลักและมาตรการต่างๆ ดังนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2552: 5-7)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ

มาตรการ 1 หลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ

มาตรการ 2 การให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มาตรการ 3 การปลุกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมผู้สูงอายุ

มาตรการ 1 ส่งเสริมความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน ดูแลตนเองเบื้องต้น

มาตรการ 2 ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ

มาตรการ 3 ส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ

มาตรการ 4 สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ

มาตรการ 5 ส่งเสริม สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ

มาตรการ 6 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

มาตรการ 1 คุ้มครองด้านรายได้

มาตรการ 2 หลักประกันด้านคุณภาพ

มาตรการ 3 ด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง

มาตรการ 4 ระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

มาตรการ 1 การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุระดับชาติ

มาตรการ 2 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

มาตรการ 1 สนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานวิจัยดำเนินการประมวล และพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาการบริการหรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ

มาตรการ 2 สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านผู้สูงอายุ โดยเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย การพัฒนาการบริการและการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเหมาะสม

มาตรการ 3 ดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

มาตรการ 4 พัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้เป็นระบบและทันสมัย

1.2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ดังนั้น เพื่ออนุวัตรให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ เป็นกฎหมายสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถดำเนินการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนต่อสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงมีการตราพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 โดยสรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติ ดังนี้

1. ให้มีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานโดยตำแหน่ง ให้มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนหลักเกี่ยวกับความคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนสถานภาพ บทบาทและกิจกรรมผู้สูงอายุโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่กรรมการมอบหมาย

2. ให้จัดตั้งกองทุนในสำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็กและเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ มีชื่อว่า “กองทุนผู้สูงอายุ” เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัตินี้

3. กำหนดขอบข่ายของสิทธิที่ผู้สูงอายุจะได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่างๆ ไว้ชัดเจน 13 ข้อ ดังนี้

3.1 การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

3.2 การศึกษา การศาสนาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

3.3 การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

3.4 การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน

3.5 การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณอื่นๆ

3.6 การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม

3.7 การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ

3.8 การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง

3.9 การให้คำแนะนำ ปรึกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในการแก้ไขปัญหาครอบครัว

3.10 การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

3.11 การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

3.12 การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

3.13 การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

การดำเนินงานการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม การสนับสนุนผู้สูงอายุในการศึกษา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ลงวันที่ 28 กันยายน 2547 มีภารกิจที่ต้องดำเนินการ 8 ภารกิจ คือ

1. จัดบริการข้อมูลข่าวสารให้ครอบคลุมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการทำฐานข้อมูลทางการศึกษา การฝึกอบรมสำหรับผู้สูงอายุ

2. จัดบริการการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้สูงอายุ

3. สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการสำหรับผู้สูงอายุ

4. ส่งเสริมให้หน่วยงานสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแก่ผู้สูงอายุ

6. คุ้มครองการผลิตสื่อความรู้และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้สูงอายุ

7. จัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับผู้สูงอายุในการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงอุดมศึกษา

8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตงานวิจัยเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ

หน่วยงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับภารกิจหลักและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน 5 หน่วยงาน ได้แก่ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 51-55)

1. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.) มีหน่วยงานในสังกัดที่จัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สำนักกิจการพิเศษ (สกพ.) พร้อมทั้งหน่วยงานในกำกับ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.)

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

3. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)

4. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

5. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.)

ผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาและบริการสำหรับผู้สูงอายุตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ 5 หน่วยงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ดังนี้

ภารกิจที่ 1 จัดบริการข้อมูลข่าวสารให้ครอบคลุมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการทำฐานข้อมูลทางการศึกษา การฝึกอบรมสำหรับผู้สูงอายุ

หน่วยงานหลักในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ดำเนินการจัดบริการข้อมูลข่าวสารให้ครอบคลุมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการทำฐานข้อมูลทางการศึกษาการฝึกอบรมสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

จัดบริการข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน การศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยผ่านทางโทรทัศน์ วิทยุ โทรศัพท์ เว็บไซต์ของหน่วยงาน การจัดป้ายประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการ รวมทั้งการให้บริการข้อมูลข่าวสารในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัด/อำเภอ ห้องสมุด “เฉลิมราชกุมารี” ห้องสมุดรัชมังคลาภิเษก และหอสมุดในสถาบันอุดมศึกษา

การผลิตเอกสาร/สื่อเพื่อให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ เช่น จดหมายข่าว แผ่นปลิว แผ่นพับ หนังสือ CD VCD

การจัดประชุมเสวนาเพื่อระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาและสามารถเข้ารับบริการการศึกษาที่สถานศึกษาจัดบริการได้

การประชุมอบรมเพื่อให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นในการดำรงชีวิต หรือเพื่อการฝึกอาชีพระยะสั้น

นอกจากนี้ยังมีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญา หรือปราชญ์ชาวบ้านให้เป็น “ครูภูมิปัญญาไทย” รวม 9 ด้าน และบริการสื่อองค์ความรู้ โดยจัดทำเป็นหนังสือครูภูมิปัญญาไทย และหนังสือนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา เผยแพร่แก่หน่วยงานและผู้สนใจทั่วไป และยกย่องเชิดชูเกียรติหน่วยงานและชุมชนที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ต้นแบบ รวม 27 แห่ง

ภารกิจที่ 2 จัดบริการการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้สูงอายุ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดบริการการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้แก่ผู้สูงอายุ ดังนี้

จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษา (ป.6) มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ (หลักสูตรอาชีพระยะสั้น) เพื่อส่งเสริมอาชีพและการมีรายได้

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการอบรมวิทยากรแกนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้คนในชุมชนได้สืบสานความรู้เป็นมรดกของลูกหลานต่อไป

จัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ เช่น การส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้จากสื่อต่างๆ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จัดการศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีพระยะสั้นที่ยืดหยุ่นตามสภาพของสังคมและความต้องการของผู้สูงอายุ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีผู้สูงอายุเข้าศึกษาในหลายหลักสูตร เช่น ศิลปศาสตร์บัณฑิต นิเทศศาสตร์บัณฑิต นิติศาสตร์บัณฑิต วิทยาศาสตร์บัณฑิต รัฐศาสตร์บัณฑิต เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตอาหาร การทำขนม ด้านการเกษตร การใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น อบรมการใช้ภาษาอังกฤษ อบรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตแก่ผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีความรู้ในเรื่องต่างๆเผยแพร่เป็นเอกสาร บทความ หรือผ่านทางเว็บไซต์

ภารกิจที่ 3 สนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการสำหรับผู้สูงอายุ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สนับสนุนให้มีรายการสำหรับผู้สูงอายุที่มีเนื้อหาให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ส่งเสริมเกียรติคุณของผู้สูงอายุในรายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ เว็บไซต์ และสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ครอบคลุมทั้งทางด้านการศึกษา ภาษา อาชีพ สุขภาพ ศาสนา และข่าว

ภารกิจที่ 4 ส่งเสริมให้หน่วยงานสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงาน กศน. สกพ. และ สกสค. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ส่งเสริมให้หน่วยงาน สถานศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ ในกิจกรรมการเกษียณอายุราชการ กิจกรรมวันผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมด้านสุขภาพ กิจกรรมรดน้ำขอพรจากผู้สูงอายุ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อผู้สูงอายุ กิจกรรมให้ความรู้เรื่องต่างๆ การจัดมุมห้องสมุดและจัดตั้งชมรมผู้อาวุโส การจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ การให้ชุมชนใช้แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนในท้องถิ่นซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่หน่วยงาน สถานศึกษาดำเนินการเอง รวมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆเช่น กระทรวงสาธารณสุข กรมการพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และหน่วยงานเอกชน

นอกจากนี้หน่วยงาน สถานศึกษาได้เชิญผู้สูงอายุมาเป็นวิทยากรในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการนำคุณค่าของภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้สูงอายุมาถ่ายทอดแก่เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่อีกด้วย

ภารกิจที่ 5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแก่ผู้สูงอายุ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ พบปะ และทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุในชุมชน ปัจจุบันมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทุกตำบล จำนวน 8,577 แห่ง และหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมหอศิลป์ และลานวัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความรู้แก่ผู้สูงอายุในเรื่องต่างๆ

ภารกิจที่ 6 คุ้มครองการผลิตสื่อความรู้และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้สูงอายุ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จัดกิจกรรมโครงการเพื่อคุ้มครองการผลิตสื่อความรู้และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้สูงอายุ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิการได้รับความคุ้มครองในการผลิตสื่อ การคุ้มครองสิทธิบัตร การให้ความรู้ในการผลิตสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวบรวมและจดทะเบียนข้อมูลผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่งตั้งที่ปรึกษาด้านวิชาการให้ผู้สูงอายุ และแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายองค์กรดำเนินงานด้านผู้สูงอายุซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของสื่อความรู้ต่างๆให้แก่ผู้สูงอายุ

ภารกิจที่ 7 จัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับผู้สูงอายุในการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงอุดมศึกษา

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงาน กศน. และ สช. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับผู้สูงอายุในการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงอุดมศึกษา คือ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีกรอบเนื้อหาหรือขอบข่ายขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การงานอาชีพและเทคโนโลยีและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การพัฒนาหลักสูตรเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ หรือตามความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น หลักสูตรฝึกอบรมการดูแลผู้สูงอายุ หลักสูตรพัฒนาแกนนำผู้สูงอายุเพื่อดูแลเพื่อนวัยเดียวกัน หลักสูตรอาชีพระยะสั้น การพัฒนาหลักสูตร สื่อ และทักษะสำหรับผู้สูงอายุ การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับผู้สูงอายุในหลักสูตรสาขาต่างๆ เช่น สาขาศิลปศาสตร์ สาขาจิตวิทยา พยาบาลศาสตร์บัณฑิต หลักสูตรการบริหารงานสาธารณสุข หลักสูตรสาธารณสุขชุมชน เป็นต้น

ภารกิจที่ 8 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตงานวิจัยเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงาน กศน. และ สกสค. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตงานวิจัยเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการจัดการศึกษา กิจกรรมเพื่อการพัฒนาแก่ผู้สูงอายุ เช่น การทดลองรูปแบบการรวมกลุ่มพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาสำรวจความต้องการด้านความเป็นอยู่ ความจำเป็นด้านที่พักและการดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษา การศึกษาวิจัยด้านการจัดการศึกษา สุขภาพอนามัย และเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

กล่าวโดยสรุป กระทรวงศึกษาธิการได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานในสังกัด ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับภารกิจหลักและอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน ทั้งการจัดบริการข้อมูลข่าวสาร การจัดบริการการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้ครอบคลุมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตงานวิจัยเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ทั้งหมดนี้ทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อนำมาสู่ผลของการวางนโยบายว่าเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

หน่วยงานที่จัดดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ

นอกจากกระทรวงศึกษาธิการที่จัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุยังมีหน่วยงานภาครัฐอื่นๆที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ดังนี้ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.2553: ออนไลน์).

1. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 11 (4)(5)(8)(9)(10) และ (12)

1.1 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้จัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

1.1.1 สถานสงเคราะห์คนชรา เป็นการอุปการะผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน เช่น ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะดูแล ที่มีความสมัครใจเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ โดยบริการที่จัดให้ประกอบด้วย บริการด้านปัจจัย 4 บริการตรวจสุขภาพทั่วไป การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย บริการด้านกายภาพบำบัด บริการให้คำแนะนำปรึกษา บริการด้านสังคมสงเคราะห์ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเสริมรายได้ บริการด้านศาสนกิจ บริการฌาปนกิจศพ เป็นต้นซึ่งการอุปการะจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

1. ประเภทสามัญ ให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ โดยให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่รวมกัน ห้องละหลายคน ชาย-หญิง ไม่ปะปนกัน

2. ประเภทเสียค่าบริการ จัดให้อยู่ในหอพักผู้สูงอายุมีจำนวน 40 ห้อง โดยชำระค่าบริการประเภทเตียงเดี่ยว อัตราคนละ 550 บาท/เดือน ประเภทเตียงคู่อัตรา 1,060 บาท/เดือน มีเฉพาะสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคเพียงแห่งเดียว

3. ประเภทพิเศษ โดยผู้สูงอายุปลูกบ้านอยู่เองตามแบบแปลนที่กรมประชาสงเคราะห์ (เดิม)กำหนด ปลูกในที่ดินของสถานสงเคราะห์ โดยทำสัญญาปลูกสร้างเสร็จแล้วยกกรรมสิทธิ์ให้กับทางราชการ และผู้ปลูกสร้างสามารถอาศัยอยู่ได้จนตลอดชีวิต มีบ้าน 3 แบบ คือ บ้านเดี่ยว บ้านแฝดและบ้านปฏิบัติธรรม มีเฉพาะสถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศม์ฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งปัจจุบันมีสถานสงเคราะห์เป็นศูนย์สาธิตด้านคนชราของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจำนวน 7 แห่ง ดังนี้

1. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร
2. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
4. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านทักษิณ จังหวัดยะลา
5. สถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวศม์ ในพระสังฆราชูปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
6. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
7. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

1.1.2 ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ (Day Centre) เนื่องจากปัจจุบันมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น ประกอบกับการสงเคราะห์ ภายในสถานสงเคราะห์มีค่าใช้จ่ายสูงมาก มีความจำกัดด้านบุคลากรดูแลผู้สูงอายุ และไม่ได้รับอัตรากำลังเพิ่ม รวมทั้งหลักการดูแลผู้สูงอายุที่ดีที่สุด คือ การให้ผู้สูงอายุได้อยู่ร่วมกับครอบครัวอย่างมีความสุขในบั้นปลายชีวิต ไม่ใช่การแยกผู้สูงอายุจากครอบครัว จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จึงจัดให้มีบริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยให้บริการ ดังนี้

- บริการภายในศูนย์ ได้แก่ สุขภาพอนามัย กายภาพบำบัด สังคมสงเคราะห์กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเสริมความรู้ และศาสนกิจ บริการหน่วยเคลื่อนที่ เป็นต้น

- บริการบ้านพักฉุกเฉิน เป็นบริการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า โดยรับเข้าพักในบ้านพักฉุกเฉิน และให้บริการในด้านปัจจัย 4 สังคมสงเคราะห์ หรือส่งไปรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น การจัดตั้งศูนย์บริการบางแห่งเป็นส่วนหนึ่งของสถานสงเคราะห์ และในบางแห่งจัดตั้งเป็นเฉพาะศูนย์บริการเพียงอย่างเดียว มีศูนย์บริการที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จำนวน 7 แห่ง ดังนี้

1. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
2. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบางแค กรุงเทพมหานคร
4. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุคนธ์ กรุงเทพมหานคร
5. ศูนย์บริการผู้สูงอายุเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
6. ศูนย์บริการผู้สูงอายุปิยะมาลย์ จังหวัดเชียงใหม่
7. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

1.1.3 บริการหน่วยเคลื่อนที่ เป็นบริการที่จัดขึ้นเพื่อออกเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่อยู่ตามบ้าน นำข้อมูลข่าวสารบริการไปเผยแพร่การให้บริการในด้านคำแนะนำ และการรักษาพยาบาลเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยหน่วยเคลื่อนที่จะประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์และเจ้าหน้าที่พยาบาล ดำเนินการโดยหน่วยงานส่วนกลาง กรุงเทพ มหานคร ศูนย์บริการผู้สูงอายุและสถานสงเคราะห์คนชราต่าง ๆ

1.1.4 การสงเคราะห์เครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องช่วยความพิการ และอื่น ๆ การสงเคราะห์เครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องช่วยความพิการ และอื่นๆ ตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ให้บริการตามความเหมาะสม รวมทั้งติดต่อประสานงานหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ร่วมให้ความช่วยเหลือต่อไป

1.1.5 การจัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ โครงการจัดอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยเข้ารับการฝึกอบรมในหน่วยงานสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และประสานงานให้นายจ้างที่มีความประสงค์ต้องการต่อไป

1.2 สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) เสนอแนะนโยบาย แนวทางการส่งเสริมศักยภาพ การคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ ดังนี้

1.2.1 พัฒนามาตรการ กลไก

- พัฒนา เสนอแนะแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
- พัฒนามาตรการ กลไก และกำหนดมาตรฐานการ จัดสวัสดิการสังคม การส่งเสริมศักยภาพ คุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ และกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐาน
- พัฒนาองค์ความรู้ในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ
- งานคณะกรรมการ กสผ.

1.2.2 ส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ

- ส่งเสริม ประสานและสนับสนุนเครือข่ายในการ จัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ
- เสริมสร้างกิจกรรมและบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ

- กำหนดและพัฒนาแนวทางเพื่อส่งเสริมการเตรียม ความพร้อมของประชากรเมื่อวัยสูงอายุ

1.2.3 คุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ

- ส่งเสริมและพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อผู้สูงอายุ
- ส่งเสริมเครือข่ายเพื่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ
- กำหนดและพัฒนามาตรฐาน แนวทางในการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ
- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ ให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของผู้สูงอายุ

1.2.4 เลขานุการของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.)

- จัดทำแนวทางปฏิบัติตามนโยบายและแผนหลักเกี่ยวกับ การคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนสถานภาพบทบาทและกิจกรรมของผู้สูงอายุต่อคณะกรรมการ
- รวบรวมข้อมูล ศึกษา วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับงานคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
- เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ งานหรือกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- สร้างระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน
- ร่วมมือและประสานงานกับราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนองค์กรอื่นในการจัดให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

1.3 สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - สนับสนุนเงินอุดหนุนแก่องค์กรเอกชนมูลนิธิที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา

2. กระทรวงแรงงาน

2.1 สำนักงานประกันสังคม

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 ได้ขยายความคุ้มครองการประกันสังคมกรณีชราภาพ โดยเริ่มดำเนินการ วันที่ 31 ธันวาคม 2541 โดยส่งเงินสมทบเป็นร้อยละของรัฐบาล นายจ้างและผู้ประกันตน ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2543 อัตราส่วน 1:2:2 ตั้งแต่ 1 มกราคม 2546 เป็นต้นไป ปรับอัตราดอกเบี้ยเงินประกันสังคมเป็นปีละ 4.7% กรณีเงินบำนาญชราภาพต้องจ่ายเงินสมทบไม่น้อยกว่า 180 เดือน หากจ่ายไม่ครบให้ได้รับเงินบำเหน็จชราภาพ ทั้งนี้ผู้ประกันตนจะต้องมีอายุ 55 ปีบริบูรณ์

2.2 กรมการจัดหางาน

หน่วยงานศูนย์กลางติดต่อประสานให้แก่ผู้สูงอายุที่ต้องการทำงาน และบริษัทต่าง ๆ ที่ต้องการรับผู้สูงอายุเข้าทำงาน ซึ่งกรมการจัดหางานมีหน่วยงานจัดตั้งดำเนินการในทุกจังหวัด

2.3 กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

หน่วยงานฝึกอบรมเกี่ยวกับผู้ดูแลผู้สูงอายุทำงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้ง เปิดฝึกอบรมทักษะ อาชีพต่างๆ ให้แก่ผู้สูงอายุที่สนใจ นอกจากนี้ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ระบุให้กระทรวงแรงงานเป็นหน่วยงานรับผิดชอบใน เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสม ตามมาตรา 11 (3) ซึ่งกระทรวงแรงงานได้ดำเนินการออกประกาศแล้ว ลงวันที่ 16 กันยายน 2547

3. กระทรวงสาธารณสุข

3.1 กรมอนามัย

หน่วยงานพัฒนาส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อเฝ้าระวังป้องกันรักษาฟื้นฟูสุขภาพอนามัยผู้สงอายุ เช่น การเผยแพร่ความรู้โดยใช้สื่อต่างๆ การอบรม สัมมนา การใช้สมุดบันทึกสุขภาพ การจัดทำคู่มือดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาบุคลากรในการให้บริการ รวมทั้งการศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบการดำเนินงาน เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

3.2 สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์

หน่วยงานส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ทางการแพทย์พัฒนาคุณภาพ การบริการให้ได้มาตรฐานครอบคลุม โดยมุ่งเน้นการบริการเชิงรุกสู่ชนบท ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเองผ่านทางระบบสาธารณสุขมูลฐาน รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุผ่านสื่อต่าง ๆ

3.3 กรมสุขภาพจิต

หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุ จัดทำโครงการรณรงค์ต่างๆ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งรับปรึกษาปัญหาทางโทรศัพท์หมายเลข 1667

3.4 สำนักงานประกันสุขภาพ

เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินการ ให้สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลแก่กลุ่มผู้สูงอายุ

3.5 สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

หน่วยงานด้านวิชาการที่ศึกษาวิจัย หรือสนับสนุนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเด็นต่างๆ และเผยแพร่สู่สาธารณชน นอกจากนี้ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ระบุให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานรับผิดชอบใน เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ ตามมาตรา 11 (1) ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขอยู่ระหว่างการดำเนินงานร่างประกาศ

4. กรุงเทพมหานคร

หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดแผนงานและกิจกรรมที่จะดำเนินการ ดังนี้

- การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองไม่ได้ ถูกทอดทิ้งหรือประสบปัญหาความเดือดร้อน เช่น ด้านปัจจัย 4 ด้านการรักษาพยาบาล การให้คำแนะนำปรึกษา เป็นต้น
- การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ ทำกิจกรรมร่วมกัน ปัจจุบันมีสหพันธ์ชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร
- การจัดตั้งคลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร และศูนย์บริการสาธารณสุข โดยให้มีความพร้อมในด้านการให้บริการ โดยไม่คิดมูลค่าและครอบคลุมทั้งด้านการส่งเสริม ป้องกัน รักษาและฟื้นฟูสุขภาพ
- การจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุแห่งชาติประจำปี
- การประสานงานและสร้างเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุระหว่างองค์กรภาครัฐ เอกชน ครอบครัว และชุมชน
- รับถ่ายโอนภารกิจจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (ในปี พ.ศ.2546)
  - 1) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2
  - 2) ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ดินแดง

5. กระทรวงมหาดไทย

5.1 กรมการพัฒนาชุมชน

หน่วยงานทำหน้าที่ในการพัฒนาส่งเสริมกลุ่มต่างๆ ในชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมีศักยภาพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่กรมการพัฒนาชุมชนให้ความสนใจในการดำเนินงาน สนับสนุน ส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในสาขาวิชาชีพต่างๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และช่วยเหลือสังคม รวมทั้งจัดกิจกรรมฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับการยกย่องผู้สูงอายุและบุพการี เช่น วันสงกรานต์ วันแม่แห่งชาติ เป็นต้น

5.2 กรมส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานทำหน้าทีเกี่ยวกับภารกิจปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งรับผิดชอบงานเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และกิจกรรมในชุมชนที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังนี้ คือ

5.2.1 การจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ในสมัยรัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดให้มีการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพขึ้นในปี พ.ศ. 2536 เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในชนบทที่ยากจนไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ หรือถูกทอดทิ้ง หรือขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู และไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้โดยมอบเป็นเงินคนละ 200 บาท/เดือน และช่วยจนตลอดชีวิต ซึ่งปีแรกได้รับงบประมาณเพียง 20,000 คนทั่วประเทศ โครงการนี้เป็นโครงการที่รัฐบาลให้ความสนใจมาก และผลักดันให้มีการเพิ่มจำนวนเงินเป็นเดือนละ 300 บาท/คน ปัจจุบันสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุได้จำนวน 527,083 คน ซึ่งในปีงบประมาณ 2545 ได้กำหนดให้องค์ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการเบิกจ่ายเงินให้กับผู้สูงอายุ ตามโครงการถ่ายโอนกิจกรรมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.2.2 การจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัด โดยชุมชนตนเอง เป็นโครงการที่สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนของตนเอง โดยให้วัดหรือสถาบันทางศาสนาอื่น ๆ เช่น โบสถ์ มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นไปตามความต้องการของชุมชนนั้น ๆ เช่น กิจกรรมส่งเสริมรายได้ กิจกรรมด้านการเกษตร กิจกรรมด้านการศึกษา และ ในปี พ.ศ. 2542 กรมประชาสงเคราะห์ (เดิม) ได้รับการจัดสรรเงินตามแผนมิยาซาวา เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ฯ ละ 50,000 บาท และเป็นค่าวัสดุครุภัณฑ์ภายในศูนย์ฯ ละ 140,000 บาท ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัดขึ้น 200 ศูนย์ทั่วประเทศ

5.2.3 ในปี 2546 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ถ่ายโอนภารกิจสถานสงเคราะห์คนชราและศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีความพร้อม ดังนี้

สถานสงเคราะห์คนชราประเภทสามัญจำนวน 12 แห่ง

1. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา
2. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์วัดม่วง จังหวัดนครราชสีมา
3. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านเขาบ่อแก้ว จังหวัดนครสวรรค์
4. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี
5. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านอู่ทอง-พนังตัก จังหวัดชุมพร
6. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
7. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านนครปฐม จังหวัดนครปฐม
8. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง จังหวัดตรัง

9. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 กรุงเทพมหานคร

10. สถานสงเคราะห์คนชราบ้านลพบุรี จังหวัดลพบุรี

11. สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่อเปิ่นอุปถัมภ์) จังหวัดนครปฐม

12. สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพ่อลำใยอุปถัมภ์) จังหวัดกาญจนบุรี

สถานสงเคราะห์ประเภทพิเศษ จำนวน 1 แห่ง (สถานสงเคราะห์คนชราวัยทองนิเวศน์จังหวัดเชียงใหม่)

ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุจำนวน 11 แห่ง

1. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง กรุงเทพมหานคร
2. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุศรีสุคต จังหวัดพิษณุโลก
3. ศูนย์บริการผู้สูงอายุโพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา
4. ศูนย์บริการผู้สูงอายุทักษิณ จังหวัดยะลา
5. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์วัดม่วง จังหวัดนครราชสีมา
6. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุวัยทอง จังหวัดเชียงใหม่
7. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุลพบุรี จังหวัดลพบุรี
8. ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบางแค 2 กรุงเทพมหานคร
9. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุศรีตรัง จังหวัดตรัง
10. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุอู่ทอง-พนังตัก จังหวัดชุมพร
11. ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุเพชรทองคำ กรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดหน้าที่หน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุพ.ศ.2546 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2547 ได้ระบุให้กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในเรื่องใน เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร รวมทั้ง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ตามมาตรา 11 (5) (11) ซึ่งกระทรวงมหาดไทยอยู่ระหว่างการดำเนินงานร่างประกาศ

นอกจากนี้ ยังมีภารกิจของหน่วยงานอื่น ๆ ในเรื่องทำหน้าที่พิทักษ์ คุ้มครองสิทธิแก่ผู้สูงอายุทางด้านกฎหมาย เช่น กระทรวงยุติธรรม รวมทั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการศึกษาวิจัย เผยแพร่ความรู้ แหล่งวิชาการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลงานแพร่หลายทั้งใน และต่างประเทศ เช่น วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป แต่ความแตกต่างกันของแต่ละบุคคลทำให้บางคนถึงแม้จะมีอายุ 75-80 ปี แต่ร่างกายยังแข็งแรงอยู่ ยังสามารถปฏิบัติงานต่างๆ ได้ดีเช่นเดียวกับวัยกลางคน องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 1994) จึงได้แบ่งพัฒนาการของผู้สูงอายุออกเป็น 3 ช่วง คือ วัยสูงอายุตอนต้น (Young old age) มีอายุระหว่าง 60-74 ปี วัยสูงอายุ

ตอนกลาง (Middle old age) มีอายุระหว่าง 75-85 ปี และวัยสูงอายุตอนปลาย (Old old age) มีอายุมากกว่า 85 ปี (สรินดา น้อยสุข. 2545: 7) และในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้มีอายุมาก

องค์การสหประชาชาติระบุว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีเป็นต้นไป ภาคภาษาไทย คำว่า "ผู้สูงอายุ" หมายถึง เอาอายุเป็นหลักในการเรียก (60 ปีขึ้นไป) คำว่า "คนชรา" หมายถึง เอาลักษณะทางกายภาพเป็นหลักในการเรียก คำว่า "อาวุโส" หมายถึง เอาสถานภาพทางราชการ แก่กว่า เก่ากว่า เป็นหลักในการเรียก ภาคภาษาอังกฤษ วิทยาการว่าด้วยผู้สูงอายุ เรียกว่า Gerontology วิทยาการด้านการแพทย์ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ เรียกว่า Geritics medicine มีคำหลายคำ ใช้เป็นสรรพนามเรียกผู้สูงอายุ เช่น Aging, Elderly, Older person, Senior citizen สุดแต่จะใช้ แต่ในองค์การสหประชาชาติ ตกลงใช้คำว่า Older persons เรียกผู้สูงอายุ (บรรลุ ศิริพานิช. 2549: ออนไลน์)

สุมาลี สังข์ศรี (2540: 5) ได้สรุปความหมายของผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่มีสรีระร่างกาย สภาพจิตใจ สติปัญญา เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ลดประสิทธิภาพลง เช่น ผิวหนังเหี่ยว ตาฝ้าฟาง หูไม่ได้ยิน กล้ามเนื้อไม่แข็งแรง การเคลื่อนไหวช้าลง ผมขาว ฟันหัก ความจำเสื่อม การเรียนรู้เสื่อมถอย เป็นต้น นอกจากนั้น ภาระหน้าที่บทบาทต่างๆทั้งในด้านครอบครัว ในด้านสังคมและภาระหน้าที่การงานจะลดลงตามไปด้วย

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติได้กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 (2546: 1) โดยให้คำจำกัดความไว้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

เอกพล จันทร์สถิตย์พร (2551: 14) ได้สรุปความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีพัฒนาการในระยะสุดท้ายของช่วงชีวิตมนุษย์ ถือได้ว่าเป็นช่วงวัยงามหรือวัยทอง โดยนับเมื่อบุคคลมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และอาจกำหนดได้มากหรือน้อยกว่านี้ก็เป็นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละสังคม

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2544: 2) กล่าวว่า ความหลากหลายในการกำหนดความหมายของผู้สูงอายุจากทัศนะต่างๆทำให้เกิดความพยายามที่จะกำหนดเกณฑ์ในการใช้พิจารณาความสูงอายุร่วมกัน ดังนั้นในการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ (World

Assembly on Aging) จึงได้กำหนดให้ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ (Elderly) สำหรับประเทศไทยก็ได้มีการบัญญัติคำว่า “ผู้สูงอายุ” ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2525 ในการประชุมระหว่างแพทย์อาวุโสและผู้สูงอายุจากวงการต่างๆ และเพื่อให้สอดคล้องกับการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ จึงกำหนดให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและใช้เป็นเกณฑ์ในการเกษียณอายุสำหรับข้าราชการด้วย

ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาสภาพและการเปลี่ยนแปลงต่างๆของผู้สูงอายุ สรุปความเปลี่ยนแปลงต่างๆของบุคคลเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุได้เป็น 3 ด้านหลักๆ ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี. 2541: 5-8)

1. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย

ผู้สูงอายุนั้นอวัยวะต่างๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เสื่อมถอย ลดประสิทธิภาพลงไปเมื่อเปรียบเทียบกับวัยหนุ่มสาว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้แก่ ผิวหนังจะเหี่ยวย่น ตกกระ ไขมันใต้ผิวหนังลดจำนวนลงทำให้ผิวหนังบางลง เล็บมีความเจริญเติบโตลดลง บางแตกเปราะง่าย กล้ามเนื้อจะลดความแข็งแรงลง กระดุกเปราะบางเนื่องจากมีการดูดซึมแคลเซียมจากอาหารได้น้อยลง มีโอกาสแตกหักง่าย ฟันจะผุและหลุดไปตามสภาวะของแต่ละบุคคล การไหลเวียนของเลือดน้อยลงเพราะพนังเส้นเลือดจะแข็งและหนาขึ้น อวัยวะรับความรู้สึกต่างๆเช่น อวัยวะรับรส กลิ่น มีสมรรถภาพต่ำลง ตาพร่ามัวสามารถปรับต่อความมืดความสว่างได้น้อยลง หูสามารถได้ยินเสียงลดลงหรือมีเสียงอื้อในหู สมองจำนวนเซลล์สมองลดลงเนื่องจากมีเซลล์สมองตาย เลือดไปเลี้ยงสมองลดลง ประสาทรับส่งความรู้สึกเสื่อมสมรรถภาพ เหล่านี้มีผลกระทบต่อความจำเสื่อม หลงลืม สับสน อารมณ์แปรปรวน ความรู้สึกต่างๆ ช้าลง อัตราการเต้นของหัวใจช้าลง ความดันโลหิตเปลี่ยนแปลง สมรรถภาพในการหายใจการยืดหดของปอดลดลง ระบบทางเดินอาหารเสื่อม ระบบการย่อยการดูดซึมน้อยลง ตับมีสมรรถภาพในการทำลายพิษที่เข้าสู่ร่างกายได้น้อยลง ระบบทางเดินปัสสาวะลดสมรรถภาพไปตามอายุ ความสามารถในการกำจัดของเสียลดลง ระบบต่อมไร้ท่อจะมีการลดการหลั่งฮอร์โมนต่างๆ ลง มีผลทำให้กล้ามเนื้อลีบ กระดูกผุเปราะ อ่อนเพลีย การทรงตัวการเคลื่อนไหวช้าลง

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์

การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุเกิดจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1) เกิดจากความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ความเปลี่ยนแปลงของอวัยวะต่างๆ ของร่างกายดังกล่าวมาข้างต้น มีผลกระทบต่อภาวะของจิตใจ เช่น ความเปลี่ยนแปลงของเซลล์สมองมีผลทำให้ความจำเสื่อม ความนึกคิดต่างๆ แปรปรวนไป อารมณ์แปรปรวน บางรายมีอาการซึมเศร้า ความรู้สึกต่างๆ ช้าลง การลดการหลั่งของฮอร์โมนลงทำให้มีผลต่ออารมณ์ต่อจิตใจ เป็นต้น

2) เกิดจากความเครียดทางจิตใจทางสภาวะสังคมที่มากระทบ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่แก่ลงไปเสื่อมสมรรถภาพลงไป ทำให้สภาวะทางจิตใจห่อเหี่ยวเกิดความรู้สึกไม่แข็งแรง ไม่กระฉับกระเฉงเหมือนเดิม สภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่มากระทบทำให้เกิดการเหงา วิตกกังวล หวาดระแวง

3) เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น เคยทำงานหรือประกอบอาชีพตลอดทั้งวัน แต่เมื่อเป็นผู้สูงอายุต้องเกษียณจากราชการหรือลดงานลง ทำให้มีเวลามากขึ้นเกิดความเหงา การพบปะเพื่อนฝูงน้อยลง เพื่อนฝูงคู่ชีวิตตายจากไปทำให้เกิดความว้าเหว่ ซึมเศร้า ทางด้านครอบครัว บุตรธิดาแต่งงานแยกครอบครัวไป โดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบันผู้สูงอายุต้องอยู่ลำพัง ครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันน้อยลงทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเงียบเหงา เดียวดาย เกิดอาการน้อยใจ ท้อแท้ ต้องการที่พึ่ง ต้องการคนเข้าใจ คนให้กำลังใจ

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจพิจารณาจากการที่ผู้สูงอายุลดบทบาทภาระหน้าที่จากงาน จากครอบครัว จากเพื่อนฝูง จากชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอาชีพการงาน จากเคยมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานตลอดทั้งวัน และมีหน้าที่เป็นผู้นำของครอบครัว เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องพักจากงานประจำ ไปสู่การมีเวลาว่างมากขึ้น กิจกรรมต่างๆ ในชีวิตลดลง เสมือนตนเองหมดความสำคัญลง

2) การเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ จากการที่เคยทำงานมีรายได้เมื่อเป็นผู้สูงอายุ ถ้าเป็นข้าราชการก็ต้องเกษียณอายุราชการ ถ้าเป็นประชาชนทั่วไปพละกำลังในการทำงานก็ลดถอยลง จากการที่เคยหารายได้ได้มากก็อาจจะน้อยลงหรือไม่มีรายได้เลยก็ได้ ทำให้ผู้สูงอายุที่ไม่มีคนดูแลต้องอยู่อย่างลำบากในเรื่องอาหารการกินและที่อยู่อาศัย

3) การเปลี่ยนแปลงกับสมาชิกในครอบครัว เมื่ออยู่ในวัยทำงานบุคคลมักจะมีภาระการงานที่ต้องรับผิดชอบมากมาย ใช้เวลาแต่ละวันอยู่นอกบ้าน แต่เมื่อสูงอายุหรือพักจากงานแล้วทำให้มีเวลาว่างอยู่กับบ้านมาก ทำให้ผู้สูงอายุต้องปรับตัวกับเวลาว่าง และเมื่อต้องอยู่กับครอบครัวจำเจบางครั้งเกิดความหงุดหงิด เกิดความขัดแย้ง ถ้าไม่มีงานอดิเรกทำก็จะทำให้รู้สึกเบื่อหน่ายเหมือนตนเองไม่มีคุณค่า

4) การเปลี่ยนแปลงในด้านการสังคมกับเพื่อนร่วมงาน เมื่อเป็นผู้สูงอายุและพักจากหน้าที่การงานแล้ว ทำให้ขาดการร่วมสังคมกับเพื่อนฝูง กับเพื่อนร่วมงาน การยอมรับนับถือเมื่อครั้งยังมีตำแหน่งหน้าที่ก็ลดลง ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองลดลง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับอาชีพการงานและสภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุแต่ละคน

5) การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสภาพการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม เนื่องจากสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ความเป็นอยู่ของครอบครัวจะอยู่ในลักษณะครอบครัวขยาย ลูกหลาน ญาติ พี่น้อง พี่ป้า น้าอา ปู่ย่า ตายาย จะอยู่ในครอบครัว

เดียวกัน แต่ปัจจุบันนี้สภาพเศรษฐกิจสังคมเปลี่ยนแปลงไป บุคคลจะมีครอบครัวเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว ผู้สูงอายุมักจะอยู่ตามลำพังไม่ได้อยู่รวมกับลูกหลาน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกถูกทอดทิ้ง เดียวดาย นอกจากนั้น การเลียนแบบสังคมตะวันตกยังทำให้เยาวชนคนหนุ่มสาวค่อนข้างจะอิสระ คิดว่าผู้สูงอายุควรจะอยู่เฉพาะผู้สูงอายุ เพราะเป็นผู้ที่ล้าสมัยไม่ทันเหตุการณ์ ยิ่งทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยมากขึ้น

บูลเตอร์ และ ลีวัส (นภเกตุ สุขสมเพียร. 2549: 12-13; อ้างอิงจาก Bulter; & Lewis. 1979) ได้อธิบายถึงภาวะความเป็นผู้สูงอายุและสุขภาพจิต โดยชี้ให้เห็นคุณลักษณะบางประการที่เป็นลักษณะธรรมชาติของผู้สูงอายุ มีดังนี้

1. ความปรารถนาที่จะละทิ้งสิ่งที่มีคุณค่าไว้ให้คนรุ่นหลัง มนุษย์ต้องการที่จะละทิ้งบางสิ่งบางอย่างของตนเอง เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า การมีชีวิตอยู่ของตนเป็นสิ่งที่มีความหมายสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้แก่ บุคคลในครอบครัว เช่น เด็ก หรือผู้สืบทอดมรดกของตน ธุรกิจ การเงิน ความสำเร็จในวิชาชีพ หรือการประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นต้น

2. การแสดงหน้าที่ในฐานะที่เป็นผู้สูงอายุมากกว่า ผู้สูงอายุมีนิสัยโดยธรรมชาติ ที่ชอบแบ่งปันความฉลาด และความรู้ให้กับผู้ที่อ่อนอายุกว่า ซึ่งเป็นความเกี่ยวพันของคนรุ่นต่างๆ ในแต่ละรุ่น และเมื่อผู้มีอายุอ่อนกว่า มีความสนใจในสิ่งที่พวกเขาได้รับทราบนับเป็นการเพิ่มคุณค่าและเพิ่มการนับถือตนเองให้กับผู้สูงอายุ การสื่อสารและการติดต่อกันระหว่างคนแต่ละรุ่นนั้น ในบางครั้งอาจจะเกิดปัญหา จากการไม่ยอมรับไม่เชื่อ การขาดความอดทน และเบื่อหน่ายต่อผู้สูงอายุ จึงทำให้การสื่อสารไม่ได้ผลเท่าที่ควร

3. การแสดงความรู้สึกผูกพันกับสิ่งของบางอย่างนั้น มีคุณค่าในทางจิตใจสำหรับผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เช่น รูปภาพ เสื้อผ้า เฟอร์นิเจอร์ เขามักจะสะสมไว้ด้วยความหวงแหนและเป็นการเพิ่มคุณค่าแก่ชีวิต การสูญเสียความเป็นเจ้าของจะก่อให้เกิดความรู้สึกสูญเสียเป็นอย่างมาก และส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงต่อชีวิตในอนาคตของผู้สูงอายุด้วย

4. การเปลี่ยนแปลงความรู้สึกเกี่ยวกับเวลา ผู้สูงอายุจะไม่สนใจเกี่ยวกับเวลาและพยายามจะสร้างความรู้สึกเกี่ยวกับ “เวลานี้ และที่นี่” อยู่ตลอดเวลา และมักจะไม่มีการวางแผนสำหรับอนาคต

5. ผู้สูงอายุที่มีความรู้สึกทางด้านจิตใจและอารมณ์ที่รุนแรง มักจะเลือกสิ่งที่สำคัญในชีวิตของเขา และพยายามให้คงอยู่ต่อไป สำหรับสิ่งที่ไม่สำคัญ เขาจะพยายามทิ้งไปอย่างไม่แยแส

6. ความรู้สึกเกี่ยวกับวงจรชีวิต ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ส่วนตัวที่ผ่านเข้ามาในวงจรชีวิตแต่ละช่วง และมักจะพัฒนาเป็นความสนใจเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา ความรู้สึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และภาพพจน์ของมนุษยชาติ จะเป็นคุณลักษณะของผู้สูงอายุมากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว

7. ความคิดสร้างสรรค์ ความอยากรู้อยากเห็นและความประหลาดใจ เป็นสิ่งที่ยังคงมีในช่วงชีวิตของผู้สูงอายุ มีคนเป็นจำนวนมากที่กลายเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในวัยสูงอายุ เช่น ศิลปินที่มีชื่อเสียง นักการทูต นักธุรกิจ บุคคลเหล่านี้ ยังคงมีความคิดสร้างสรรค์ และเป็นผู้สร้างผลิตผลที่ดีเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

8. ความรู้สึกในการประสบความสำเร็จในชีวิต การประสบความสำเร็จในด้านวัตถุนั้นไม่ได้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการสมปรารถนาในชีวิต เขาอาจจะละทิ้งสิ่งนี้ไปก็ได้

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

นภเกตุ สุขสมเพียร (2549: 26-28) กล่าวว่า มีนักวิชาการ และนักการศึกษาได้ให้แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับทฤษฎีของผู้สูงอายุไว้มากมาย ซึ่งมีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน ได้แก่ ทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory) ทฤษฎีการแยกตัว (Disengagement theory) และทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity theory)

1. ทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory) เป็นทฤษฎีที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าของ โรเบิร์ต เฮวิกเฮิร์ต (Robert Havighurst. 1963-1968) โดยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับชีวิตของผู้ใหญ่ที่เมืองแคนซัส ซิตี้ (Kansas City) ซึ่งเป็นคนผิวขาวจำนวน 300 คน ที่มีฐานะระดับปานกลาง และมีสุขภาพดี กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 50-90 ปี การศึกษาดังกล่าว ได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลทั้ง 300 คนเป็นระยะๆ ในช่วงเวลามากกว่า 6 ปี ผลสรุปที่ได้จากทฤษฎีกิจกรรม แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมปฏิบัติอยู่เสมอๆ มีบุคลิกภาพกระฉับกระเฉงและการมีภารกิจอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิต และสามารถปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรม หรือบทบาทหน้าที่ ในทฤษฎีนี้ชี้ชัดว่า กิจกรรมทางสังคมจะถูกผูกมัดไว้กับบทบาททางสังคมของบุคคล และถ้าบุคคลนั้นถูกกีดกันออกจากบทบาททางสังคม กิจกรรมทางสังคมของบุคคลดังกล่าวก็จะลดลง ซึ่งจะส่งผลให้ความพึงพอใจในชีวิตลดลงตามไปด้วยเช่นกัน

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ ทฤษฎีกิจกรรมจึงบ่งชี้ว่า ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรรมสูงนั้นจะมีการปรับตัวได้ดีทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และบุคคลที่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมได้ก็จะเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูง และมีภาพลักษณ์เกี่ยวกับตัวเองที่ดี ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ในทำนองเดียวกัน ผู้สูงอายุที่พยายามหากิจกรรมอื่นมาทดแทนกิจกรรมเดิมนั้น ทำให้ยังคงบทบาทบางอย่างของเขาไว้ได้ ไม่หดหู่ ทฤษฎีกิจกรรมยังอธิบายอีกว่า กิจกรรมนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญของมนุษย์ทุกวัย ผู้สูงอายุจึงมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความสุข และการมีชีวิตที่ดี นักวิชาการทางด้านชราภาพวิทยา (Gerontologist) ได้พยายามพัฒนาทฤษฎีนี้เรื่อยมาจนเป็นที่รู้จัก และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีนี้ถือได้ว่าเป็นแนวคิดหลักในการมอง และการวิเคราะห์ผู้สูงอายุ (Barrow; & Smith. 1979)

นอกจากนี้แล้ว นักทฤษฎีกิจกรรมยังเชื่อว่า กิจกรรมทางสังคมนั้น เป็นแก่นแท้ของชีวิตและมีความจำเป็นสำหรับทุกวัย กิจกรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากการมีบทบาทที่ดีทางสังคม (Social well-being) ของผู้สูงอายุจะขึ้นอยู่กับความคล่องแคล่วที่ยังคงมีอยู่ ทัศนคติเกี่ยวกับตนเอง (Self conception) และเกี่ยวกับโลก ซึ่งเป็นทัศนคติที่ถูกต้องเพียงไรนั้น ล้วนเป็นผลมาจากการสังสรรค์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ทฤษฎีกิจกรรมนี้จึงยืนยันว่า ผู้สูงอายุที่สามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมไว้ได้ จะเป็นผู้สูงอายุที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูง มีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง (Self image) ในทางด้านบวก (Decker. 1980)

2. ทฤษฎีการแยกตนเอง (Disengagement theory) ทฤษฎีแยกตนเองเชื่อว่า ผู้สูงอายุที่ถอนตัวออกจากบทบาททางสังคมนั้น เพื่อให้โอกาสแก่คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีบทบาทแทนตนเองเป็นเรื่องธรรมดา และหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในการที่ผู้สูงอายุจะต้องลดกิจกรรมของตนเอง และบทบาททางสังคมเมื่อตนเข้าสู่ในวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุจะพยายามหลีกเลี่ยงหลีกหนีจากความกดดันและตึงเครียด (Stress) โดยถอนตัวออกจากสังคม (withdrawal) ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รู้สึกว่าตนเองนั้นมีความสามารถลดลง (Decker. 1980) นักทฤษฎีแยกตนเองเชื่อว่า ในการที่ผู้สูงอายุไม่ข้องเกี่ยวกับกิจกรรมและบทบาทของสังคมนั้น เป็นการถอนสถานภาพและบทบาทของตนให้แก่คนหนุ่มสาว หรือคนที่จะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ได้ดีกว่า ด้วยเพราะว่า ความต้องการสูงสุดของสังคมคือ ต้องการทักษะ และแรงงานใหม่ มากกว่าการได้จากผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป จะคุ้นเคยกับการไม่เกี่ยวข้องกับสังคม หลังจากที่รู้สึกกระวนกระวายใจ วิตกกังวล และมีความบีบคั้นมาในช่วงต้นๆ แต่ในที่สุดแล้ว ผู้สูงอายุจะมีการยอมรับต่อสภาพการใหม่ นั้นคือ การไม่เกี่ยวข้อง (Dowd. 1975)

นักทฤษฎีแยกตนเอง ยังมีความเห็นขัดแย้งกับนักทฤษฎีกิจกรรม ซึ่งนักทฤษฎีแยกตนเองกล่าวว่า เป็นเรื่องปกติ และเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุในการถูกลดกิจกรรมลง และแสวงหาบทบาทที่เฉื่อยเฉยมากกว่ากิจกรรม จึงไม่เชื่อว่าสิ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้สูงอายุ คือ การคงสภาพการมีกิจกรรมไว้ โดยอ้างว่าตามปกติแล้วผู้สูงอายุอาจจะลดกิจกรรมให้น้อยลง ในขณะที่พวกเขาปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงตามปกติของกระบวนการมีวัยสูงอายุ (Decker. 1980)

3. ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity theory) แนวความคิดของทฤษฎีนี้ ได้กล่าวถึงความต่อเนื่องของบุคคลจากอดีตสู่ปัจจุบัน (Atchley. 1977) กล่าวว่า การที่ผู้สูงอายุจะมีการดำเนินชีวิตในบั้นปลายอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพความเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไป และยังขึ้นอยู่กับการพัฒนาพฤติกรรมของแต่ละบุคคล การแสดงออกทางบุคลิกภาพ และแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ผ่านมา ผู้สูงอายุที่เคยมีบทบาทในสังคมมาก่อน ย่อมต้องการที่จะมีกิจกรรมต่อไป (Atchley. 1977: quoted in Robb. 1984) การที่ผู้สูงอายุจะประสบผลสำเร็จ หรือล้มเหลวในการที่จะดำเนินบทบาทต่อไปนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้คือ บุคลิกภาพเฉพาะบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

สุขภาพ และยังขึ้นอยู่กับลักษณะทางสังคมอื่นๆ เช่น การยึดหยุ่น หรือข้อจำกัดของสังคม เช่นผู้สูงอายุที่มีสถานภาพทางสังคมสูง เป็นที่ต้องการของสังคมก็ยอมต้องการที่จะยังมีบทบาทต่อไปในสังคม เป็นต้น

โกศล มีคุณ (2542: 10-12) ได้สรุปสาระเกี่ยวกับทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านชีววิทยา เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุของความชราของร่างกาย ทฤษฎีกลุ่มนี้มี 3 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

1.1 ทฤษฎีทำลายตนเอง (Autoimmunity theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าความชราเกิดจากร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันปกติน้อยลง พร้อมกับมีการสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองมากขึ้น ร่างกายจึงต่อสู้กับเชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมได้ไม่ดี ทำให้เกิดความเจ็บป่วยง่าย และเมื่อเกิดแล้วมักจะรุนแรงเป็นอันตรายต่อชีวิต

1.2 ทฤษฎีความผิดพลาด (Error theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อคนเรามีอายุมากขึ้นยีนจะค่อยๆ เกิดความผิดพลาด และความผิดพลาดจะมากขึ้น จนทำให้เซลล์ต่างๆ ของร่างกายเสื่อม และหมดอายุลง

1.3 ทฤษฎีเรดิคัลอิสระ (Free Radicals theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าภายในร่างกายของมนุษย์มีเรดิคัลอิสระ หรืออนุมูลอิสระเกิดขึ้นอย่างมากและตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้ยีนเกิดความผิดปกติ

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านจิตวิทยา เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีบุคลิกลักษณะเปลี่ยนแปลงไป ทฤษฎีกลุ่มนี้มี 2 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

2.1 ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุจะมีความสุข หรือมีความทุกข์ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง และพัฒนาการด้านจิตใจของตน เช่น บุคคลที่เติบโตจากครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคง เห็นความสำคัญและรักผู้อื่น เมื่อเป็นผู้สูงอายุก็จะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลเติบโตมาในลักษณะร่วมมือกับใครไม่เป็นถือว่าตัวใครตัวมัน จิตใจคับแคบ ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยมีความสุข

2.2 ทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุที่ยังปราดเปรื่องก็เนื่องมาจากยังสนใจใฝ่รู้ในเรื่องต่างๆ มีการค้นคว้าและเรียนรู้ตลอดเวลา ผู้สูงอายุที่จะมีลักษณะนี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี และมีเงินใช้โดยไม่เดือดร้อน

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านสังคมวิทยา เป็นทฤษฎีที่วิเคราะห์หาสาเหตุซึ่งทำให้ผู้สูงอายุมีสมรรถภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป กลุ่มทฤษฎีนี้มี 4 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

3.1 ทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่า กิจกรรมทางสังคมจำเป็นสำหรับบุคคลทุกวัย ผู้สูงอายุจะมีความสุขควรมีกิจกรรมทางสังคมพอสมควร ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอจะเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตอยู่ มีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองในทางบวก และปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรมทางสังคม

3.2 ทฤษฎีการแยกตนเองหรือถอยจากสังคม (Disengagement theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่าผู้สูงอายุและสังคมจะลดบทบาทซึ่งกันและกัน เนื่องจากผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนมีความสามารถลดลง และมีสุขภาพเสื่อมถอย จึงถอดถอนหรือหลีกเลี่ยงบทบาทและกิจกรรมทางสังคมเพื่อลดความตึงเครียด หรือบีบคั้น

3.3 ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่าผู้สูงอายุจะเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมอย่างมีความสุขนั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและแบบแผนชีวิตของแต่ละคน เช่น บุคคลที่ชอบเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมก็มักจะมีกิจกรรมเหมือนเดิมและมีอายุมากขึ้น ส่วนผู้ที่ชอบสันโดษก็จะแยกตัวเองออกจากสังคมเมื่ออายุมากขึ้น

3.4 ทฤษฎีบทบาท (Role theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่าอายุเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดบทบาทของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ผู้สูงอายุจะปรับตัวได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับการยอมรับบทบาททางสังคมในแต่ละช่วงชีวิตที่ผ่านมา และยังมีผลสืบเนื่องไปถึงการยอมรับบทบาททางสังคมในอนาคตซึ่งเปลี่ยนแปลงไปด้วย

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้น ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เป็นผลมาจากพัฒนาการทางด้านร่างกายที่มีการเจริญเติบโตตามลำดับขั้นของชีวิตและเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์

2.3 แนวคิดทฤษฎีเรื่องความต้องการของผู้สูงอายุ

สำหรับความหมายของความต้องการนั้น มีผู้พยายามอธิบายถึงความต้องการไว้อย่างน่าสนใจหลายท่าน ดังนี้

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2525: 42-43) กล่าวถึง ความต้องการของผู้สูงอายุโดยอาศัยแนวคิดของคลาร์ก (Clark) ซึ่งสรุปว่าผู้สูงอายุมีความต้องการในสิ่งต่อไปนี้

1. ต้องการให้ตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม
2. ต้องการเป็นส่วนร่วมเกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน
3. ต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หรือเกิดความพึงพอใจทุกวิถีทาง
4. ต้องการเข้าร่วมสนุกกับเพื่อนตามปกติ
5. ต้องการยอมรับนับถือ
6. ต้องการแสดงออกในผลสำเร็จของตนเอง
7. ต้องการการดูแลและป้องกันสุขภาพที่ดี
8. ต้องการการดูแลทางด้านจิตใจที่ดี
9. ต้องการครอบครัวที่อบอุ่น
10. ต้องการความสงบทางจิตใจ

สรุปว่า ความต้องการของผู้สูงอายุคือการต้องการดูแลสุขภาพกาย จิตใจ เพื่อทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2525: 35) ได้สรุปความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็น 2 ประการ คือ

1. ความต้องการด้านเศรษฐกิจ คือ ความต้องการได้รับความช่วยเหลือทางด้านการเงินจากบุตรหลานหรือญาติพี่น้อง อาจจะให้การเลี้ยงดูตามสมควรแก่อัตภาพ แต่ถ้ากล่าวถึงความมั่นคงก็ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องมีโครงสร้างและสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ

2. ความต้องการในด้านที่อยู่อาศัย โดยให้ผู้สูงอายุได้มีที่พักพิง เช่น อาจอยู่ในบ้านของตนเองหรือลูกหลาน ญาติพี่น้อง หรือในสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน

ดังนั้น ความต้องการของผู้สูงอายุ คือการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบุตรหลาน การได้รับการบริการ สวัสดิการตามหน้าของรัฐในแบบต่างๆ

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534: 24-26) กล่าวว่า ผู้สูงอายุต้องการปัจจัยจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับบุคลทั่วไป ต้องการการได้รับการยอมรับ การดูแล ความสุขทางใจ โดยทั่วไปสามารถจัดประเภทของความต้องการของผู้สูงอายุไว้ 3 ประเภท ดังนี้ คือ

1. ความต้องการทางกายและจิตใจ (Physical and psychological needs)
2. ความต้องการทางสังคม (Social needs)
3. ความต้องการทางเศรษฐกิจ (Economical needs)

1. ความต้องการทางกายและจิตใจ เป็นความจำเป็นพื้นฐานที่สุดในชีวิตมนุษย์ ความต้องการด้านนี้ ได้แก่ ความต้องการทางด้านปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล อาหารนั้นผู้สูงอายุต้องการอาหารและน้ำที่เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของร่างกาย ควรเป็นอาหารที่ชดเชยความเสื่อมถอยของสภาพร่างกายได้ ง่ายต่อการบริโภค เช่นเดียวกับเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม มีผู้สูงอายุต้องเสียชีวิตลงเนื่องจากการขาดแคลนเครื่องนุ่งห่มเป็นจำนวนไม่น้อย ส่วนความต้องการจำเป็นทางจิตใจเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นภายหลังจากความต้องการประการแรก เพราะเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ของบุคคล ความต้องการจำเป็นทางจิตใจเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่รู้สึกได้ ความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ความต้องการความมั่นคง และความปลอดภัย (Security needs) ความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition needs) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของสังคม กลุ่ม และครอบครัว ความต้องการมีโอกาส (Opportunity needs) โดยเฉพาะเรื่องความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

ในด้านที่อยู่อาศัยนั้น ถึงแม้จะเป็นปัญหาที่ไม่รุนแรงนัก แต่ผู้สูงอายุมักจะมีความรู้สึกวิตกกังวล หวาดกลัว โดยเฉพาะเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง ดังนั้น ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยจึงเป็นการสร้างความมั่นคงทางจิตใจได้ทางหนึ่ง ในเรื่องการรักษาพยาบาลนั้น ผู้สูงอายุต้องการการดูแลรักษาในยามเจ็บป่วยเฉกเช่นเดียวกับคนในวัยอื่นๆ

2. ความต้องการทางสังคม เป็นความต้องการที่เกี่ยวพันกับความต้องการด้านจิตใจอย่างมาก บางครั้งจะแยกออกจากกันไม่ได้ ลักษณะความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความยกย่องนับถือ (Sense of recognition) ความสำคัญ (Sense of importance) ความเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ความมีโอกาสในการทำสิ่งที่ปรารถนา (Sense of opportunity) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อคนในวัยสูงอายุเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ลดน้อยลง เช่น การเคารพนับถือ การดูแลและการยกย่องในด้านต่างๆ ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ “เคยให้” ผู้อื่นมาตลอด ให้ความรักแก่บุตรหลาน ให้คำแนะนำปรึกษา ให้การเลี้ยงดูซึ่งเป็นสิ่งที่ตนเองภาคภูมิใจ ดังนั้นจึงต้องการให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญและยกย่องตนเอง ดังเช่นที่เคยมีมา ความต้องการเหล่านี้หากได้รับการตอบสนองก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสดชื่น รู้สึกตนเองมีคุณค่า และส่งผลถึงความสุขทางด้านกายและจิตใจ

3. ความต้องการทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุต้องการได้รับความช่วยเหลือทางด้านการเงินจากบุตรหลานของตน เพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในคราวจำเป็นหรือในภาวะที่ตนเองเจ็บป่วย หากแต่ผู้สูงอายุก็มิได้คิดที่จะเป็นเพียงผู้คอยรับความช่วยเหลือเท่านั้น แต่ยังต้องการที่จะเป็นผู้ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอีกด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ต้องการที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ให้พ้นจากสภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น ปัจจัยที่ผู้สูงอายุต้องการจึงแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ ความต้องการทางกายและจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการทางเศรษฐกิจ ทั้งหมดล้วนเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่ผู้สูงอายุต้องการที่จะได้รับ

จินตนา สงค์ประเสริฐ (2539: 10) กล่าวว่า องค์การอนามัยโลก ได้กำหนดว่าผู้สูงอายุมีความต้องการในด้านต่อไปนี้

1. มิตรภาพที่อบอุ่น (Friendship)
2. ความสุข สดชื่น (Fun)
3. การเรียนรู้ความเป็นไปในสังคม (Learning)
4. ต้องการได้รับบริการตามสมควร (Service)

งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 46) ได้อธิบายถึงความต้องการของมนุษย์ในแง่มานุษยวิทยาไว้ว่าอย่างน้อยมี 3 ประการ ได้แก่

1. ความต้องการวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ (Biological needs) คือ ต้องการปัจจัยสี่นั่นเอง สิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ เพื่อมีชีวิตอยู่รอดได้ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ

2. ความต้องการทางสังคม (Social needs) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพ เช่น มนุษย์จำเป็นต้องมีทั้งเพศหญิงและเพศชายเพื่อผลิตลูกหลานได้ มนุษย์เราเกิดมาเป็นทารกที่ช่วยตัวเองไม่ได้และต้องใช้เวลานานกว่าจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ช่วยตัวเองได้ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีการจัดระเบียบต่างๆเพื่อให้เกิดความร่วมมือกัน เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตให้อยู่รอด

3. ความต้องการด้านจิตใจ (Psychological) ซึ่งมีรากฐานมาจากชีวภาพเช่นกัน มนุษย์มีสมองขนาดใหญ่ซึ่งจำเป็นเพื่อการอยู่รอดได้ มนุษย์จำเป็นต้องฉลาดกว่าสัตว์อื่นๆ เพราะเราวิ่งไม่เร็ว ไม่มีเขี้ยวเล็บเป็นอาวุธ มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆมากมาย และต้องหาทางจัดการเหตุการณ์ต่างๆ ที่สำคัญไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ความกลัว โรคภัยไข้เจ็บ ความตาย ความลี้ลับต่างๆ เพื่อให้มีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิตต่อไป มนุษย์จึงจำเป็นต้องจัดการปัญหาเหล่านี้ซึ่งได้แก่ ระบบความเชื่อ (Ideology)

ความต้องการของมนุษย์ในแง่มานุษยวิทยาคือความต้องการทางด้านปัจจัย 4 และความต้องการที่มีรากฐานมาจากชีวภาพ ซึ่งมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องจัดระเบียบและจัดการกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น

มาลิณี วงษ์สิทธิ์ และ ศิริวรรณ ศิริบุญ (2544: 31) ได้เสนอว่าปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่สำคัญแบ่งเป็นสองประการด้วยกันคือ ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาสุขภาพ แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุไทยประกอบด้วย

1. ความต้องการด้านสุขภาพกาย เช่น ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านการมองเห็น ปัญหาในการได้ยิน ปัญหาการเคลื่อนไหวของร่างกาย เป็นต้น จึงเป็นที่มาของความต้องการเหล่านี้

2. ความต้องการด้านสุขภาพใจ กล่าวคือ ผู้สูงอายุมักรู้สึกว้าเหว่ เหงา และเกิดจากบทบาททางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น จากคนทำงานมาอยู่เฉยๆ หรือทำงานลดน้อยลงกว่าเดิม

3. ความต้องการด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงต้องการมีรายได้ และที่สำคัญค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาสุขภาพและค่ารักษาพยาบาล ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการจำเป็นในเชิงเศรษฐกิจและเกี่ยวข้องกับงานเพื่อหารายได้มาชดเชยกับส่วนที่เคยมี หรือขาดหายไป

4. ความต้องการด้านการศึกษาและฝึกอบรม ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งยังต้องการการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะเพื่อใช้ดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมถึงทักษะในการประกอบอาชีพเสริมอีกด้วย

ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นจาก ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาสุขภาพส่วนหนึ่งมาจากความต้องการที่จะพัฒนาทักษะ ความสามารถของตนไปพร้อมกับการพัฒนาจิตใจ

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2546: 172-173) ได้เสนอว่า ความต้องการสำหรับผู้สูงอายุเพื่อการจัดบริการทางสังคม ที่มีความจำเป็นต่อชีวิต มี 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการทางกาย (Physical needs) ได้แก่ ปัจจัย 4 อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล

2. ความต้องการทางจิตใจ (Psychological needs) ได้แก่ ความรัก ความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ ความยอมรับว่าเป็นสมาชิกของครอบครัว ของกลุ่ม และความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

3. ความต้องการทางสังคม (Social needs) ได้แก่ ความสำคัญ (Sense of importance) ความเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ความยกย่องนับถือและความมีโอกาส (Sense of respectation and opportunity)

สรุปว่าความต้องการสำหรับผู้สูงอายุมี 3 ประเภท คือ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางจิตใจ และความต้องการทางสังคม

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2550: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความต้องการของผู้สูงอายุไว้ว่า บุคคลเมื่อก้าวสู่วัยสูงอายุ เป็นช่วงที่ควรได้รับความช่วยเหลือประคับประคองจากสังคม ในสังคมไทยมีวัฒนธรรมในการดูแลพ่อ-แม่ ญาติ ผู้สูงอายุ แต่ปัจจุบันต้องยอมรับว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป ย่อมมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม สังคมควรตระหนักถึงภาระความรับผิดชอบต่อกลุ่มผู้สูงอายุเพราะเป็นวัยที่สภาพร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงเสื่อมถอยลงตามธรรมชาติ ดังนั้นหากจะแบ่งความต้องการจำเป็นของผู้สูงอายุเป็นประเภทต่างๆ สามารถกำหนดได้ดังนี้

1. ความต้องการด้านร่างกายของผู้สูงอายุ

1.1 ต้องการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์

1.2 ต้องการมีผู้ช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด

1.3 ต้องการที่อยู่อาศัยที่สะอาด อากาศดี สิ่งแวดล้อมดี

1.4 ต้องการอาหารการกินที่ถูกสุขลักษณะตามวัย

1.5 ต้องการมีผู้ดูแลช่วยเหลือให้การพยาบาลอย่างใกล้ชิดเมื่อยามเจ็บป่วย

1.6 ต้องการได้รับการตรวจสุขภาพ และการรักษาพยาบาลที่สะดวก รวดเร็วทันท่วงที

1.7 ต้องการได้รับการบริการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ

1.8 ต้องการได้พักผ่อน นอนหลับอย่างเพียงพอ

1.9 ต้องการบำรุงรักษาร่างกาย และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

1.10 ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ

2. ความต้องการทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และสังคมทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนไปด้วย ผู้สูงอายุจะปรับจิตใจและอารมณ์เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสิ่งอำนวยความสะดวก จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีการปรับปรุงและพัฒนาจิตใจของตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ดีงามมากขึ้น สามารถควบคุมจิตใจได้ดีกว่าหนุ่มสาว ดังนั้นเมื่อคนเราอายุมากขึ้น ความสุขุมเยือกเย็นจะมีมากขึ้นด้วย แต่การแสดงออกจะขึ้นอยู่กับลักษณะ

ของแต่ละบุคคล การศึกษา ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตของคนคนนั้น ความเครียดที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ มีผลต่อจิตใจผู้สูงอายุมาก ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของจิตใจที่พบคือ

2.1 การรับรู้ ผู้สูงอายุจะยึดติดกับความคิด และเหตุผลของตัวเอง การรับรู้สิ่งใหม่ๆ จึงเป็นไปได้ยาก

2.2 การแสดงออกทางอารมณ์ การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้สูงอายุเกี่ยวเนื่องกับการสนองความต้องการของจิตใจ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้สูงอายุมักมีความรู้สึกต่อตนเองในแง่ต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นความท้อแท้ น้อยใจ โดยรู้สึกว่าสังคมไม่ให้ความสำคัญกับตนเองเหมือนที่เคยเป็นมาก่อน ทำให้ผู้สูงอายุมีอารมณ์ไม่มั่นคง การกระทบกระเทือนใจเพียงเล็กน้อย จะทำให้ผู้สูงอายุเสียใจ หงุดหงิด หรือโกรธง่าย ต้องการการยอมรับ และเคารพยกย่องนับถือ และการแสดงออกถึงความมีคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยสมาชิกในครอบครัว สังคมของผู้สูงอายุ

2.3 ความสนใจสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุจะสนใจสิ่งแวดล้อม เฉพาะที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และตรงกับความสนใจของตนเองเท่านั้น

2.4 การสร้างวิถีดำเนินชีวิตของตนเอง การมีอายุมากขึ้นคือ การเข้าใกล้กาลเวลาแห่งการสิ้นสุดของชีวิต การยอมรับสภาพดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุบางคนมุ่งสร้างความดีงามให้แก่ตนเองเพิ่มมากขึ้น

2.5 ความผิดปกติทางจิตใจและในวัยสูงอายุ แยกเป็นกลุ่มอาการทางจิต 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) กลุ่มอาการทางจิตเนื่องจากสมองเสื่อม 2) กลุ่มอาการผิดปกติด้านจิตใจและอารมณ์

2.5.1 กลุ่มอาการทางจิตเนื่องจากสมองเสื่อม อาการเริ่มแรกของผู้ป่วยจะจำวันเวลาไม่ได้ ความจำเสื่อม ความสามารถทางปัญญาลดลง การปรับตัวและการตัดสินใจช้า กลุ่มอาการทางจิตเนื่องจากสมองเสื่อมมี 4 ลักษณะ คือ

2.5.1.1 สมองเสื่อม

2.5.1.2 อาการเพ้อคลั่ง

2.5.1.3 กลุ่มอาการหลงลืม

2.5.1.4 กลุ่มอาการทางอารมณ์

3. ความต้องการทางด้านสังคม-เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

3.1 ต้องการได้รับความสนใจจากผู้อื่น

3.2 ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สังคมและหมู่คณะ

3.3 ต้องการช่วยเหลือสังคมและมีบทบาทในสังคมตามความถนัด

3.4 ต้องการการสนับสนุน ช่วยเหลือจากครอบครัว และสังคมทางด้านความเป็นอยู่รายได้บริการจากรัฐ

3.5 ต้องการมีส่วนร่วมในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชนและสังคม

3.6 ต้องการลดการพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลง ไม่ต้องการความเมตตาสงสาร (ที่แสดงออกโดยตรง)

3.7 ต้องการการประกันรายได้ และประกันความชราภาพ

จะเห็นได้ว่าความต้องการของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และสังคมทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนไป ดังนั้นความต้องการของผู้สูงอายุจึงมีเพียงความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางจิตใจ และความต้องการทางเศรษฐกิจส่วนหนึ่งมาจากการปรับปรุงและพัฒนาจิตใจของตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ดีงามมากขึ้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งจากข้อคิดข้อเขียนของนักจิตวิทยา นักการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และจากข้อค้นพบของนักวิจัย อาจสรุปความต้องการของผู้สูงอายุประการหลักๆได้ ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี. 2540: 30-31)

1. ความต้องการทางกาย ก็คือ ความต้องการพื้นฐานซึ่งคล้ายคลึงกับความต้องการของบุคคลวัยอื่นๆ นั่นเอง ความต้องการในด้านนี้ ได้แก่ ความต้องการอาหาร เสื่อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

2. ความต้องการด้านจิตใจ ได้แก่ ความต้องการได้รับกำลังใจ ได้รับความรัก ความอบอุ่นใจ ความเอื้ออาทรจากบุตรหลานจากบุคคลในครอบครัว ไม่ให้รู้สึกว่าเดียวดาย หรือถูกทอดทิ้ง รู้สึกว่ามีที่พึ่ง เพราะบุคคลในวัยสูงอายุนั้นจะพบกับความพลัดพรากต่างๆ เช่น พลัดพรากจากสามีหรือภรรยา บุตรหลานแยกครอบครัวออกไป ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องอยู่ตามลำพัง เพราะฉะนั้นผู้สูงอายุจะเกิดความว้าเหว่ ท้อแท้หมดกำลังใจได้ง่าย เพราะฉะนั้นความต้องการทางด้านนี้มีความจำเป็นที่บุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักว่ามีความสำคัญมากเช่นกัน

3. ความต้องการด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้สูงอายุอีกเป็นจำนวนมากยังจำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเอง หรือบางรายอาจต้องจุนเจือครอบครัวอีกด้วย ผู้สูงอายุจึงยังต้องมีความต้องการทางด้านเศรษฐกิจอยู่ หรือแม้แต่ในรายที่มีบุตรหลานดูแล ผู้สูงอายุก็ยังต้องการที่จะมีรายได้เฉพาะของตนเองถ้าทำได้ เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุต้องการที่จะมีรายได้พอสมควร เพื่อที่จะใช้จ่ายในด้านของความต้องการเป็นอยู่ (คือเรื่องอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) และใช้จ่ายในกิจกรรมพิเศษที่มีความศรัทธามีความสนใจ เช่น การทำบุญ การทำงานอดิเรก การร่วมกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

4. ความต้องการทางสังคม ผู้สูงอายุยังมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในสังคมอยู่ ไม่ต้องรู้สึกว่าเป็นบุคคลไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ต่อสังคม ผู้สูงอายุต้องการที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชน ต้องการได้รับการยอมรับนับถือ ความต้องการมีส่วนร่วมมีส่วนช่วยเหลือชุมชนและสังคม อาจจะพิจารณาได้ตั้งแต่ครอบครัวของผู้สูงอายุไปจนถึงชุมชนโดยรวม กล่าวคือ

ต่อครอบครัว ผู้สูงอายุต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือหรือทำประโยชน์ให้แก่บุตรหลาน เช่น ช่วยให้คำแนะนำปรึกษา ให้ข้อคิด ให้แนวทางในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การแก้ปัญหา การช่วยดูแลบ้านเรือน การช่วยดูแลหลาน หรือภาระอื่นๆ ซึ่งอยู่ในวิสัยที่ผู้สูงอายุจะทำได้

ต่อชุมชน ผู้สูงอายุต้องการที่จะมีส่วนช่วย ต้องการที่จะทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในฐานะที่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ มาก่อน และพอมีเวลาที่จะสละให้แก่ชุมชนได้ จึงต้องการที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง เช่น ผู้สูงอายุอาสาเข้าเป็นกรรมการหมู่บ้าน กรรมการกลุ่มพัฒนาต่างๆ ในชุมชน

5. ความต้องการความรู้และข่าวสารข้อมูล ผู้สูงอายุต้องการได้รับความรู้ต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้สูงอายุ เช่น ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวในวัยสูงอายุ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพ การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ เกี่ยวกับอาหารที่เหมาะสม เกี่ยวกับการพักผ่อน และข่าวสารเกี่ยวกับอาชีพ การหารายได้เสริม เกี่ยวกับสวัสดิการต่างๆ ที่หน่วยงานจัดบริการแก่ผู้สูงอายุ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ความต้องการของผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานใกล้เคียงกันคือ 1. ความต้องการทางกาย เป็นความต้องการด้านปัจจัย 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ 2. ความต้องการทางจิตใจ เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เป็นความต้องการที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่รู้สึกได้ 3. ความต้องการทางสังคม คือความต้องการยอมรับนับถือ การมีส่วนร่วมกับคนในครอบครัว และชุมชน 4. ความต้องการทางเศรษฐกิจ ความต้องการได้รับความช่วยเหลือจากบุตรหลาน และรัฐ เพื่อไว้ใช้จ่ายกับกิจกรรมตามความจำเป็นต่างๆ อีกทั้งยังต้องการที่จะเป็นผู้ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยได้นำความต้องการของผู้สูงอายุที่มีความสอดคล้องกันดังกล่าวมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุต่อไป

3. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) และ การศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) สองคำมีความหมายที่แตกต่างกันตรงที่คำว่า การเรียนรู้ (Leaning) และ การศึกษา (Education)

ครอปลีย์ และ เดฟ (Cropley; & Dave. 1978) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกัน 2 มิติ คือ มิติแนวตั้ง หมายความว่าบุคคลควรได้รับการศึกษาทุกช่วงเวลาตลอดชีวิตของบุคคลนั้น การศึกษาในโรงเรียนเป็นเพียงช่วงหนึ่งของชีวิต ไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมความต้องการของชีวิตทั้งหมด

ได้ ช่วงชีวิตที่ยาวนานที่สุดของบุคคล คือ หลังจากจบจากโรงเรียนไปแล้ว การศึกษาหรือการเรียนรู้จากภายนอกโรงเรียนจึงมีความสำคัญแก่บุคคลมาก และควรจะใช้วิธีการที่หลากหลาย ส่วนมิติแนวนอนหมายความว่าการศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน การศึกษาหรือการเรียนรู้ควรจะประสานกันหลายๆ ส่วนทั้งในโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ โดยมีทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย แหล่งการเรียนรู้ควรจะมีลักษณะเป็นเครือข่ายที่สัมพันธ์กับชุมชนและสิ่งที่เรียนรู้ควรสัมพันธ์กับชีวิตจริง

วิชัย ตันศิริ (2539: 9-13) และ สุมาลี สังข์ศรี (2544) ได้สรุปความสำคัญระหว่างการศึกษาตลอดชีวิตกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเหมือนเป้าหมายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตนั้นคือการศึกษาตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้มนุษย์มีความสามารถในการที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตเรียนรู้อย่างเหมาะสม เพื่อจะได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่มีจุดเน้นที่แตกต่างกันคือการนำคำทั้งสองไปใช้ ในการใช้คำว่าการศึกษาตลอดชีวิตจะเน้นในแง่การให้แนวทาง มองในแง่ผู้จัดว่าจะจัดเตรียมกระบวนการจัดประสบการณ์อย่างไรจึงจะให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเหมาะสมตลอดชีวิต ส่วนที่ใช้คำว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเน้นที่ตัวผู้เรียนโดยละการจัดการศึกษาไว้ เน้นเฉพาะในส่วนผู้เรียนว่าเมื่อมีผู้จัดการศึกษาให้แล้วผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไร เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างไรในลักษณะใด

สุนทร สุนันท์ชัย (2544: 9) การเรียนรู้ หมายถึง การรับความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ทั้งโดยจงใจและไม่จงใจ มีการจัดและไม่มีการจัด มีการวางแผนและไม่มีการวางแผน จากการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการรับความรู้ ทักษะ และเจตคติ เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิดจนตาย

การศึกษา เป็นกระบวนการทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543: 4)

ดังนั้นการศึกษาเป็นการวางแผน และเป็นไปโดยจงใจ เพื่อให้มีกระบวนการเรียนการสอนเกิดขึ้น และผู้เรียนได้รับสิ่งที่ตั้งใจให้เกิดขึ้น ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ อย่างไรก็ตามการศึกษาไม่จำเป็นต้องจัดในโรงเรียน อาจจัดนอกโรงเรียนหรือนอกระบบ เช่น ที่บ้าน ที่ทำงาน ในชุมชน สอนเป็นกลุ่ม เป็นรายบุคคล สอนโดยวิธีการทางไกล หรือสื่ออื่นๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ในขณะที่การเรียนรู้ก็เกิดขึ้นได้ทุกแห่งหนไม่จำกัดเวลา และสถานที่ ดังนั้นการปลูกฝังให้บุคคลมีนิสัยใฝ่เรียนรู้เป็นพื้นฐานที่จำเป็นในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ การเรียนรู้ควรจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต การสร้างสรรค์วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมการเรียนรู้ (สนอง โลหิตวิเศษ. 2544: 27)

3.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543: 16-18) ได้สรุปความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเตรียมประชาชน และสังคมให้มีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความจำเป็นที่ประชาชนไทยทุกคนทุกกลุ่มอายุจะต้องได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอเพื่อที่จะรู้เท่าทัน สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมท่ามกลางสภาพความเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

2. ความจำเป็นที่ประชาชนที่ประกอบอาชีพการงานจะต้องพัฒนาความรู้และทักษะอยู่เสมอ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาอาชีพและปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

3. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องได้รับความรู้อยู่เสมอ ให้เท่ากันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ เผชิญปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถอยู่ในสังคมที่มีการแข่งขันได้ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในทุกสถานการณ์

4. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค รวมทั้งโอกาสในการได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนและสังคมตามระบอบประชาธิปไตย

5. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องเรียนรู้ตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อสื่อสารด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย

6. ความจำเป็นที่ประชาชนวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ของประเทศจะต้องได้รับการศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนาอาชีพ หรือประกอบอาชีพเพื่อมีรายได้ตลอดจนปรับปรุงความเป็นอยู่และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงชีวิต

7. ความจำเป็นที่ประชาชนโดยเฉพาะผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งยังมีอยู่เป็นจำนวนมากในสังคมไทยจะต้องได้รับการศึกษาในรูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากรูปแบบในระบบโรงเรียน เพื่อที่จะสามารถมีอาชีพที่เหมาะสมมีรายได้ที่พอเพียง และคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน

8. ความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องได้รับบริการการศึกษาที่หลากหลายยืดหยุ่น เหมาะกับสภาพของผู้ที่ทำงานและผู้ที่มีภาระต่างๆ เพื่อให้สามารถรับบริการได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เมื่อต้องการและมีความพร้อมในทุกช่วงอายุ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ (2549: 11) ได้สรุปความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงวัย เพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ซึ่ง

นับวันก็ยิ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น เกินกว่าที่จะใช้ความรู้ซึ่งสะสมมาตั้งแต่สมัยอยู่ในวัยเรียนมาช่วยได้ เพราะการศึกษาที่บุคคลได้รับเมื่ออยู่ในช่วงวัยเรียนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิตเท่านั้น เราจึงเรียกว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บุคคลแสวงหาความรู้ แต่ช่วงชีวิตหลังวัยเรียนเป็นช่วงชีวิตที่ยาวนาน การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตของบุคคล เพื่อที่จะสามารถก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงด้านความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ฉะนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยเหลือประชาชนให้มีความพร้อมให้มีภูมิคุ้มกันที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างเท่าทันและสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

3.3 เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2543: 14-15) ได้สรุปถึงประสบการณ์ในการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศต่างๆ ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

1. มุ่งให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ทุกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกัน
2. เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการโดยศึกษาได้ทุกเวลา ทุกสถานที่
3. เพื่อให้หน่วยของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
4. เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่เหมาะสมกับสภาวการณ์และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีคุณค่า

นอกจากนี้ สุมาลี สังข์ศรี (2544: 200) ยังได้สรุปเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทยที่ได้จากการศึกษาประสบการณ์ในการดำเนินงานด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต 6 ประเทศไว้ว่า เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้การศึกษาผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกช่วงอายุทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ให้มีความรู้และทักษะในการคิด วิเคราะห์ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหาและเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเลือกรับความรู้ ข้อมูลข่าวสารและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงวัย รวมทั้งอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการพัฒนาให้บุคคลมีความสามารถในการดำรงชีวิตในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ และเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้แก่บุคคล ได้แก่ ทักษะ ความรู้ และสมรรถภาพในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงชีวิตในการพัฒนาตนเองและสังคมจากผลของการเรียนรู้นั้น

3.4 หลักการทั่วไปของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 8-18) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการ แนวทางและยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากหลักการที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติสามารถสรุปได้ 10 ประการ คือ

1.1 สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีวัฒนธรรมการเรียนรู้

1.2 การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลาตลอดช่วงอายุของผู้เรียน

1.3 คนไทยทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.4 ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข

1.5 ผู้เรียนมีโอกาสและทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย มีคุณภาพและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน

1.6 การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

1.7 ทุกแห่งในสังคมคือแหล่งเรียนรู้ของคนทุกคน

1.8 ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน

1.9 การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

1.10 คุณภาพของการเรียนขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง

2. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต จากแก่นของหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 10 ประการนั้นต้องมีการวางกรอบยุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดพลังและความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ของสังคมไทย คือ การรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ประชุมจึงได้ร่วมกันกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 9 ยุทธศาสตร์ คือ

2.1 สร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชัดเจนให้ครอบคลุมหลักการทั้ง 10 ข้อ

2.2 สร้างนิสัยรักการอ่าน และวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.3 สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทุกส่วนของสังคม

2.4 ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของเอกัตตบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้

2.5 กระจายแหล่งการเรียนรู้ให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกจุดของสังคม

2.6 พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

2.7 พัฒนาข้อมูล สื่อสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

2.8 การพัฒนาและการประกันคุณภาพรูปแบบกระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้

2.9 การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อจัดส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. แนวทางปฏิบัติ จากยุทธศาสตร์ทั้ง 9 ประการ ได้มีการระดมความคิดกำหนดออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติได้ ดังนี้

3.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจในส่วนของเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยการสร้างนิสัยรักการเรียนรู้และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการ

3.2 การกระจายแหล่งเรียนรู้

3.3 การพัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลาย

3.4 การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

3.5 การพัฒนาและประกันคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้

3.6 การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนี้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2549: 8-9) ยังได้สรุปหลักการศึกษาที่สำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. หลักการบูรณาการและความเชื่อมโยง อย่างต่อเนื่องของการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

2. หลักความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ได้มีโอกาสเลือกศึกษาหาความรู้ตามศักยภาพและความต้องการของตน การศึกษาควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน

3. หลักการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับพื้นฐานและความสนใจของผู้เรียนของตนเองได้

4. หลักการศึกษาเพื่อชีวิต โดยเน้นการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียนและสภาพชุมชน สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตน เป็นการจัดการศึกษาที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

5. หลักการเรียนรู้เพื่อการคิดเป็นและแก้ปัญหาเป็น โดยส่งเสริมกระบวนการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา บนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผล

6. หลักการกระจายอำนาจ โดยให้ผู้เรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมเน้นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับชุมชนท้องถิ่น

7. หลักความยืดหยุ่นและความหลากหลาย เพื่อมุ่งให้การศึกษามีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชนอย่างกว้างขวาง

สรุปได้ว่า หลักการของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสร้างสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และสามารถเกิดขึ้นต่อเนื่องตลอดชีวิต

3.5 คุณลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2545: 9-10) ได้สรุปลักษณะสำคัญ ของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้จะต้องเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจะต้องให้โอกาสการเรียนรู้ในทุกรูปแบบทั้งที่เป็นการเรียนในโรงเรียน และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนอกระบบโรงเรียน

2. การเรียนรู้จะต้องเน้นรูปแบบที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มและจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยผู้เรียนเอง เทคโนโลยีทางการศึกษาได้ช่วยเปิดโอกาสที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นผู้เรียนที่มีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ และสำคัญที่สุดก็คือสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ช่วยให้ผู้ไม่รู้หนังสือได้เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. ในการเรียนรู้แบบใหม่ จำเป็นต้องเน้นบทบาทของผู้เรียนให้เป็นผู้แสดงหรือผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง พร้อมทั้งต้องเปลี่ยนทัศนะใหม่ว่าการเรียนรู้จะต้องอยู่บนรากฐานของการให้ การได้กระทำกิจกรรม และการคิดสร้างสรรค์พัฒนานับตั้งแต่อายุเริ่มแรกของวัยเด็ก

4. การเรียนรู้ต้องเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายใต้การริเริ่มของผู้เรียน

สรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเปิดโอกาสการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มและจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เน้นบทบาทของผู้เรียนเป็นหลัก และใช้กระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายใต้การริเริ่มของตัวผู้เรียนเอง

3.6 คุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

สมิธ และ สเปอร์ลิง (Smith; & Spurling. 1999: 9-11) มีแนวคิดว่าผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีการแสดงออก 2 ด้าน โดยที่แต่ละส่วนจะไม่สามารถแยกจากกันได้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 การแสดงการเรียนรู้ที่เห็นเชิงประจักษ์ เป็นการเรียนรู้ที่ตั้งใจและมีการวางแผนซึ่งจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุของชีวิต

ส่วนที่ 2 คุณธรรมในการเรียนรู้ เป็นหลักการพื้นฐานทางคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ ความมุ่งมั่นส่วนบุคคลที่จะเรียนรู้หรือเรียกว่าพันธะต่อตนเอง (personal commitment to learning) หมายถึง แต่ละบุคคลมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรมต่าง ๆ และถือเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการที่จะทำให้สำเร็จ ความมุ่งมั่นต่อสังคมที่จะเรียนรู้หรือเป็นพันธะต่อสังคม (social commitment to learning) หมายถึง ผู้เรียนแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นและสนับสนุนกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้อื่น รวมทั้งความสำเร็จในการนำการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนับถือหรือยอมรับในการเรียนรู้ของผู้อื่น (respect for other learning) หมายถึงผู้เรียนมีความตระหนักในสิทธิของคนทุกคน รวมทั้งองค์กรในการที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถที่จะแสดงมุมมองและความคิดของตนอย่างอิสระ และการนับถือความจริง (respect for truth) หมายถึง ผู้เรียนจะถูกเตรียมให้สามารถเปลี่ยนความคิด ความเห็นได้โดยยึดถือพิจารณาจากข้อมูลหลักฐานและเหตุผล แม้ว่าจะเป็นความคิดเห็นที่มีมานานและชื่นชมมากก็ตาม สมิธ สรุปว่า บุคคลที่เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งฝึกหัดปฏิบัติการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอและไม่ลดละ และผู้ซึ่งให้คุณค่าของกิจกรรมการเรียนรู้เป็นความรักที่จะทำ บุคคลนั้นจะแสดงให้เห็นทั้งความมุ่งมั่นส่วนตัว และความมุ่งมั่นต่อสังคมในการเรียนรู้ ยอมรับในเสรีภาพในการคิดของผู้อื่น ยอมรับนับถือข้อเสนอที่เป็นเหตุเป็นผลตามข้อเท็จจริง

สมิธ และ สเปอร์ลิง (Smith; & Spurling. 1999: 51-54) ยังเสนอแนวคิดว่าในสังคมแห่งการเรียนรู้ จะต้องเต็มไปด้วยปัจเจกบุคคลที่เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning individuals) ครอบครัวที่เรียนรู้ตลอดชีวิต องค์กรที่เรียนรู้ตลอดชีวิต และชุมชนที่เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. ปัจเจกบุคคลผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาตามแผนการเรียนรู้แสดงออกถึงเจตคติเชิงรุก (proactive attitude) และเป็นผู้เรียนที่มุ่งมั่นใช้ความพยายามเพื่อประยุกต์ใช้การเรียนรู้ อาจจะโดยการสอน การจัดการ และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้อื่น ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องแสดงบทบาทต่อไปนี้

1.1 การวางแผนไปข้างหน้า (Forward Planning) บุคคลผู้เรียนรู้เป็นนักวางแผนการเรียนรู้ไปข้างหน้า มีภาพรวมที่แสดงสัมฤทธิ์ผล (Achievement profile) และกรอบการปฏิบัติ (action plan) ในรูปแบบใดก็ได้ที่จะสามารถทบทวนความก้าวหน้า สะท้อนประสบการณ์ และการเปลี่ยนแปลงความต้องการรวมทั้งการปรับแผนให้เหมาะสม

1.2 ความสามารถในการแสวงหาและใช้ประโยชน์จากการแนะนำปรึกษา ทำความคุ้นเคยและเข้าถึงข้อมูลจากการให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่

1.3 การพัฒนาตลอดชีวิต (Lifespan development) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องการความเข้าใจเกี่ยวกับช่วงชีวิตและความเป็นไปได้ของการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชีวิต (ความคิดที่ผิดพลาด คือ คนเราแก่เกินกว่าที่จะเรียนรู้)

1.4 ความจำเป็นในการอ้างสิทธิ (assertiveness) ในสถานการณ์การเรียนรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตต้องพัฒนาสร้างความสามารถที่แข็งแกร่งในการที่จะอ้างสิทธิของตนในฐานะผู้เรียนรู้

1.5 ลีลาของการเรียนรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องรู้สึกว่าลีลาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุดคืออะไร เพื่อที่จะได้สามารถเลือกรูปแบบของโอกาสของการเรียนรู้ที่เหมาะสม

1.6 ทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วยการเรียนรู้ 5 อย่าง ที่ผู้เรียนต้องการในแต่ละระบบแต่ละขั้นที่เหมาะสมกับแผนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การคิดแบบอุปมาน อนุมาน คิดด้านข้าง (lateral) และเป็นเหตุเป็นผลเชิงสร้างสรรค์ 2) เข้าใจวัฒนธรรม หมายถึง ความเข้าใจ ผลของวัฒนธรรมสังคมที่มีต่อวิธีการคิดของคน และการช่วยเหลือบุคคลในการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เป็นคนกลาง 3) การประยุกต์ความรู้ ผู้เรียนรู้ต้องสามารถผนวกความรู้ ทักษะและเทคนิคต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อทำให้เกิดผลการปฏิบัติที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 4) เทคนิคการวิจัย ทั้งการสร้างความรู้ใหม่หรือการปรับปรุงการเข้าถึงความรู้ ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องวิจัยในทุกระดับของการเรียนรู้ไม่ใช่เพียงเพื่อเป็นองค์ประกอบของการเรียนในระดับสูง 5) การใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะทักษะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างรวดเร็วทาง ICT และ 6) ทักษะการสร้างอิทธิพล (Influential skill) ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องมีทักษะพิเศษในการฝึกฝนความมุ่งมั่นทางสังคมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคม

2. ครอบครัว (Family and Household) ครอบครัวรวมทั้งกลุ่มญาติต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มครอบครัว เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในหลักการว่าพ่อแม่มีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการเรียนรู้ของลูกตั้งแต่เริ่มต้นและจะยิ่งมากขึ้นและเป็นตัวหลักมากกว่าความรับผิดชอบของครูที่โรงเรียน แต่ในทางปฏิบัติจากการรายงานของโรงเรียนมักพบว่าพ่อแม่มีความปรารถนาในการแสดงบทบาทในโรงเรียนค่อนข้างต่ำมักจะหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนของลูก เช่น กิจกรรม ครูผู้ปกครอง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539: 25-44) เสนอแนวคิดว่าลักษณะบุคคลที่จะก้าวสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือ เป็นผู้มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างหลากหลายโดยมีวิธีการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลหรือสื่อต่างๆ อยู่เสมอ และกระทำเช่นนี้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กล่าวได้ว่าคุณลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย

1. เป็นคนรักการอ่านหนังสือ ติดตามวิทยาการใหม่ๆ

2. เรียนรู้ที่จะเลือกรับสิ่งที่สนับสนุนความสำเร็จ

3. เรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนปัญญา มิใช่เพื่อเงินเท่านั้น

4. พัฒนาการเรียนรู้ที่ได้รับต่อไปโดยหมั่นสังเกต หมั่นคิด

5. เรียนรู้ว่าทุกคนสามารถเป็น “ครู” ได้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาตนเพื่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลว่า การพัฒนาตนให้เป็นผู้รักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำได้ ดังนี้

1. มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้ โดยการเป็นคนช่างสังเกต ชอบตั้งคำถามและคิดหาคำตอบกับเรื่องต่างๆ ที่เข้ามากระทบตนเอง พิจารณากลั่นกรองข้อมูลด้วยความระมัดระวัง ไม่ปล่อยให้เรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตผ่านไปโดยไม่เกิดการเรียนรู้ พยายามคิดวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสอดคล้องกันในตรรกะของความเป็นเหตุและผล ฝึกคิดหาสาเหตุของปัญหาและหาคำตอบหรือคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้ดีขึ้น

2. มีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ เมื่อมีความตั้งใจที่จะเรียนรู้แล้ว ต้องลงมือกระทำด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการสำรวจตัวเองเพื่อค้นหาข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข และข้อดีที่ควรส่งเสริม ค้นหาวิธีหรือปัจจัยที่ทำให้คนเรียนรู้ได้ดีเพื่อจะได้เลือกวิธีที่ดีที่สุด เลือกเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ สิ่งที่ทำได้ดีก่อน เพื่อจะทำได้สำเร็จซึ่งจะเป็นกำลังใจให้กับตนเองที่จะมุมานะพากเพียรเรียนรู้ต่อไป

3. วางแผนการเรียนรู้อย่างครบวงจร การวางแผนเป็นขั้นเตรียมตัวเพื่อให้มีกรอบการปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จริง การวางแผนประกอบด้วยการวางแผนสิ่งที่จะต้องทำ เวลาในการทำและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้

4. สร้างแรงจูงใจให้ตนเองเป็นคนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองประกอบด้วย การมีความมั่นใจว่าตนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ เมื่อทำได้สำเร็จก็มีการให้รางวัลแก่ตนเองเป็นการเสริมแรงทางบวก หากทำไม่ได้ตามแผนควรมีมาตรการลงโทษเป็นการเสริมแรงทางลบเพื่อบีบตัวเองให้ต้องทำตามแผน และมีการสร้างบรรยากาศที่บ้านให้ส่งเสริมกระตุ้นการเรียนรู้ส่วนตัว เช่น การจัดมุมอ่านหนังสือ เป็นต้น

5. พาตนเองเข้าหาแหล่งความรู้อยู่เสมอ บุคคล (ครู) ควรเรียนรู้ด้วยการพาตัวเองเข้าไปอยู่ในแหล่งที่สามารถจะรับข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง เช่น การเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการที่เป็นประโยชน์สมัครเป็นสมาชิกรับสารของหน่วยงานต่างๆ เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น ชุมชน เป็นต้น

6. ประเมินผลและปรับปรุงการเรียนรู้ การประเมินตัวเองอาจทำได้โดยการเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ และกรอบเวลาที่กำหนดสำหรับการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ ปรับปรุงแผนการพัฒนาตนเองในส่วนที่ยังไม่เหมาะสม ปรับกิจกรรม จัดสรรเวลาใหม่

เป็นต้น นอกจากนั้นในการประเมินอาจให้เพื่อนหรือคนใกล้ชิดมีส่วนร่วมประเมิน แสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาต่างๆ ของตนเพื่อสะท้อนให้เห็นพัฒนาการในการเรียนรู้ของตน เป็นต้น

คุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต คือ เป็นผู้ที่มีเจตคติดีต่อการเรียนรู้ มีทักษะในการเรียนรู้แบบนำตนเอง มีลักษณะเป็นผู้นำทางวิชาการ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีทักษะด้านการคิด และมีความเชื่อว่าความรู้มีอยู่ทั่วไป

4. ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักงานพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

4.1 ประวัติความเป็นมา (สรุปผลการดำเนินงาน. 2553: 1-6)

ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการในวันที่ 21 มีนาคม 2528 เดิมสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จากนั้นในเดือนธันวาคม พ.ศ.2546 ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง มีการถ่ายโอนมาสังกัดกองสังคมสงเคราะห์ สำนักงานสวัสดิการสังคมกรุงเทพมหานคร ตามพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และในวันที่ 10 มิถุนายน 2548 กรุงเทพมหานครได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารภายในกรุงเทพมหานครในส่วนของสำนักงานสวัสดิการสังคม เป็นผลให้ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง ได้เปลี่ยนชื่อและหน่วยงานต้นสังกัดเป็นศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดสำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักงานพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

4.2 สถานที่ตั้ง

ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง ตั้งอยู่เลขที่ 4641 ถนนมิตรไมตรี แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400 หมายเลขโทรศัพท์ 0 2246 8662 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับบริจาคจากโรงเรียนพิบูลย์ประชาสรรค์ ทั้งนี้ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง มีหน่วยงานย่อยคือ หน่วยบริการทางสังคมห้วยขวาง ตั้งอยู่บริเวณอาคารแฟลต 2 เคหะชุมชนห้วยขวาง ถนนประชาสงเคราะห์ แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400

4.3 วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน การดำเนินงานศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง มีวัตถุประสงค์หลักในการให้บริการ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการขยายบริการด้านการสงเคราะห์ผู้สูงอายุอย่างกว้างขวาง และประชากรสูงอายุได้รับบริการอย่างทั่วถึง

2. เพื่อเป็นการให้บริการด้านสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในด้านต่างๆ เช่น บริการด้านการแพทย์ สุขภาพอนามัย การสังคมสงเคราะห์ การให้คำปรึกษา กีฬาและนันทนาการ ฯลฯ

3. เพื่อเป็นศูนย์กลางรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และให้ความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ เพื่อเตรียมตัวรับการเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ด้วยการระดมความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

4. เพื่อเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ เน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ ความสามารถในสาขาต่างๆ เพื่อให้วังคมตระหนักในคุณค่าและยอมรับบทบาทของผู้สูงอายุมากขึ้น

5. เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่ดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับผู้สูงอายุ รวมทั้งกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ

6. เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู พลัดหลง ฯลฯ โดยการรับผู้สูงอายุเข้าพักในบ้านพักฉุกเฉิน และดำเนินการตามกระบวนการทางสังคมสงเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหา

การดำเนินงานการจัดสวัสดิการและการส่งเสริมผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัด สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร มีการจัดสวัสดิการและให้บริการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การให้บริการแก่ผู้สูงอายุทั่วไป เป็นการบริการทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุทั่วไป ในลักษณะสโมสรผู้สูงอายุ (Day center) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง เป็นสถานที่ในการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี โดยศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดงกำหนดจัดกิจกรรมในวัน เวลาราชการ ให้บริการแบบไป-กลับ ซึ่งผู้สูงอายุที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมต้องสมัครเป็นสมาชิกของศูนย์ฯ โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น (ปัจจุบันมีสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนประมาณ 798 คน มาใช้บริการวันละประมาณ 200 คน)

2. การให้บริการผู้สูงอายุบ้านพักฉุกเฉิน เป็นบริการเลี้ยงดูผู้สูงอายุชาย-หญิง อายุ 60 ปีขึ้นไปในบ้านพักฉุกเฉิน เพื่อให้ความช่วยเหลือหรือให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ไม่มีที่พักอาศัย ขาดคนเลี้ยงดู พลัดหลง เร่ร่อนหรือถูกนำส่งมาจากหน่วยงานต่างๆเช่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ฯลฯ เพื่อติดตามหาญาติ หรือส่งต่อในสถานสงเคราะห์คนชรา กรณีไม่มีญาติ โดยผู้สูงอายุจะได้รับบริการด้านปัจจัย 4 การพยาบาล สุขภาพอนามัย กายภาพบำบัด รวมทั้งสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้สูงอายุทั่วไปที่มาใช้บริการ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้บริการแต่อย่างใด พักอาศัยชั่วคราวได้ครั้งละ 15 วัน สามารถรับผู้สูงอายุได้วันละ 15 คน และอยู่ภายใต้ระเบียบการเข้าพักของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง

4.4 คุณสมบัติในการเข้ารับบริการของบ้านพักฉุกเฉิน

1. ผู้ชาย หรือ ผู้หญิง อายุ 60 ปีขึ้นไป

2. ผู้สูงอายุทั่วไปในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ไม่มีที่พักอาศัย ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูและพลัดหลง

3. ช่วยเหลือตนเองได้ เช่น อาบน้ำเองได้ รับประทานอาหารเองได้

4. ไม่รับผู้สูงอายุที่ต้องให้อาหารทางสายยาง

5. ไม่มีจิตฟั่นเฟือน เป็นอัลไซเมอร์ และพาร์กินสัน

6. ไม่เป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรง เช่น วัณโรค และโรคเอดส์ เป็นต้น

7. ไม่เป็นบุคคลที่รอการพิพากษาคดี หรือถูกภาคทัณฑ์

8. เป็นผู้สูงอายุที่สมัครใจในการเข้ามาขอรับบริการ และประพฤติตนอยู่ในระเบียบของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง และผู้สูงอายุต้องลงรายมือชื่อทุกคนในการเข้ารับบริการของบ้านพักฉุกเฉิน

9. ผู้สูงอายุต้องพักอาศัยอยู่ได้ไม่เกิน 15 วัน

10. มีเอกสารประกอบ ดังนี้

1) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน

2) สำเนาทะเบียนบ้าน

3) ใบรับรองทางการแพทย์ ว่าไม่เป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรง

4) ใบนำส่งตัวของผู้สูงอายุในการเข้ารับบริการของบ้านพักฉุกเฉิน จากหน่วยงานราชการหรือเอกชน

11. หัวหน้าศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดงมีสิทธิ์ในการพิจารณา เมื่อผู้สูงอายุในบ้านพักฉุกเฉินกระทำผิดตามระเบียบของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง

ตารางกิจกรรมของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง

วัน	กิจกรรม/เวลา
วันจันทร์	เวลา 09.00 - 12.00 น. - กิจกรรมสวดมนต์ - ออกกำลังกาย - กิจกรรมเข้าจังหวะ - เล่นเกม (ปาเป้า โยนห่วง โบว์ลิ่งสนาม) เวลา 13.00 – 16.00 น. – กิจกรรมลีลาศ
วันอังคาร	เวลา 09.00 - 12.00 น. - กิจกรรมสวดมนต์ - ออกกำลังกาย - กิจกรรมเข้าจังหวะ - เล่นเกม (ปาเป้า โยนห่วง โบว์ลิ่งสนาม) เวลา 13.00 – 16.00 น. – กิจกรรมรำไทย และดนตรีไทย
วันพุธ	เวลา 09.00 - 12.00 น. - กิจกรรมสวดมนต์ - ออกกำลังกาย - กิจกรรมเข้าจังหวะ - เล่นเกม (ปาเป้า โยนห่วง โบว์ลิ่งสนาม) เวลา 13.00 – 16.00 น. – กิจกรรมร้องเพลง
วันพฤหัสบดี	เวลา 09.00 - 12.00 น. - กิจกรรมสวดมนต์ - ออกกำลังกาย - กิจกรรมเข้าจังหวะ - เล่นเกม (ปาเป้า โยนห่วง โบว์ลิ่งสนาม) เวลา 13.00 – 16.00 น. – กิจกรรมลีลาศ
วันศุกร์	เวลา 09.00 - 12.00 น. - กิจกรรมสวดมนต์ - ออกกำลังกาย - กิจกรรมเข้าจังหวะ - เล่นเกม (ปาเป้า โยนห่วง โบว์ลิ่งสนาม) เวลา 13.00 – 16.00 น. – กิจกรรมร้องเพลง
วันเสาร์	- หยุด -
วันอาทิตย์	- หยุด -

คุณสมบัติในการเข้ารับบริการบ้านพักฉุกเฉิน

1. ผู้ชาย หรือผู้หญิง อายุ 60 ขึ้นไป

2. ผู้สูงอายุทั่วไปในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ไม่มีที่พักอาศัย ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูและพลัดหลง

3. ช่วยเหลือตนเองได้ เช่น อาบน้ำเองได้ รับประทานอาหารเองได้

4. ไม่รับผู้สูงอายุที่ต้องให้อาหารทางสายยาง

5. ไม่มีจิตฟั่นเฟือน เป็นอัลไซเมอร์ และพาร์กินสัน

6. ไม่เป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรง เช่น วัณโรค และโรคเอดส์ เป็นต้น

7. ไม่เป็นบุคคลที่รอการพิพากษาคดี หรือถูกภาคทัณฑ์

8. เป็นผู้สูงอายุที่สมัครใจเข้ามาขอรับบริการ และประพฤติตนอยู่ในระเบียบของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง และผู้สูงอายุต้องลงรายมือชื่อทุกคนในการเข้ารับบริการของบ้านพักฉุกเฉิน

9. ผู้สูงอายุต้องอาศัยได้ไม่เกิน 15 วัน

10. มีเอกสารประกอบ ดังนี้

1) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน

2) สำเนาทะเบียนบ้าน

3) ใบรับรองการแพทย์ว่าไม่เป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรง

4) ใบนำส่งตัวของผู้สูงอายุในการเข้ารับบริการของบ้านพักฉุกเฉิน จากหน่วยงานราชการหรือเอกชน

11. หัวหน้าศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดงมีสิทธิ์ในการพิจารณา เมื่อผู้สูงอายุในบ้านพักฉุกเฉินกระทำผิดตามระเบียบของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง

โครงสร้างอัตรากำลังข้าราชการและลูกจ้างศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง

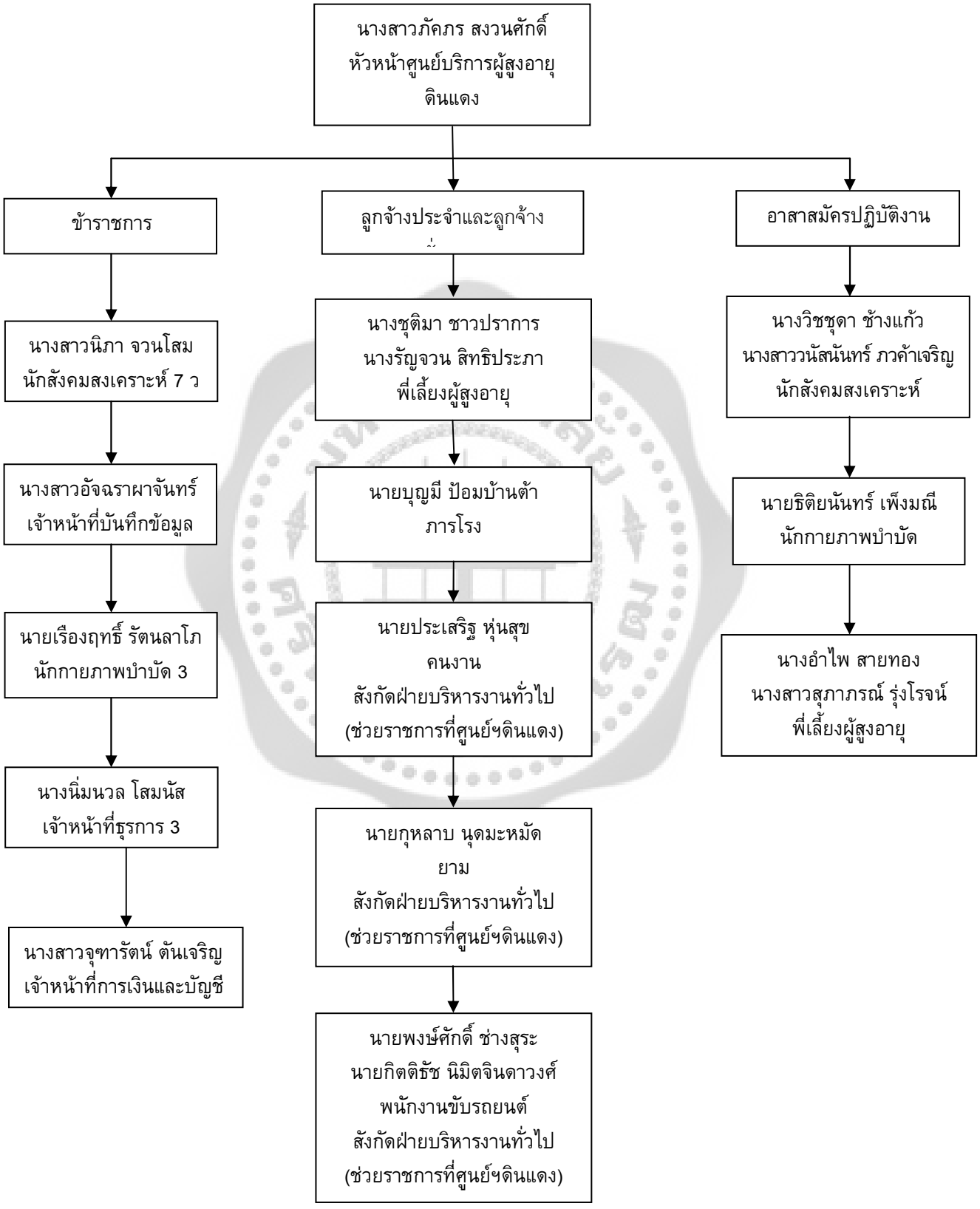

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

โกศล มีคุณ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาค้นคว้าการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยด้านอาชีพ เศรษฐกิจ และกฎหมาย การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ

1. สร้างเครื่องมือที่มีคุณภาพสำหรับศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในสังคมไทย

2. ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ เศรษฐกิจ และกฎหมาย

3. แสวงหา และนำเสนอเกี่ยวกับรูปแบบ แนวทางในการจัดบริการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดังกล่าว

การศึกษาในครั้งนี้ ได้เลือกผู้สูงอายุ 560 คน ผู้ใกล้ชิดผู้สูงอายุ 552 คน จากประชากรทั่วประเทศ ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เลือกผู้ทรงคุณวุฒิ 18 คน ด้วยวิธีการเจาะจง เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยประสานงานกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำจังหวัด ใน 4 ภูมิภาค อันเป็นพื้นที่เป้าหมาย สำหรับผลการศึกษาที่ได้คือ สภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ เศรษฐกิจ และกฎหมาย พบว่า ผู้สูงอายุมีเงินที่ใช้ในการจับจ่ายใช้สอยมาจากรายได้จากการประกอบอาชีพ และการอุปการะจากบุตรหลาน ผู้สูงอายุเกือบร้อยละ 40 ยังคงประกอบอาชีพ และมีรายได้ มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 3,000 บาทต่อเดือน รายจ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าอาหารและค่ารักษาพยาบาล ผู้สูงอายุมีบทบาทต่อสังคมโดยการทำงาน ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้อื่นในการประกอบอาชีพ มีความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับตนในระดับปานกลาง มีปัญหาในการประกอบอาชีพเนื่องจากสุขภาพไม่อำนวยและมีรายได้น้อย เมื่อรายได้ไม่พอกับรายจ่ายผู้สูงอายุเกินกว่าร้อยละ 50 จึงเป็นผู้มีหนี้สิน ผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน สิ่งของจำเป็นสำหรับการดำรงชีพ ต้องการทำงานเพื่อมีรายได้ ต้องการความรู้ด้านเศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ และความรู้ด้านกฎหมาย ผู้สูงอายุมีส่วนทำให้เกิดปัญหาอยู่บ้างกับกลุ่มผู้ใกล้ชิด เนื่องจากยังมีรายจ่ายขณะที่รายได้น้อยลงหรือไม่มีรายได้ สำหรับผู้ใกล้ชิดผู้สูงอายุนั้น ต้องการความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ ตลอดจนความรู้ในด้านกฎหมาย และผลการบูรณาการความรู้เดิมกับข้อค้นพบใหม่จากการวิจัยนี้ ได้เสนอ 2 แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านอาชีพ เศรษฐกิจ และกฎหมาย

แนวทางที่ 1 คือ การให้บริการ และความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ ผู้ให้ความช่วยเหลือได้แก่ ญาติ ผู้ใกล้ชิด ชุมชน องค์กรภาคเอกชน และองค์กรภาครัฐ รูปแบบการให้ความช่วยเหลือต่อผู้สูงอายุมีทั้งที่ได้ผล และไม่ค่อยได้ผล

แนวทางที่ 2 คือ การพัฒนาผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ นั่นก็คือ การพัฒนาด้านความรู้ และประสบการณ์ ผู้ให้บริการในแนวทางนี้ ได้แก่ องค์กร หรือหน่วยงานที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร จัดการศึกษาอบรมด้วยการใช้สื่อ ทั้งที่ใช้

ระบบใกล้ และระบบไกล ซึ่งการวิจัยนี้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับชนิดของสื่อที่มีความเหมาะสม พร้อมเนื้อหาความรู้ ประสบการณ์ และวิธีการนำเสนอ ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์เพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุได้ตามความเหมาะสม

อัมพร เฉลิมฉัตร์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการครูบำนาญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเกี่ยวกับการเตรียมตัวสำหรับชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ แบ่งเนื้อหาการศึกษาเป็น 6 ประเด็น คือ (1) การเตรียมตัวด้านสุขภาพและร่างกาย (2) การเตรียมตัวด้านจิตใจ (3) การเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจและค่าใช้จ่าย (4) การเตรียมตัวด้านการใช้เวลาว่าง (5) การเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย (6) การเตรียมตัวด้านกิจกรรมสังคม ผลการวิจัยสรุปว่า

1. การเตรียมตัวด้านสุขภาพและร่างกาย ปัญหาด้านสุขภาพและร่างกายที่ผู้เกษียณอายุส่วนใหญ่มักประสบ ได้แก่ โรคข้อและกระดูก เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันอุดตันในเส้นเลือด โรคซึมเศร้า โรคหัวใจ และโรคตา ข้อเสนอแนะโดยทั่วไป ระมัดระวังสุขภาพเป็นสำคัญ พักผ่อนให้เพียงพอ ตรวจร่างกายเป็นประจำ ออกกำลังกายเป็นประจำและให้เหมาะสมตามวัย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ฟังการบรรยายเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ และรู้จักปล่อยวางและยอมรับความจริง

2. การเตรียมตัวด้านจิตใจ ปัญหาด้านจิตใจที่คนหลังเกษียณอายุส่วนใหญ่มักประสบได้แก่ ทำใจไม่ได้ มีความเครียดและวิตกกังวล สุขภาพจิตเสื่อมและเหงา ว้าเหว่ ไม่มีใครให้ความสนใจ การเตรียมตัวเตรียมใจของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ทำสุขภาพจิตให้ดี ทำจิตใจให้สงบ ยอมรับสภาพการเปลี่ยนแปลง คบหาสมาคมกับเพื่อนและร่วมสังสรรค์เป็นครั้งคราว และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

3. การเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจและค่าใช้จ่าย ปัญหาด้านเศรษฐกิจและค่าใช้จ่ายที่คนเกษียณอายุส่วนใหญ่มักประสบ ได้แก่ ปัญหาเรื่องการเงินและมีหนี้สิน ไม่มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า และทำการค้าขายที่ตนไม่ถนัด การเตรียมตัวของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ต้องมีการวางแผนและเตรียมตัวตั้งแต่ยังไม่เกษียณ ใช้จ่ายอย่างประหยัด มัธยัสถ์ และอดออมเก็บเงินโดยฝากธนาคาร ทำประกันชีวิตและซื้อบ้าน

4. การเตรียมตัวด้านการใช้เวลาว่าง ปัญหาด้านการใช้เวลาว่างที่ผู้เกษียณอายุส่วนใหญ่มักประสบ ได้แก่ ไม่รู้จักแบ่งเวลา และไม่ได้เตรียมตัวไว้ก่อน การเตรียมตัวของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ทำงานอดิเรกที่ตนถนัดหรือมีความสามารถเพื่อหารายได้เสริม ปลูกต้นไม้ดูแลพืชสวน ร่วมกิจกรรมในสังคม บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ และอ่านหนังสือ เขียนหนังสือ

5. ด้านที่อยู่อาศัย ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยที่ผู้เกษียณอายุส่วนใหญ่มักประสบได้แก่ ไม่ได้เตรียมตัวมาก่อน ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง และรายได้ไม่พอกับที่พักอาศัย การเตรียมตัวของกลุ่มตัวอย่าง คือควรมีบ้านเป็นของตนเอง อาจซื้อบ้านในจังหวัดที่เราเกษียณอายุ

6. การเตรียมตัวด้านกิจกรรมสังคม ปัญหาที่ผู้เกษียณอายุมักประสบ ได้แก่ การชอบเก็บตัวและไม่ชอบเข้าสังคม การเตรียมตัวของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ควรเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ชอบช่วยเหลือสังคม เป็นกรรมการและเป็นสมาชิกของชมรมต่างๆ และพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงและญาติพี่น้องที่ห่างไกล

ศิริวรรณ ศิริบุญ (2543: 87-89) ศึกษาถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ และการตอบสนองของชุมชนต่อปัญหาและความต้องการ โดยศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ มีพื้นที่ศึกษา 4 พื้นที่ คือ กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น เชียงใหม่ และสุพรรณบุรี ชี้แนะว่า ปัญหาที่สำคัญของผู้สูงอายุ คือ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาทางด้านจิตใจ ปัญหาครอบครัว และปัญหาอื่นๆ ข้อค้นพบสำคัญจากการศึกษา คือ ผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงมีปัญหาในเรื่องของความเหงาและความว้าเหว่ ต้องการพบปะสังสรรค์ หรือการมีองค์กรที่จะเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามโนทัศน์ (Stereotype) ที่มีต่อผู้สูงอายุเมื่อเข้าสู่วัยชรามักต้องการใช้ชีวิตอย่างสันโดษและสงบกับสมาชิกในครอบครัวไม่น่าจะเป็นจริงในสังคมปัจจุบันและอนาคต เมื่อศึกษาการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน พบว่า การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อเกื้อหนุนผู้สูงอายุและการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อผู้สูงอายุยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ เป็นรูปของการช่วยเหลือกันเป็นส่วนตัวหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นส่วนใหญ่ การรวมกลุ่มในรูปองค์กรที่ต่อเนื่องและเป็นเอกภาพยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ มักเป็นรูปการรวมตัวเฉพาะกิจ เพื่อจัดกิจกรรมทางสังคมและประเพณี เพียงชั่วคราวเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์แล้วก็สลายไป

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุข้าราชการไทย ด้านการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับด้านข้อเสนอในการจัดการศึกษาให้แก่ข้าราชการเกษียณนั้น มีผู้ตอบจำนวนน้อย สำหรับผู้ที่ตอบมาให้ข้อเสนอแนะเป็นส่วนใหญ่ว่า ควรจัดการสอนประเภทนอกระบบโดยใช้แหล่งสื่อประเภทต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ จัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น และควรให้หน่วยงานที่สังกัด ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุของตนให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ในด้านโรคต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และจิตใจในวัยสูงอายุ และควรจัดการเรียนโดยมีชมรมผู้สูงอายุในด้านต่างๆ เช่น งานอดิเรก และความรู้ใหม่ๆ เช่น ด้านคอมพิวเตอร์ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว รัฐบาลควรจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุอย่างจริงจัง เป็นระบบ โดยจัดให้มีศูนย์แนะแนวการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ รวมทั้งศูนย์ประสานสัมพันธ์ของผู้สูงอายุในสถานที่ต่างๆ

สำหรับข้อเสนอแนะอื่นๆ นั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความเห็นว่า การศึกษามีความสำคัญแก่ผู้สูงอายุในระดับมาก และทุกคนมีความจำเป็นต้องได้รับการเตรียมตัวก่อนการเกษียณ สำหรับการเตรียมตัวก่อนเกษียณนั้น ควรแยกจัดในหน่วยงานต่างๆ เพื่อไม่ให้ต้องเดินทางไกล และอาจจัดเป็นระยะยาว แบ่งเป็นช่วงๆ ไม่จำเป็นต้องจัดในครั้งเดียวเหมือนที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

อังสนา ดำรงบุล (2547: บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการการบริการของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 22 วัดปากบ่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความต้องการการบริการของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 22 วัดปากบ่อ 3 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัยและการแพทย์ ด้านสวัสดิการสังคม ด้านอาชีพและรายได้ และเปรียบเทียบความต้องการการบริการจำแนกตามตัวแปรต้น คือ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพเดิมของผู้สูงอายุ และขนาดครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้สูงอายุมีความต้องการการบริการโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านสุขภาพอนามัยและการแพทย์มากที่สุด ด้านสวัสดิการสังคมปานกลาง และด้านอาชีพและรายได้อยู่ในระดับน้อย

2. เมื่อเปรียบเทียบความต้องการการบริการของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 22 วัดปากบ่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพเดิม และขนาดครอบครัว พบว่า โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ในด้านข้อเสนอแนะการจัดการบริการให้แก่ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 22 วัดปากบ่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้สูงอายุเสนอแนะให้หน่วยงานของรัฐและเอกชน ร่วมกันจัดการบริการต่างๆให้กับผู้สูงอายุ เช่น เปิดคลินิกผู้สูงอายุ คลินิกกายภาพบำบัด และคลินิกรักษาสุขภาพ จัดให้แก่ผู้สูงอายุในโรงพยาบาลของรัฐและเอกชน และจัดการบริการด้านสุขภาพอนามัยการแพทย์ โดยให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วในการรับการรักษา และเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด หรือไม่เสียค่ารักษาเลย ด้านสวัสดิการสังคมต้องการให้รัฐช่วยเหลือในด้านสวัสดิการที่พักฉุกเฉิน การได้รับเบี้ยยังชีพในกรณีบุตรหลานไม่ดูแล จัดกองทุนหรือมูลนิธิช่วยเหลือผู้สูงอายุ และการจัดรับปรึกษาปัญหาด้านอาชีพและรายได้ ต้องการให้มีการฝึกสอนอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปประกอบอาชีพหารายได้ และเป็นการทำงานอดิเรกในยามว่างเพื่อคลายเครียด

ปณิธาน วัฒนพานิชกิจ (2548: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ และพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสาร รวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านต่างๆกับพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารของผู้สูงอายุ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตดุสิต และเขตพระนคร จำนวน 286 คน การประมวลผลใช้โปแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และวิเคราะห์ข้อมูลโยใช้ค่าสถิติ ซึ่งได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบหาค่า t-test F-test และ Chi-square โดยมีระดับนัยสำคัญที่สถิติที่ 0.05 นำเสนอในรูปแบบพรรณนาประกอบตาราง ผลการศึกษาปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-65 ปี นับถือศาสนาพุทธ สมรสแล้ว มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และไม่ได้ประกอบอาชีพรวมถึงไม่มีรายได้ โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยในระดับมาก และความต้องการคำแนะนำด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยโดยผ่านสื่อประเภทโทรทัศน์ ส่วนความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการเพิ่มทักษะทางอาชีพ มีความต้องการเรียนรู้ในระดับน้อย แต่มีความต้องการเรียนรู้ทางด้านกฎหมาย ส่วนความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มีความต้องการการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ในส่วนพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสาร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยผ่านสื่อประเภทโทรทัศน์มากที่สุด สำหรับรายการที่สนใจและต้องการจะใช้บริการในอนาคต คือ รายการข่าวประจำวันและเคเบิลทีวี ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้เข้าไม่ถึงสื่อบางชนิดนั้น ด้วยเหตุผลว่าการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ หรือไม่ตรงกับความสนใจของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าเช่าเคเบิลทีวี สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านต่าง ๆกับพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารของผู้สูงอายุ ในภาพรวมส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

นภเกตุ สุขสมเพียร (2549: บทคัดย่อ) ศึกษาความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการพลเรือนไทย และสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย พบว่า

1) ข้าราชการพลเรือนไทยมีความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) รูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทยมีองค์ประกอบสำคัญด้วยกัน 5 ส่วน คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ/แนวคิด องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 3 เนื้อหาสาระสำคัญ องค์ประกอบที่ 4 แนวทางและวิธีการจัดการศึกษา และองค์ประกอบที่ 5 การติดตามและการประเมินผลการจัดการศึกษา

3) องค์ประกอบที่ 1 หลักการ/แนวคิดของรูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย โดยหลักก็คือ การศึกษามีความจำเป็น เป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์และช่วยเพิ่มพูนศักยภาพและพัฒนาการตามวัย

4) องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายในการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย โดยหลักก็คือ เพื่อช่วยให้มีการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ขณะเดียวกันจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า สามารถช่วยเหลือสังคมและใช้เวลาหลังเกษียณได้อย่างมีความสุข

5) องค์ประกอบที่ 3 เนื้อหาสาระสำคัญในการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย ควรเป็นองค์ประกอบเพื่อส่งเสริมด้านร่างกาย จิตใจ ช่วยในการปรับตัวเชิงเศรษฐกิจและสังคม และตามทันการเปลี่ยนแปลงได้

6) องค์ประกอบที่ 4 แนวทางและวิธีการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย ควรเป็นการศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีการจัดการเรียนการสอนในหลากหลายรูปแบบ โดยร่วมกันระหว่างองค์กรหน่วยงานต่างๆ

7) องค์ประกอบที่ 5 การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย ควรมีการติดตามผลอย่างเป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย มีความครอบคลุมเนื้อหาที่สำคัญ มีการประเมินก่อน-หลังเรียน และมีความต่อเนื่องในการติดตามผลด้วย

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาค้นคว้าเรื่อง การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาภาวะพฤฒิพลัง (Active Aging) ของผู้สูงอายุไทย เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ ให้กับผู้สูงอายุทั้งไทยและต่างประเทศ รวมทั้งจากผลของการเสวนากลุ่ม เรื่องการจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุหนึ่งครั้ง ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จากข้อมูลที่ทั้งหมด สรุปมาเป็นแนวทางในการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อจัดทำเป็นนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านพฤฒิพลังในแก่ผู้สูงอายุไทยต่อไป เนื้อหาของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ครอบคลุมประเด็นหลักด้านหลักการและความจำเป็นในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ รูปแบบการเรียนรู้ก่อนวัยเกษียน รูปแบบการเรียนรู้หลังวัยเกษียน การจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุตามหลักของวิทยาการผู้สูงอายุด้านการศึกษา การจัดการส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคม และสภาพการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุไทย

ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ดังนี้

1. มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการศึกษาและการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุไทยอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามแนววิทยาการผู้สูงอายุด้านการศึกษา แบ่งออกเป็นการศึกษาก่อนวัยสูงอายุ (Preretirement Education) และการศึกษาหลังเกษียณอายุ (Postretirement Education) และควรจัดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานให้แก่ชุมชนในลักษณะของผู้สูงอายุอาสาสมัคร (Senior Volunteer)

2. ควรนำรูปแบบของการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ที่เรียกว่ามหาวิทยาลัยที่สาม (U3A หรือ UTA) ที่จัดอยู่ในประเทศอื่นๆ มาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุไทย

3. นโยบายและการปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุไปเพื่อเตรียมพร้อมในการพัฒนาพฤฒิพลังนั้น ควรมีนโยบายทั้งระยะสั้นและระยะยาว

4. นโยบายและการปฏิบัติระยะสั้นควรเป็นการรณรงค์เพื่อให้สังคมเห็นความสำคัญของการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุไทย การนำเอารูปแบบของ U3A มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ จัดเพรียมความพร้อมและพัฒนาการทำงานขององค์การที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น หน่วยงานการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และเครือข่าย เช่น สมาคมต่างๆ ตลอดจนชมรมผู้สูงอายุ ให้มีการทำงานที่เข็มแข็งขึ้น

เอกพล จันทร์สถิตย์พร (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ 3 วิธี แล้วจึงจัดลำดับความสำคัญด้วยวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) และเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ระหว่างเพศ ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 938 คน ได้มาจากการเลือกตัวอย่างสุ่มอย่างง่ายแบบมีชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ มีลักษณะเป็นแบบตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) ชนิด 5 มาตรา มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .981 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าสูงสุด - ต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าเฉลี่ยตารางไขว้ 2 มิติ (Cross-tabulation) การทดสอบความแตกต่างด้วยสถิติทดสอบที แบบกลุ่มอิสระ และสถิติทดสอบครัสคาล - วอลลิส การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจใช้การสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีวิเคราะห์ส่วนประกอบมุขสำคัญ และวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบร่วม ส่วนการหมุนแกนใช้ทั้งการหมุนแกนแบบมุมฉาก ด้วยวิธีแวริแมกซ์ และการหมุนแกนแบบมุมแหลม ด้วยวิธีอ๊อบลิมินตรง และใช้ดัชนี $PNI_{modified}$ สำหรับกำหนดลำดับความสำคัญ

ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า 4 องค์ประกอบเรียงลำดับความสำคัญด้วยดัชนี $PNI_{modified}$ จะได้ว่า 1) ด้านการพัฒนาตน 2) ด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ 3) ด้านการนับถือตนเองและการปรับตัว 4) ด้านสุขภาพจิตและคุณธรรม และผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ตามตัวแปร เพศ และฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งโดยภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน ในขณะที่ตัวแปรระดับการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการนับถือตนเองและการปรับตัว ด้านสุขภาพจิตและคุณธรรม ด้านการพัฒนาตน รวมทั้งด้านภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านสุขภาพความเป็นอยู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

บัตเลอร์ (นภเกตุ สุขสมเพียร. 2549: 79; อ้างอิงจาก Butler. 1992: Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ และคณาจารย์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับปัจจัยด้านการเรียนของผู้สูงอายุ ด้วยเหตุที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งก็ควรได้รับการศึกษาสูงด้วย ดังนั้น มหาวิทยาลัยต่างๆ จึงจัดทำโครงการต่างๆขึ้น เพื่อจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้ามาเรียน เช่น โครงการยกเว้นค่าเล่าเรียน เป็นต้น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มหาวิทยาลัยต้องทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผู้เรียนวัยสูงอายุเพื่อดูปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการเรียนให้ได้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยและผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้เรียน เกี่ยวกับความสนใจในการเรียน เหตุผลในการเข้าเรียน และปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียน โดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลในการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผู้สูงอายุเข้าเรียนด้วยแรงจูงใจภายใน และสนใจวิชาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์ และศิลปศาสตร์ และไม่มีปัญหาในการเรียนมหาวิทยาลัย

2. คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุเรียนเนื่องจากต้องการทักษะอาชีพ ทั้งนี้เพื่อการเปลี่ยนงานใหม่ และเชื่อว่าผู้เรียนมีปัญหาในการเรียนมหาวิทยาลัย

3. ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้น ในการเรียนและสนใจในการเรียน ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงควรที่จะได้พิจารณาในการจัดเนื้อหาหลักสูตร และผู้สอนที่มีความเหมาะสมให้มากกว่า การคำนึงถึงสถานที่จัด และค่าเล่าเรียน นอกจากนี้แล้ว ผู้สอนควรที่จะมีความเข้าใจด้วยว่า ผู้เรียนสูงอายุมีความสามารถในการเรียน ไม่แพ้ผู้เรียนกลุ่มอื่นๆ และควรได้รับความเอาใจใส่อย่างเท่าเทียมกัน

บราสเวลล์ (นภเกตุ สุขสมเพียร. 2549: 78; อ้างอิงจาก Braswell. 1991: Abstract) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ แรงจูงใจในการเข้าเรียนโดยการสนับสนุนของศูนย์การศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยเมมฟิส สหรัฐอเมริกา มีเป้าหมายเพื่อศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเข้าเรียนของผู้สูงอายุ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุ 65 ปี และผู้สูงอายุจากศูนย์บริการผู้สูงอายุ บ้านสงเคราะห์ และสถาบันทางศาสนา จำนวนทั้งสิ้น 719 คน ผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผู้สูงอายุแสดงความสนใจที่จะเข้าเรียน ในศูนย์การเรียนของมหาวิทยาลัย

2. สถาบันการศึกษา ควรจัดตั้งเป็น โครงการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมุ่งเน้นที่กลุ่มผู้สูงอายุ

3. การดำเนินงาน ควรทำในขอบเขตแคบๆก่อนแล้วจึงค่อยขยายตัวออกไป

คลอจ์ด (นภเกตุ สุขสมเพียร. 2549: 78; อ้างอิงจาก Clough. 1992: Abstract) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาที่พบสรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้มีความสำคัญที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ

2. กิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยในการปรับตัวและการแก้ไขปัญหาสำหรับผู้สูงอายุ

3. กิจกรรมไม่ควรที่จะจัดอย่างคับแคบ แต่ควรกว้างขวาง หลากหลายรูปแบบ ผสมกัน มีการผสมผสานระหว่างผู้จัด และสถานที่จัด และเป็นไปในเชิงบวก

เกตสโกว์ (นิตยา สำเร็จผล. 2547: 95; อ้างอิงจาก Getskow. 1997) ทำการวิจัย เรื่อง โอกาสสำหรับผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่วิทยาลัยชุมชนแคลิฟอร์เนีย (Lifelong learning opportunities for adult at California community college) เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นคำที่อ้างถึงกระบวนของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงอายุตลอดชีวิต และสุดท้ายกลายเป็นค่านิยมที่ดีในการศึกษาระดับอุดมศึกษา เนื่องจากประชากรของแคลิฟอร์เนียและในสหรัฐอเมริกาได้มีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะ “อ่อนเยาว์” ไปสู่ลักษณะ “การมีวุฒิภาวะ” วิทยาลัยชุมชนจึงต้องทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของประชากรผู้เรียนที่มีอยู่ และต้องออกแบบโอกาสการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุด้วย วิทยาลัยชุมชนเป็นสถานที่เดียวในระบบอุดมศึกษาที่มีความหลากหลายในการรับนักศึกษาที่มีความแตกต่างในเรื่องอายุ เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และระดับความสามารถในการเรียนรู้ งานวิจัยนี้ทำการสำรวจโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาสูงอายุที่วิทยาลัยชุมชนแคลิฟอร์เนีย 106 แห่ง การออกแบบการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์และตรวจสอบเอกสารในวิทยาลัยชุมชน 55 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า 1) ในปัจจุบัน 55% ของวิทยาลัยชุมชนมีส่วนในการให้โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ (44 แห่ง มีโปรแกรมที่เปิดสอนอยู่ อีก 3 แห่ง กำลังพัฒนาโปรแกรม) 2) โปรแกรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุมีหลากหลาย เช่น Elder Hostel LRIs การศึกษาชุมชนทั้งเป็นแบบไม่คิดหน่วยกิตและการให้บริการชุมชน 3) ปัญหาเรื่องงบประมาณและการสนับสนุนด้านการเงินเป็นอุปสรรคใหญ่ของการพัฒนาโปรแกรมสำหรับผู้สูงอายุในระบบวิทยาลัยชุมชน

คล้าก (นิตยา สำเร็จผล. 2547: 95; อ้างอิงจาก Clarke. 1998) ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Adult development and lifelong learning : A woman’s respective) เป็นการศึกษาย้อนรอย หญิงสูงอายุที่มีส่วนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของหญิงวัยผู้ใหญ่กับแรงจูงใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิต คำถามที่ใช้ในการวิจัยมีอยู่ 4 ข้อ ได้แก่ 1) เวลาช่วงไหนในชีวิตที่เข้ามาสู่วงการศึกษาอีกครั้ง 2) การเรียนรู้แต่ละช่วงมีลักษณะอย่างไร และในโครงสร้างการศึกษาแบบไหน 3) ทำไมจึงยังเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อะไรคือแรงจูงใจผลักดันให้อยากเรียน เมื่อเวลาผ่านไปแรงจูงใจนี้เปลี่ยนไปหรือไม่ และ 4) แรงจูงใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของหญิงวัยผู้ใหญ่ มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการด้านจิตวิทยาที่เกิดขึ้นในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นกับตอนกลางหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้หญิง 39 คน ที่มีอายุ 63 และมากกว่า เป็นสมาชิกใน Tuition waiver program ในสถาบันอุดมศึกษา ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น เก็บข้อมูลเพื่อนำมาสร้างภาพรวม (Profile) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจาก 10 คน ในกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ของ เลวินสัน

(Levinson) แบบสอบถามปลายเปิด เส้นเวลา (time line) และเอกสาร ผลการวิจัยพบว่าหญิงผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งเป็น 3 บทบาท คือ เป็นผู้เรียนอย่างยั่งยืน (Sustainer) เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Supporter) และเป็นผู้ที่มีความชื่นชอบการเรียนรู้ (Satisfier) ซึ่งอาจมีบทบาททั้ง 3 แยกกัน ในเวลาเดียวกัน หรือ คาบเกี่ยวกัน แล้วแต่ความเหมาะสมของบทบาทเหล่านี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเหมือนผู้สร้างโอกาส และส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ที่สัมพันธ์กับความต้องการของผู้เรียนรู้

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ สรุปได้ว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุในหลายแง่มุม อาทิ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความต้องการก่อน-หลังเกษียณอายุ ฯลฯ เหล่านี้ ล้วนเป็นความต้องการของผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมที่แตกต่างกัน แต่ความต้องการที่เป็นขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุยังต้องใช้การวิจัยเพื่อนำมามีส่วนช่วยในการที่จะศึกษา หรือเข้าใจในความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุได้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลต่าง ๆเหล่านี้มาใช้เป็นแนวทางศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ให้มีความชัดเจน ครอบคลุม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ และเป็นแนวทางปฏิบัติต่องานการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัด สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 798 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) จากประชากรทั้งหมด 798 คน โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970) ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ทั้งสิ้น 260 คน

จากนั้นเลือกสุ่มประชากรตามสัดส่วนของประชากร แยกเป็นผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในปี พ.ศ.2551 จำนวน 394 คน ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในปี พ.ศ.2552 - พ.ศ.2553 จำนวน 404 คน ดังแสดงในตารางดังนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้สูงอายุ	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในปี 2551	394	128
ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในปี 2552-2553	404	132
รวม	**798**	**260**

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็นเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดครอบครัว

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการด้านเศรษฐกิจ

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ในเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

2.2.1 ศึกษาจาก ตำรา เอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2.2.2 ร่างแบบสอบถามเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์มาปรับปรุงแก้ไข

2.2.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของประธานและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) และความสอดคล้องกับนิยามที่กำหนดไว้โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญดังต่อไปนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวัลย์ ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
2. ดร.กฤษณพันธ์ เพ็งศรี ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
3. นางสาวภัคภร สงวนศักดิ์ นักสังคมสงเคราะห์ 8 ว หัวหน้าศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร
4. นางสาวนิภา จวนโสม นักสังคมสงเคราะห์ 7 ว ข้าราชการศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร
5. นางนิตยา ทองสุข ครูชำนาญการ โรงเรียนวัดสมนานัมบริหาร

วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่ามีความเที่ยงตรงหรือไม่โดยการเลือกตอบเป็นรายข้อดังนี้

มีความเห็นว่าสอดคล้อง	กำหนดเป็นคะแนน	+1
มีความเห็นว่าไม่แน่ใจ	กำหนดเป็นคะแนน	0
มีความเห็นว่าไม่สอดคล้อง	กำหนดเป็นคะแนน	- 1

นำผลคะแนนที่ได้มาเข้าสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดย IOC = ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามและพฤติกรรม

$\sum R$ = ผลรวมของความคิดเห็นในแต่ละข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

หากดัชนีความสอดคล้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

2.2.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับผู้สูงอายุ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ฉบับ เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยวิธีหาค่าความสอดคล้องภายใน แบบสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach. 1970: 160-161) ได้ค่าความเชื่อมั่น .90

2.2.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้ (Try-Out) แล้ว นำเสนอประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ตรวจสอบเป็นครั้งสุดท้าย และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังหัวหน้าศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง

3.2 ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเองถึงกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างวันที่ 20-24 ธันวาคม 2553 และขอความร่วมมือผู้สูงอายุพร้อมชี้แจงในการตอบแบบสอบถามกรณีที่ผู้สูงอายุไม่สามารถอ่านออก เขียนได้ผู้วิจัยจึงเป็นผู้สอบถามด้วยตนเอง

3.3 เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้ง 260 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมุติฐานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยทำการวิเคราะห์ค่าสถิติต่างๆ ต่อไป

3.4 นำแบบสอบถามตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 แบบสอบถามตอนที่ 1 คือ ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

4.2 แบบสอบถามตอนที่ 2 คือ ข้อมูลแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ดำเนินการตรวจให้คะแนนแบบสอบถาม ตามเกณฑ์การวัดระดับความต้องการ 5 ระดับ ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้มากที่สุด
4 คะแนน หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้มาก
3 คะแนน หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ปานกลาง
2 คะแนน หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้น้อย
1 คะแนน หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้น้อยที่สุด

วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีหาคะแนนเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำคะแนนที่ได้มาตัดสินตามเกณฑ์การประเมินค่า ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้น้อยที่สุด

4.3 เปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดครอบครัว โดยใช้ t-test เมื่อมีตัวแปรระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม และ F-test เมื่อมีตัวแปรระหว่างกลุ่มมากกว่า 2 กลุ่ม

4.4 แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยสรุปเป็นหมวดหมู่หาความถี่ และหาค่าร้อยละ

5. สถิติที่ใช้กับการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.2.1 การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงพินิจของแบบสอบถาม โดยการพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC)

5.2.2 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha – Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

5.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

5.3.1 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ใช้สถิติค่า t – test

5.3.2 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มขึ้นไปใช้สถิติค่า F – test และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

บทที่ 4
ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร” การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\overline{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
df	แทน	ระดับชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าแปรปรวน (Mean of Square)
F	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน F-distribution
T	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
P	แทน	ความน่าจะเป็นที่สถิติใช้ทดสอบจะตกอยู่ในช่วงปฏิเสธสมมติฐาน
H_0	แทน	สมมติฐานหลัก (Null Hypothesis)
H_1	แทน	สมมติฐานรอง (Alterative Hypothesis)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การแปลความหมายและการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยเพื่อแปลความหมาย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐาน ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในการกำหนดคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้น้อยที่สุด

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายและสมมติฐานของการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครใน 4 ด้านคือ ด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางสังคม และด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพของผู้สูงอายุ รายได้ ขนาดครอบครัว

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และขนาดของครอบครัว วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ดังรายละเอียดตาราง 2

ตาราง 2 แสดงผลข้อมูลจำนวน (ความถี่) และร้อยละ ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน N=260	ร้อยละ (%)
เพศ		
ชาย	82	31.5
หญิง	178	68.5
รวม	260	100
อายุ		
60 - 69	100	38.5
70 ปีขึ้นไป	160	61.5
รวม	260	100

ตาราง 2 ต่อ

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน N=260	ร้อยละ (%)
ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเรียนหนังสือ	11	4.2
ประถมศึกษา	107	41.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	17	6.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	60	23.1
ปวส./ปวท/อนุปริญญา	27	10.4
ปริญญาตรีและสูงกว่า	38	14.6
รวม	260	100
สถานภาพ		
โสด	17	6.5
สมรส	136	52.3
หย่าร้าง	39	15.0
หม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต)	68	26.2
รวม	260	100
รายได้ต่อเดือน		
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	153	58.8
5,001 – 10,000 บาท	64	24.6
10,001 บาทขึ้นไป	43	16.5
รวม	260	100
ขนาดครอบครัว		
1 - 3 คน	120	46.2
มากกว่า 3 คน ขึ้นไป	140	53.8
รวม	260	100

จากตาราง 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง ทั้งหมด 260 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 68.5 ส่วนเพศชายคิดเป็นร้อยละ 31.5 โดยส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 70 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 61.1 รองลงมามีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.5 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 41.2 รองลงมาคือระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 23.1 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 52.3 รองลงมามี

สถานภาพเป็นหม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต) คิดเป็นร้อยละ 26.2 และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 58.8 รองลงมามีรายได้ 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน และมีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คนขึ้นไป ในสัดส่วนที่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.8 ส่วนขนาดครอบครัว 1-3 คน คิดเป็นร้อยละ 46.2

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครโดยรวมและรายด้านคือ ด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางสังคม และด้านความต้องการทางเศรษฐกิจวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในแต่ละด้านและโดยรวม ดังรายละเอียดตาราง 3

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน

ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
ด้านความต้องการทางกาย	4.06	0.53	มาก
ด้านความต้องการทางจิตใจ	4.00	0.73	มาก
ด้านความต้องการทางสังคม	3.99	0.56	มาก
ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	3.63	0.78	มาก
รวม	3.92	0.54	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ผู้สูงอายุ มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.92) เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความต้องการทางกาย ($\overline{X}$ =4.06) รองลงมา คือ ความต้องการทางด้านจิตใจ ($\overline{X}$ =4.00) และความต้องการทางด้านสังคม ($\overline{X}$ =3.99) ตามลำดับ ในขณะที่ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.75)

ตาราง 4 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ด้านความต้องการทางกาย

ข้อ	ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางกาย	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคภัยต่างๆของผู้สูงอายุ เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ ฯลฯ	4.45	0.68	มากที่สุด
2.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องอาหารและโภชนาการ	4.20	0.63	มาก
3.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องสุขภาพกาย	4.09	0.79	มาก
4.	การให้ความรู้เรื่องของการออกกำลังกายที่ถูกวิธี	4.04	0.82	มาก
5.	การให้ความรู้เรื่องการจัดการที่อยู่อาศัย และจัดสภาพแวดล้อมที่ดี	3.43	1.09	มาก
6.	การได้รับความรู้ที่จะพยาบาลตนเองเมื่อยามเจ็บป่วย	4.12	0.99	มาก
7.	การได้รับความรู้เรื่องดูแลตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่รวดเร็ว	4.44	0.75	มากที่สุด
8.	กิจกรรมความรู้เรื่องการพักผ่อนอย่างเพียงพอ	3.46	1.04	มาก
9.	กิจกรรมความรู้เรื่องการบำรุงรักษาร่างกาย	3.46	1.07	มาก
10.	กิจกรรมความรู้เรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ	3.86	0.98	มาก
11.	การได้รับความรู้เรื่องการใช้ยาที่ถูกวิธีสำหรับผู้สูงอายุ	4.34	0.77	มากที่สุด
12.	การได้รับความรู้เรื่องโรคกระดูกพรุนสำหรับผู้สูงอายุ	4.69	0.58	มากที่สุด
13.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคข้อเข่าเสื่อม	4.74	0.56	มากที่สุด
14.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องบ้านที่น่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุ	3.59	0.77	มาก
	รวม	4.06	0.53	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ผู้สูงอายุ มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางกายโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าเกือบทุกข้อมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคภัยต่างๆ ของผู้สูงอายุ เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ ฯลฯ การได้รับความรู้เรื่องดูแลตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่

รวดเร็ว การได้รับความรู้เรื่องการใช้ยาที่ถูกวิธีสำหรับผู้สูงอายุ การได้รับความรู้เรื่องโรคกระดูกพรุนสำหรับผู้สูงอายุ และกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคข้อเสื่อมเนื่องสุขภาพเริ่มถดถอยต้องการดูแลตนเอง ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคข้อเข่าเสื่อม ($\overline{X}$ =4.74) รองลงมา คือ การได้รับความรู้เรื่องโรคกระดูกพรุนสำหรับผู้สูงอายุ ($\overline{X}$ =4.69)

ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ด้านความต้องการทางจิตใจ

ข้อ	ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางจิตใจ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1	กิจกรรมที่เกี่ยวกับทางศาสนา	4.66	0.98	มากที่สุด
2.	กิจกรรมให้ความรู้เรื่องความเครียดในผู้สูงอายุ	3.85	0.87	มาก
3.	กิจกรรมให้ความรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่มีผลกระทบต่อจิตใจ	3.82	0.92	มาก
4.	กิจกรรมให้ความรู้การเตรียมความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจก่อนเข้าวัยสูงอายุ	3.89	0.76	มาก
5.	กิจกรรมเชิดชูบทบาทผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุ	4.61	0.69	มากที่สุด
6.	กิจกรรมการพบปะพูดคุยกับคนวัยอื่นๆที่ไม่ใช่วัยเดียวกันเพื่อพักผ่อนจิตใจ	3.96	0.88	มาก
7.	กิจกรรมให้ความรู้ในเรื่องของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของผู้สูงอายุ	3.67	0.81	มาก
8.	การเข้าร่วมกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกเหงา และว้าเหว่ เช่น การรวมกลุ่มกันเข้าวัด ทำบุญ	4.12	0.77	มาก
9.	กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเรียนรู้เรื่องต่างๆ จากสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์	4.15	0.80	มาก

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อ	ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางจิตใจ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
10.	การให้ความรู้เรื่องอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป	3.74	0.97	มาก
11.	การให้ความรู้เรื่องความต้องการการเอาใจใส่ที่มากขึ้นของผู้สูงอายุ	4.18	0.84	มาก
12.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการนั่งสมาธิ วิปัสสนาสำหรับผู้สูงอายุ	3.58	1.07	มาก
13.	การให้ความรู้เรื่องหนทางสู่ความสงบทางจิตใจของผู้สูงอายุ	3.85	1.02	มาก
14.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการยอมรับนับถือในตนเองในฐานะที่เป็นผู้สูงอายุของครอบครัว ชุมชน	3.91	0.86	มาก
	รวม	4.00	0.73	มาก

จากตาราง 5 พบว่า ผู้สูงอายุ มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางจิตใจโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.00) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าเกือบทุกข้อมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ กิจกรรมที่เกี่ยวกับทางศาสนา ($\overline{X}$ =4.66) และกิจกรรมเชิดชูบทบาทผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุ ($\overline{X}$ =4.61) ที่มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ

ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ด้านความต้องการทางสังคม

ข้อ	ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางสังคม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1	กิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจ เช่น กิจกรรมอาสาสมัคร	4.00	0.81	มาก
2.	กิจกรรมทางการกีฬาในชุมชน เช่น การเดินการกุศล	3.50	1.51	มาก
3.	กิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง	3.80	1.04	มาก
4.	กิจกรรมการมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ช่วยเหลือสังคม	3.99	0.84	มาก
5.	กิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ	4.13	0.74	มาก
6.	กิจกรรมการจัดหางานให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการทำงาน	3.60	1.06	มาก
7	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องขนส่งมวลชนที่ต้องได้รับการบริการ	3.88	0.91	มาก
8.	การเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ กับเพื่อนต่างวัยหรือวัยเดียวกันในศูนย์บริการที่จัดให้	4.42	0.76	มากที่สุด
9.	กิจกรรมการไปทัศนศึกษาในสถานที่ต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ	4.33	0.88	มากที่สุด
10.	กิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดต่างๆ กับคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ เป็นผู้จัด	4.36	0.89	มากที่สุด
11.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ	3.98	0.78	มาก
12.	กิจกรรมการเข้าร่วมกับชุมชน และสังคมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ	4.09	0.82	มาก
13.	การมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิดในการประชุมหรือการแสดงประชามติต่างๆ	3.85	0.67	มาก
	รวม	3.99	0.56	มาก

จากตาราง 6 พบว่า ผู้สูงอายุ มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางสังคมโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าเกือบทุกข้อมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ การเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ กับเพื่อนต่างวัยหรือวัยเดียวกันในศูนย์บริการที่จัดให้ กิจกรรมการไปทัศนศึกษาในสถานที่ต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ และกิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดต่างๆ กับคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ เป็นผู้จัดที่มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งผู้สูงอายุอยากพบปะพูดคุยเพื่อคลายความเหงา โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆกับเพื่อนต่างวัยหรือวัยเดียวกันในศูนย์บริการที่จัดให้ ($\overline{X}$ =4.42) รองลงมา คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดต่างๆกับคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ เป็นผู้จัด ($\overline{X}$ =4.36)

ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ

ข้อ	ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
1	กิจกรรมการเรียนรู้วิธีการใช้จ่ายเงินจากรายได้ที่มีอยู่อย่างจำกัด	3.60	0.95	มาก
2.	กิจกรรมการเรียนรู้วางแผนการลงทุนกับเงินเก็บที่มีเพื่อให้งอกเงย	3.47	1.04	มาก
3.	กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ	3.68	0.94	มาก
4.	การให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การทำขนม การทำดอกไม้	3.70	1.12	มาก
5.	กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกอบรมวิชาชีพ	3.74	1.01	มาก
6.	กิจกรรมส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุ เช่น จัดตลาดนัดผู้สูงอายุ	3.83	0.87	มาก
7.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการออมเงินสำหรับผู้สูงอายุ	3.65	0.82	มาก
8.	กิจกรรมการจัดหางานให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างรายได้	3.47	0.97	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ

ข้อ	ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความต้องการ
9.	กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์สำหรับวัยสูงอายุ เช่น การสะสมทรัพย์	3.78	0.91	มาก
10.	กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ	4.06	0.92	มาก
11.	กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับการลดเว้นค่าโดยสารสาธารณต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ	3.91	1.09	มาก
12.	กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวช่องทางการจำหน่ายสินค้า	3.25	1.05	มาก
13.	กิจกรรมการให้ความรู้ในการประกอบธุรกิจ SME	3.24	1.01	มาก
14.	กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในการประกอบธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุ	3.40	1.19	มาก
	รวม	3.63	0.78	มาก

จากตาราง 7 พบว่า ผู้สูงอายุ มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ ($\overline{X}$ =4.06) รองลงมา คือ กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับการลดเว้นค่าโดยสารต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ ($\overline{X}$ =3.91) และกิจกรรมส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุ เช่น จัดตลาดนัดผู้สูงอายุ ($\overline{X}$ =3.83)

ตอนที่ 3 ผลเปรียบเทียบความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

เปรียบเทียบความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพของผู้สูงอายุ รายได้ ขนาดครอบครัว โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t – test) และทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม ขึ้นไปด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe's Method) ดังแสดงในตาราง 8-28

3.1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง จำแนกตามเพศ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

ตาราง 8 เปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ชาย n = 82		หญิง n = 178		t	p
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
ด้านความต้องการทางกาย	3.85	0.49	4.16	0.51	-4.67	0.000*
ด้านความต้องการทางจิตใจ	3.57	0.46	4.20	0.75	-8.32	0.000*
ด้านความต้องการทางสังคม	3.46	0.53	4.24	0.38	-12.17	0.000*
ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	3.41	0.54	3.73	0.86	-3.66	0.000*
รวม	3.57	0.36	4.08	0.53	-9.15	0.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 8 พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกันมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางกาย ($\overline{X}$ = 4.16) ด้านความต้องการทางจิตใจ ($\overline{X}$ = 4.20) ด้านความต้องการทางสังคม ($\overline{X}$ = 4.24) และด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ =3.73) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

ตาราง 9 เปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	60-69 ปี n = 100		70 ปีขึ้นไป n = 160		t	p
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
ด้านความต้องการทางกาย	4.19	0.47	3.99	0.55	3.13	0.002*
ด้านความต้องการทางจิตใจ	3.77	0.64	4.14	0.74	-4.18	0.000
ด้านความต้องการทางสังคม	3.80	0.67	4.11	0.45	-4.13	0.000*
ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	3.70	0.72	3.58	0.81	1.33	0.183
รวม	3.87	0.50	4.00	0.55	-1.31	0.189

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 9 พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครที่มีอายุแตกต่างกันมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกาย ($\overline{X}$ =4.19) มากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ($\overline{X}$ =3.99) ไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ($\overline{X}$ =4.11) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางสังคม สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-69 ปี ($\overline{X}$ =3.80) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 เปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

ตาราง 10 คะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

แนวทางการส่งเสริมตามความต้องการ	ไม่เคยเรียน N=11		ประถมศึกษา N=107		มัธยมตอนต้น N=17		มัธยมตอนปลาย/ปวช. N=60		ปวส./ปวท/อนุปริญญา N=27		ปริญญาตรีและสูงกว่า N=38	
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.
ความต้องการทางกาย	4.42	0.29	3.91	0.66	4.05	0.22	4.03	0.25	4.43	0.12	4.20	0.57
ความต้องการทางจิตใจ	4.46	0.14	4.05	0.87	3.82	0.62	3.66	0.53	4.52	0.05	3.97	0.68
ความต้องการทางสังคม	4.64	0.08	3.96	0.54	3.99	0.03	3.74	0.65	4.50	0.28	3.95	0.49
ความต้องการทางเศรษฐกิจ	4.20	0.58	3.34	0.79	4.12	0.97	3.51	0.57	4.31	0.05	3.75	0.84
รวม	4.43	0.23	3.81	0.59	3.99	0.44	3.73	0.39	4.44	0.13	3.97	0.54

จากตาราง 10 พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการ โดยจำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ระดับการศึกษา ปวส./ปวท./อนุปริญญา ($\overline{X}$ =4.44) รองลงมาผู้สูงอายุที่ไม่เคยเรียนหนังสือ ($\overline{X}$ =4.43) มัธยมศึกษาตอนต้น ($\overline{X}$ = 3.99) และปริญญาตรีและสูงกว่า ($\overline{X}$ =3.97) ตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความต้องการทางกาย ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา ปวส./ปวท./อนุปริญญา มีความต้องการการเรียนรู้มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.43) รองลงมาคือผู้สูงอายุที่ไม่เคยเรียนหนังสือ ($\overline{X}$ =4.42) และผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ($\overline{X}$ =4.20) ด้านความต้องการทางจิตใจ ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา ปวส./ปวท./อนุปริญญา มีความต้องการการเรียนรู้มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.52) รองลงมาคือ ผู้สูงอายุที่ไม่เคยเรียนหนังสือมีความต้องการการเรียนรู้มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.46) และผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ($\overline{X}$ =4.05) ด้านความต้องการทางสังคม ผู้สูงอายุที่ไม่เคยเรียนหนังสือมีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.64) รองลงมาผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาปวส./ปวท./อนุปริญญา ($\overline{X}$ =4.50) และผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ($\overline{X}$ =4.99) ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาปวส./ปวท./อนุปริญญา มีความต้องการการเรียนรู้มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.31) รองลงมาคือผู้สูงอายุคือผู้สูงอายุที่ไม่เคยเรียนหนังสือ ($\overline{X}$ =4.20) และผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ($\overline{X}$ =4.12)

ตาราง 11 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการของผู้สูงอายุที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ด้านความต้องการทางกาย	ระหว่างกลุ่ม	8.54	5	1.71	6.82	0.000*
	ภายในกลุ่ม	63.58	254	0.25		
	รวม	72.12	259			
ด้านความต้องการทางจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	17.44	5	3.49	7.33	0.000*
	ภายในกลุ่ม	120.82	254	0.48		
	รวม	138.26	259			
ด้านความต้องการทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	15.56	5	3.11	11.81	0.000*
	ภายในกลุ่ม	66.91	254	0.26		
	รวม	82.47	259			
ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	ระหว่างกลุ่ม	30.25	5	6.05	11.91	0.000*
	ภายในกลุ่ม	129.04	254	0.51		
	รวม	159.29	259			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	13.59	5	2.72	11.30	0.000*
	ภายในกลุ่ม	61.07	254	0.24		
	รวม	74.66	259			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 11 พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพื่อให้ทราบว่ามีระดับการศึกษาใดบ้างแตกต่างกันจึงนำไปทดสอบรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe') ดังปรากฏในตาราง 12-16

ตาราง 12 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางกาย จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา		ไม่เคยเรียน	ประถมศึกษา	มัธยมตอนต้น	มัธยมตอนปลาย/ปวช.	ปวส./ปวท/อนุปริญญา	ปริญญาตรีและสูงกว่า
	$\overline{X}$	4.42	3.91	4.05	4.03	4.43	4.20
ไม่เคยเรียน	4.42	-	0.51	0.37	0.39	-0.01	0.22
ประถมศึกษา	3.91		-	-0.14	-0.12	-0.53*	-0.30
มัธยมตอนต้น	4.05			-	0.02	-0.38	-0.15
มัธยมตอนปลาย/ปวช.	4.03				-	-0.40*	-0.17
ปวส./ปวท/อนุปริญญา	4.43					-	0.23
ปริญญาตรีและสูงกว่า	4.20						-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 12 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาระดับปวส./ปวท/อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 13 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางจิตใจ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา		ไม่เคยเรียน	ประถมศึกษา	มัธยมตอนต้น	มัธยมตอนปลาย/ปวช.	ปวส./ปวท/อนุปริญญา	ปริญญาตรีและสูงกว่า
	$\overline{X}$	4.46	4.05	3.82	3.66	4.52	3.97
ไม่เคยเรียน	4.46	-	0.41	0.64	0.80*	-0.06	0.49
ประถมศึกษา	4.05		-	0.23	0.39*	-0.47	0.07
มัธยมตอนต้น	3.82			-	0.15	-0.70	-0.15
มัธยมตอนปลาย/ปวช.	3.66				-	-0.87*	-0.31
ปวส./ปวท/อนุปริญญา	4.52					-	0.55
ปริญญาตรีและสูงกว่า	3.97						-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 13 พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่เคยเรียน และผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางจิตใจสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมตอนปลาย/ปวช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาระดับปวส./ปวท/อนุปริญญา มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางจิตใจสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 14 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางสังคม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา		ไม่เคยเรียน	ประถมศึกษา	มัธยมตอนต้น	มัธยมตอนปลาย/ปวช.	ปวส./ปวท/อนุปริญญา	ปริญญาตรีและสูงกว่า
	$\overline{X}$	4.64	3.96	3.99	3.74	4.50	3.95
ไม่เคยเรียน	4.64	-	0.68*	0.65	0.90*	0.13	0.70*
ประถมศึกษา	3.96		-	-0.22	0.22	-0.53*	0.18
มัธยมตอนต้น	3.99			-	0.25	-0.51	0.40
มัธยมตอนปลาย/ปวช.	3.74					0.76*	-0.20
ปวส./ปวท/อนุปริญญา	4.50					-	0.55*
ปริญญาตรีและสูงกว่า	3.95						-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 14 พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่เคยเรียนมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางสังคม สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษามีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางสังคม น้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาระดับ ปวส./ปวท/อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา ปวส./ปวท/อนุปริญญา มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางสังคม สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมตอนปลาย/ปวช. และปริญญาตรีและสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 15 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา		ไม่เคยเรียน	ประถมศึกษา	มัธยมตอนต้น	มัธยมตอนปลาย/ปวช.	ปวส./ปวท/อนุปริญญา	ปริญญาตรีและสูงกว่า
	$\overline{X}$	4.20	3.34	4.12	3.51	4.31	3.75
ไม่เคยเรียน	4.20	-	0.86*	0.08	0.69	-0.10	0.45
ประถมศึกษา	3.34		-	-0.78*	-0.17	-0.97*	-0.40
มัธยมตอนต้น	4.12			-	0.61	-0.18	0.37
มัธยมตอนปลาย/ปวช.	3.51				-	-0.80*	-0.23
ปวส./ปวท/อนุปริญญา	4.31					-	0.56
ปริญญาตรีและสูงกว่า	3.75						-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 15 พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่เคยเรียนมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับปวส./ปวท/อนุปริญญา มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางเศรษฐกิจสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 16 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา		ไม่เคยเรียน	ประถมศึกษา	มัธยมตอนต้น	มัธยมตอนปลาย/ปวช.	ปวส./ปวท/อนุปริญญา	ปริญญาตรีและสูงกว่า
	$\overline{X}$	4.43	3.81	3.99	3.73	4.44	3.97
ไม่เคยเรียน	4.43	-	0.61*	0.43	0.70*	-0.00	0.46
ประถมศึกษา	3.81		-	-0.18	0.80	-0.62*	-0.15
มัธยมตอนต้น	3.99			-	0.26	-0.44	0.23
มัธยมตอนปลาย/ปวช.	3.73				-	-0.70*	-0.23
ปวส./ปวท/อนุปริญญา	4.44					-	0.48*
ปริญญาตรีและสูงกว่า	3.97						-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 16 พบว่าผู้สูงอายุที่ไม่เคยเรียนมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับปวส./ปวท/อนุปริญญา มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.และปริญญาตรีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4 เปรียบเทียบความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 4 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครที่มีสถานภาพต่างกัน มีความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

ตาราง 17 คะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ

แนวทางการส่งเสริมตามความต้องการ	โสด N=17		สมรส N=136		หย่าร้าง N=39		หม้าย N=68	
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.
ความต้องการทางกาย	4.56	0.37	3.84	0.46	4.23	0.21	4.29	0.60
ความต้องการทางจิตใจ	4.19	0.52	3.76	0.45	4.01	0.70	4.41	1.01
ความต้องการสังคม	4.56	0.41	3.79	0.59	4.14	0.38	4.17	0.46
ความต้องการเศรษฐกิจ	3.55	1.00	3.48	0.78	3.85	0.62	3.82	0.77
รวม	4.22	0.45	3.72	0.43	4.06	0.45	4.17	0.63

จากตาราง 17 พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด ($\overline{X}$ =4.22) ผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต) ($\overline{X}$ = 4.17) ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหย่าร้าง ($\overline{X}$ = 4.06) และผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส ($\overline{X}$ = 3.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายและความต้องการทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสดมีความต้องการมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.56) รองลงมาคือ ผู้สูงอายุที่สถานภาพเป็นหม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกาย ($\overline{X}$ = 4.29) และความต้องการทางจิตใจ ($\overline{X}$ = 4.41) มากที่สุด

ตาราง 18 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ด้านความต้องการทางกาย	ระหว่างกลุ่ม	15.35	3	5.12	23.08	0.000*
	ภายในกลุ่ม	56.77	256	0.22		
	รวม	72.12	259			
ด้านความต้องการทางจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	19.92	3	6.64	14.37	0.000*
	ภายในกลุ่ม	118.34	256	0.46		
	รวม	138.26	259			
ด้านความต้องการทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	13.77	3	4.59	17.10	0.000*
	ภายในกลุ่ม	68.71	256	0.27		
	รวม	82.47	259			
ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	ระหว่างกลุ่ม	7.25	3	2.42	4.07	0.008*
	ภายในกลุ่ม	152.04	256	0.59		
	รวม	159.29	259			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	11.92	3	3.97	16.21	0.000*
	ภายในกลุ่ม	62.74	256	0.25		
	รวม	74.66	259			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 18 พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพื่อให้ทราบว่ามีสถานภาพใดบ้างแตกต่างกัน จึงนำไปทดสอบรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe') ดังปรากฏในตาราง 19-23

ตาราง 19 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางกาย จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ		โสด	สมรส	หย่าร้าง	หม้าย
	$\overline{X}$	4.56	3.84	4.23	4.29
โสด	4.56	-	0.72*	0.33	0.27
สมรส	3.84		-	-0.38*	-0.44*
หย่าร้าง	4.23			-	-0.06
หม้าย	4.29				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 19 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย(คู่สมรสเสียชีวิต) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหย่าร้างและสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 20 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางจิตใจ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ		โสด	สมรส	หย่าร้าง	หม้าย
	$\overline{X}$	4.19	3.76	4.01	4.41
โสด	4.19	-	0.43	0.18	-0.22
สมรส	3.76		-	-0.25	-0.65*
หย่าร้าง	4.01			-	-0.40*
หม้าย	4.41				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 20 พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นหม้าย(คู่สมรสเสียชีวิต) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางจิตใจสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสและหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 21 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางสังคม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ		โสด	สมรส	หย่าร้าง	หม้าย
	$\overline{X}$	4.56	3.79	4.14	4.17
โสด	4.56	-	0.77*	0.42	0.39
สมรส	3.79		-	-0.35*	-0.38*
หย่าร้าง	4.14			-	-0.02
หม้าย	4.17				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 21 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางสังคมสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้สูงอายุที่มีสถานภาพเป็นหม้าย(คู่สมรสเสียชีวิต) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางสังคมสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหย่าร้างและสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 22 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ		โสด	สมรส	หย่าร้าง	หม้าย
	$\overline{X}$	3.55	3.48	3.85	3.82
โสด	3.55		0.07	-0.29	-0.26
สมรส	3.48		-	-0.36	-0.33*
หย่าร้าง	3.85			-	0.30
หม้าย	3.82				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 22 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพเป็นหม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางเศรษฐกิจสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 23 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ		โสด	สมรส	หย่าร้าง	หม้าย
	$\overline{X}$	4.22	3.72	4.06	4.17
โสด	4.22	-	0.49*	0.16	0.04
สมรส	3.72		-	-0.33*	-0.45*
หย่าร้าง	4.06			-	-0.11
หม้าย	4.17				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 23 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต)มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหย่าร้างและสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.5 เปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายได้ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 5 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครที่มีรายได้ต่างกัน มีความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

ตาราง 24 คะแนนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการ	5,000 บาท หรือน้อยกว่า n = 153		5,001 – 10,000 บาท n = 64		มากกว่า 10,001 บาทขึ้นไป n = 43	
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.
ความต้องการทางกาย	4.00	0.59	4.05	0.38	4.28	0.43
ความต้องการทางจิตใจ	4.05	0.85	4.03	0.48	3.74	0.49
ความต้องการทางสังคม	4.09	0.51	4.19	0.41	3.39	0.51
ความต้องการทางเศรษฐกิจ	3.57	0.84	3.78	0.80	3.62	0.50
รวม	3.92	0.60	4.01	0.43	3.75	0.40

จากตาราง 24 แสดงว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท ($\overline{X}$ = 4.01) รองลงมาคือผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 5,000 บาท หรือน้อยกว่า ($\overline{X}$ = 3.92) และผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 10,001 บาทขึ้นไป ($\overline{X}$ = 3.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความต้องการทางกายผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า10,001 บาทขึ้นไป ($\overline{X}$ = 4.28) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการ

เรียนรู้ตลอดชีวิตมากที่สุด ด้านความต้องการทางจิตใจ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท ($\overline{X}$ = 4.05) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้มากที่สุด และด้านความต้องการทางสังคม ($\overline{X}$ = 4.19) และความต้องการทางเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ = 3.78) ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากที่สุด

ตาราง 25 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามรายได้

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ด้านความต้องการทางกาย	ระหว่างกลุ่ม	2.475	2	1.238	4.567	0.011*
	ภายในกลุ่ม	69.644	257	0.271		
	รวม	72.119	259			
ด้านความต้องการทางจิตใจ	ระหว่างกลุ่ม	3.259	2	1.630	3.102	0.047
	ภายในกลุ่ม	135.000	257	0.525		
	รวม	138.259	259			
ด้านความต้องการทางสังคม	ระหว่างกลุ่ม	19.555	2	9.778	39.939	0.000*
	ภายในกลุ่ม	62.916	257	0.245		
	รวม	82.471	259			
ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	ระหว่างกลุ่ม	1.999	2	1.000	1.634	0.197
	ภายในกลุ่ม	157.290	257	0.612		
	รวม	159.290	259			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.668	2	0.834	2.937	0.055
	ภายในกลุ่ม	72.992	257	0.284		
	รวม	74.660	259			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 25 พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความ

ต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางสังคม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เพื่อให้ทราบว่ามีรายได้ใดบ้างแตกต่างกันจึงนำไปทดสอบรายคู่ โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe') ดังปรากฏในตาราง 26-28

ตาราง 26 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางกาย จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน		5,000 บาท หรือน้อยกว่า	5,001 – 10,000 บาท	10,001 บาทขึ้นไป
	$\overline{X}$	4.00	4.05	4.28
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	4.00	-	-0.04	-0.28*
5,001 – 10,000 บาท	4.05		-	-0.22
10,001 บาทขึ้นไป	4.28			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 26 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 บาทขึ้นไป มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 5,000 หรือน้อยกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 27 การทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านความต้องการทางสังคม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน		5,000 บาท หรือน้อยกว่า	5,001 – 10,000 บาท	10,001 บาทขึ้นไป
	$\overline{X}$	4.00	4.05	4.28
5,000 บาท หรือน้อยกว่า	4.00	-	-0.11	0.70*
5,001 – 10,000 บาท	4.05		-	0.80*
10,001 บาทขึ้นไป	4.28			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 27 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 บาทขึ้นไป มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางสังคม สูงกว่าในทุกกลุ่มรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.6 เปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 6 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีขนาดครอบครัวต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน

ตาราง 28 การเปรียบเทียบความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตบอดชีวิตของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามขนาดครอบครัว

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ขนาดครอบครัว				t	p
	1-3 คน (n= 120)		มากกว่า 3 คน (n=140)			
	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D		
ด้านความต้องการทางกาย	4.01	0.58	4.11	0.47	-1.50	0.134
ด้านความต้องการทางจิตใจ	3.89	0.59	4.09	0.82	-2.30	0.022
ด้านความต้องการทางสังคม	3.82	0.61	4.15	0.48	-4.93	0.000*
ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	3.58	0.77	3.67	0.80	-0.98	0.330
โดยรวม	3.82	0.53	4.01	0.53	-2.78	0.006

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 29 พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีขนาดครอบครัวต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมแตกต่างกัน ผู้สูงอายุที่มีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คน ($\overline{X}$ = 4.01) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีขนาดครอบครัว 1-3 คน ($\overline{X}$ =3.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางสังคม ($\overline{X}$ =4.15) สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีขนาดครอบครัว 1-3 คน ($\overline{X}$ =3.82) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร 4 ด้าน คือด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางสังคม ด้านความต้องการทางจิตใจ และด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 30 คนจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 260 คน โดยจำแนกความคิดเห็นตามแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตออกเป็นด้านต่างๆ ตามเนื้อหาและแจกแจงความถี่ของคำตอบ จากนั้นนำมาจัดอันดับโดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังปรากฏในตาราง 29

ตาราง 29 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริม	ความถี่	ร้อยละ
ด้านความต้องการทางกาย	**11**	**100**
1. ควรจัดให้มีการตรวจสุขภาพควรมาอาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง	7	63.70
2. ควรจัดกิจกรรมการออกกำลังกายที่มีอยู่อย่างสม่ำเสมอ	4	36.36
ด้านความต้องการทางจิตใจ	**4**	**100**
1. ควรจัดกิจกรรมให้ลูก หลานได้มาส่วนร่วมมากขึ้น	4	100
ด้านความต้องการทางสังคม	**10**	**100**
1. ควรจัดกิจกรรมทัศนศึกษาหรือท่องเที่ยวในทุกๆเดือน	10	100
ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ	**5**	**100**
1. ควรจัดตลาดนัดค้าขายสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์บริการ	5	100

จากตาราง 29 สรุปผลการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดงสังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้ ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะด้านความต้องการทางกาย ควรจัดให้มีการตรวจสุขภาพควรมาอาทิตย์ละ 2-3 ครั้งจำนวน 7 คน ควรจัดกิจกรรมการออกกำลังกายที่มีอยู่อย่างสม่ำเสมอ จำนวน 4 คน ด้านความต้องการทางจิตใจ ผู้สูงอายุต้องการให้จัดกิจกรรมให้ลูกหลานได้มามีส่วนร่วมมากขึ้นจำนวน 4 คน ด้านความต้องการทางสังคม ผู้สูงอายุอยากให้มีการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาหรือท่องเที่ยวในทุกเดือนจำนวน 10 คน ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุต้องการให้จัดตลาดนัดค้าขายสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์บริการจำนวน 5 คน

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้ 1) ความมุ่งหมายของการวิจัย 2) ความสำคัญของการวิจัย 3) วิธีการดำเนินการวิจัย 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล 5) การวิเคราะห์ข้อมูล 6) สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล 7) อภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูล และ 8) ข้อเสนอแนะ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน 4 ด้านได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการด้านเศรษฐกิจ 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดครอบครัว 3) เพื่อรวบรวมปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัด สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 798 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ การเลือกตัวอย่างสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) จากประชากรทั้งหมด 798 คน โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ทั้งสิ้น 260 คน จากนั้นเลือกสุ่มประชากรตามสัดส่วนของประชากรแยกเป็นผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในปี พ.ศ.2551 จำนวน 128 คน ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในปี พ.ศ.2552 - พ.ศ.2553 จำนวน 132 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็นเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดครอบครัว

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการด้านเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยได้ดำเนินการขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังหัวหน้าศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง พร้อมชี้แจงวิธีตอบแบบสอบถาม กรณีที่ผู้สูงอายุไม่สามารถอ่านออก เขียนได้ ผู้วิจัยเป็นผู้สอบถามด้วยตนเอง ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามระหว่างวันที่ 20-24 ธันวาคม 2553 เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนมาแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมุติฐานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยทำการวิเคราะห์ค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ข้อมูลที่เป็นระดับความต้องการใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่รายข้อ และระดับความต้องการใช้วิธีการวิเคราะห์ โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวม การทดสอบสมมุติฐานเพื่อเปรียบเทียบความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปร โดยใช้สถิติการทดสอบค่าคะแนนที (t – test) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) หรือค่าเอฟ (F - test) และหากพบความแตกต่าง จะใช้การทดสอบรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Method) และข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย เรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 260 คน ส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 68.5 มีอายุอยู่ในช่วง 70 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 61.1 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 41.2 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 52.3 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 บาท หรือน้อยกว่า คิดเป็นร้อยละ 58.8 และมีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คนขึ้นไป ในสัดส่วนที่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.8

2. ระดับความต้องการ แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.92) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุดคือ ด้านความต้องการทางกาย ($\overline{X}$ = 4.06) รองลงมาคือ ด้านความต้องการทางด้านจิตใจ ($\overline{X}$ = 4.00) ด้านความต้องการทางด้านสังคม ($\overline{X}$ = 3.99) และด้านความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ = 3.75) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความถี่ของความต้องการในแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ สรุปผลดังนี้

2.1 ด้านความต้องการทางกาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการทางกายมากที่สุด คือ กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคข้อเข่าเสื่อม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74) รองลงมาคือ การได้รับความรู้เรื่องโรคกระดูกพรุน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69) กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคภัยต่างๆของผู้สูงอายุเช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ ฯลฯ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45) การได้รับความรู้เรื่องดูแลตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่รวดเร็ว (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44) และ การได้รับความรู้เรื่องการใช้ยาที่ถูกวิธีสำหรับผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34)

2.2 ด้านความต้องการทางจิตใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการทางจิตใจมากที่สุดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66) รองลงมาคือ กิจกรรมเชิดชูบทบาทผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61)

2.3 ด้านความต้องการทางสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการทางสังคมมากที่สุด คือ การเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ กับเพื่อนต่างวัยหรือวัยเดียวกันที่ศูนย์บริการจัดให้ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42) รองลงมาคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดต่างๆ กับคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ เป็นผู้จัด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36) และกิจกรรมการไปทัศนศึกษาในสถานที่ต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33)

2.4 ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06) รองลงมาคือ กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับการลดเว้นค่าโดยสารสาธารณต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91) และกิจกรรมส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุ เช่น จัดตลาดนัดผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83)

3. ผลการเปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ ขนาดครอบครัว สรุปได้ดังนี้

3.1 กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางสังคม ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ และในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเพศหญิงจะมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมและรายด้านมากกว่าเพศชาย

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-69 ปี มีความต้องการทางสังคมน้อยกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3.3 กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความต้องการทางกาย กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกายน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาระดับปวส./ปวท/อนุปริญญา ด้านความต้องการทางจิตใจ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเรียน กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมตอนปลาย/ปวช. ด้านความต้องการทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเรียนมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.และกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปวส./ปวท/อนุปริญญา มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

3.4 กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความต้องการทางกาย กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสด ด้านความต้องการทางจิตใจ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสและหย่าร้าง ด้านความต้องการทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพเป็นหม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพหย่าร้างและสมรส ด้านความ

ต้องการทางเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพเป็นหม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต) มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส

3.5 กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความต้องการทางกาย กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 บาทขึ้นไป มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 5,000 หรือน้อยกว่า ด้านความต้องการทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 บาทขึ้นไป มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างในทุกกลุ่มรายได้

3.6 กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดครอบครัวต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางสังคมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจาณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางกาย ความต้องการทางจิตใจ ความต้องการทางเศรษฐกิจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้ ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะด้านความต้องการทางกาย ควรจัดให้มีการตรวจสุขภาพควรมาอาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง ควรจัดให้มีกิจกรรมการออกกำลังกายที่มีอยู่สม่ำเสมอ ด้านความต้องการทางจิตใจ ควรจัดกิจกรรมให้ลูกหลานได้มามีส่วนร่วมมากขึ้น ด้านความต้องการทางสังคม ควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาหรือท่องเที่ยวในทุกเดือน ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ ผู้ควรจัดตลาดนัดค้าขายสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์บริการจำนวน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง พบว่าผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุจะได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่างๆ ไว้ชัดเจน กระทรวงศึกษาธิการ (2552)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 ด้านความต้องการทางกาย พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกาย อยู่ในระดับมาก เพราะผู้สูงอายุนั้นอวัยวะต่างๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เสื่อมถอย ลดประสิทธิภาพลงไปเมื่อเปรียบเทียบกับวัยหนุ่มสาว ดังนั้นผู้สูงอายุจึงอยากได้กิจกรรมที่ให้ความรู้เรื่องโรคภัย หรือกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง ส่งผลให้ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความต้องการทางกาย อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปณิธาน วัฒนพานิชกิจ (2548) ที่ศึกษาเรื่องความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยในระดับมาก และความต้องการคำแนะนำด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยโดยผ่านสื่อประเภทโทรทัศน์ และสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2525) กล่าวถึง ความต้องการของผู้สูงอายุโดยอาศัยแนวคิดของคลาร์ก (Clark) ซึ่งสรุปว่าผู้สูงอายุมีความต้องการในสิ่งต่อไปนี้ คือต้องการการดูแลและป้องกันสุขภาพที่ดี

1.2 ด้านความต้องการทางด้านจิตใจ พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางจิตใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดเพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2546) เรื่องความต้องการสำหรับผู้สูงอายุในการจัดบริการทางสังคม ในส่วนความต้องการทางจิตใจ (Psychological needs) ได้แก่ ความรัก ความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ ความยอมรับว่าเป็นสมาชิกของครอบครัว ของกลุ่ม และความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิตและ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534) กล่าวว่า ผู้สูงอายุต้องการปัจจัยจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับบุคลทั่วไป ต้องการการได้รับการยอมรับ การดูแล ความสุขทางใจ ความต้องการจำเป็นทางจิตใจเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่รู้สึกได้ ความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ความต้องการความมั่นคง และความปลอดภัย (Security needs) ความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition needs) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของสังคม กลุ่ม และครอบครัว ความต้องการมีโอกาส (Opportunity needs) โดยเฉพาะเรื่องความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

อาจเพราะบุคคลเมื่อก้าวสู่วัยสูงอายุเป็นช่วงที่ควรได้รับความช่วยเหลือประคับประคองดูแลจากลูกหลาน แต่ปัจจุบันต้องยอมรับว่าสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ย่อมมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทย ผู้สูงอายุจึงต้องการความเอื้ออาทรจากบุตรหลานจากบุคคลในครอบครัว ไม่ให้รู้สึกว่าเดียวดายหรือถูกทอดทิ้ง รู้สึกว่ามีที่พึ่ง เพราะบุคคลในวัยสูงอายุนั้นจะพบกับความพลัดพรากต่างๆ เช่น พลัดพรากจากสามีหรือภรรยา บุตรหลานแยกครอบครัวออกไป ผู้สูงอายุจำนวนมากต้องอยู่ตามลำพัง อาจจะเกิดความว้าเหว่ ท้อแท้หมดกำลังใจได้ง่าย ดังนั้นจึงส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการทางด้านนี้ในระดับมาก

1.3 ด้านความต้องการทางด้านสังคม พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางสังคม ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2540) กล่าวว่า ความต้องการทางสังคม ผู้สูงอายุยังมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในสังคมอยู่ ไม่ต้องรู้สึกว่าเป็นบุคคลไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ต่อสังคม ผู้สูงอายุต้องการที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชน ต้องการได้รับการยอมรับนับถือ ความต้องการมีส่วนร่วมมีส่วนช่วยเหลือชุมชนและสังคม อาจจะพิจารณาได้ตั้งแต่ครอบครัวของผู้สูงอายุไปจนถึงชุมชนโดยรวม และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริวรรณ ศิริบุญ (2543) ที่พบว่าปัญหาอื่นๆ ข้อค้นพบสำคัญจากการศึกษา คือ ผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงมีปัญหาในเรื่องของความเหงาและความว้าเหว่ ต้องการพบปะสังสรรค์ หรืออยากให้การมีองค์กรที่จะเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางสังคม ในระดับมาก

1.4 ด้านความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานครมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางเศรษฐกิจในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพร เฉลิมฉัตร์ (2542) ศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการครูบำนาญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเกี่ยวกับการเตรียมตัวสำหรับชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ การเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจและค่าใช้จ่าย ปัญหาด้านเศรษฐกิจและค่าใช้จ่ายที่คนเกษียณอายุส่วนใหญ่มักประสบ ได้แก่ ปัญหาเรื่องการเงินและมีหนี้สิน ไม่มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า และทำการค้าขายที่ตนไม่ถนัด การเตรียมตัวของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ต้องมีการวางแผนและเตรียมตัวตั้งแต่ยังไม่เกษียณ ใช้จ่ายอย่างประหยัด มัธยัสถ์และอดออม เก็บเงินโดยฝากธนาคาร ทำประกันชีวิตและซื้อบ้านและแนวคิดของ สุมาลี สังข์ศรี (2540) ในด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้สูงอายุอีกเป็นจำนวนมากยังจำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเอง หรือบางรายอาจต้องจุนเจือครอบครัวอีกด้วย ผู้สูงอายุจึงยังต้องมีความต้องการทางด้านเศรษฐกิจอยู่ หรือแม้แต่ในรายที่มีบุตรหลานดูแล ผู้สูงอายุก็ยังต้องการที่จะมีรายได้เฉพาะของตนเองถ้าทำได้

2. เปรียบเทียบความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดของครอบครัว สรุปผลได้ดังนี้

2.1 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกันมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อาจจะเป็นเพราะเพศชายและเพศหญิงจะมีความชอบที่แตกต่าง เช่น ผู้ชายจะสนใจในเรื่องของสุขภาพการออกกำลังกายมากกว่า ในขณะที่ผู้หญิงจะชอบพูดคุยมีเพื่อนมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัย คล้าก (Clarke. 1998) ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของผู้ใหญ่กับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Adult development and lifelong learning : A woman’s respective) เป็นการศึกษาย้อนรอยหญิงสูงอายุที่มีส่วนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการวิจัยพบว่า เพศหญิงเป็นผู้เรียน

อย่างยั่งยืน (Sustainer) เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Supporter)และเป็นผู้ที่มีความชื่นชอบการเรียนรู้ (Satisfier) ซึ่งอาจมีบทบาททั้ง 3 แยกกัน ในเวลาเดียวกัน หรือ คาบเกี่ยวกัน แล้วแต่ความเหมาะสมของบทบาทเหล่านี้

2.2 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีช่วงอายุต่างกัน มีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่70 ปีขึ้นไปมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้มีอายุมากก็ยังมีความต้องการที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต สอดคล้อง เกตสโกว์ (Getskow. 1997) ทำการวิจัยเรื่อง โอกาสสำหรับผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่วิทยาลัยชุมชนแคลิฟอร์เนีย (Lifelong learning opportunities for adult at California community college) งานวิจัยนี้ทำการสำรวจโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาสูงอายุที่วิทยาลัยชุมชนแคลิฟอร์เนีย 106 แห่ง การออกแบบการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์และตรวจสอบเอกสารในวิทยาลัยชุมชน 55 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า 1) ในปัจจุบัน 55% ของวิทยาลัยชุมชนมีส่วนในการให้โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ (44 แห่ง มีโปรแกรมที่เปิดสอนอยู่ อีก 3 แห่ง กำลังพัฒนาโปรแกรม) 2) โปรแกรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุมีหลากหลาย เช่น Elder Hostel LRIs การศึกษาชุมชนทั้งเป็นแบบไม่คิดหน่วยกิตและการให้บริการชุมชน 3) ปัญหาเรื่องงบประมาณและการสนับสนุนด้านการเงินเป็นอุปสรรคใหญ่ของการพัฒนาโปรแกรมสำหรับผู้สูงอายุในระบบวิทยาลัยชุมชน

2.3 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางสังคม และในภาพรวมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกพล จันทร์สถิตย์พร (2551: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการนับถือตนเองและการปรับตัว ด้านสุขภาพจิตและคุณธรรม ด้านการพัฒนาตน และด้านสุขภาพความเป็นอยู่ รวมทั้งด้านภาพรวม แตกต่างกัน

2.4 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางสังคม และโดยรวมแตกต่างกัน ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสดมีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมมากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากอยู่ตัวคนเดียวจึงมีความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไปเรื่อยๆเพื่อคลายความเหงาและความเครียดกับชีวิตของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริวรรณ ศิริบุญ (2543) ศึกษาถึงปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุและการตอบสนองของชุมชนต่อปัญหา และความต้องการ พบว่า ผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงมีปัญหาในเรื่องของความเหงาและความว้าเหว่ ต้องการพบปะสังสรรค์ หรือการมีองค์กรที่จะเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรม

2.5 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่างกันมีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตแตกต่างกัน โดยผู้สูงอายุที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท มีความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวมมากกว่ากลุ่มอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัมพร เฉลิมฉัตร์ (2542) ศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการครูบำนาญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเกี่ยวกับการเตรียมตัวสำหรับชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจและค่าใช้จ่าย ปัญหาด้านเศรษฐกิจและค่าใช้จ่ายที่คนเกษียณอายุส่วนใหญ่มักประสบ ได้แก่ ปัญหาเรื่องการเงินและมีหนี้สิน ไม่มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า และทำการค้าขายที่ตนไม่ถนัด การเตรียมตัวของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ต้องมีการวางแผนและเตรียมตัวตั้งแต่ยังไม่เกษียณ ใช้จ่ายอย่างประหยัด มัธยัสถ์ และอดออม เก็บเงินโดยฝากธนาคาร ทำประกันชีวิตและซื้อบ้าน

2.6 ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีขนาดครอบครัวต่างกัน มีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางสังคม และในภาพรวมแตกต่างกัน อาจเพราะความต้องการความเอื้ออาทรจากบุตรหลานจากบุคคลในครอบครัว ไม่ให้รู้สึกว่าเดียวดายหรือถูกทอดทิ้ง รู้สึกว่ามีที่พึ่ง นอกจากนี้ความเหงาและความว้าเหว่ จึงอยากให้บุตรหลานอยู่ใกล้ชิด เมื่อมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากก็จะมีโอกาสที่จะได้รับความดูจากบุตรหลานและมีบุตรหลานอยู่เป็นเพื่อน ไม่ว้าเหว่ ดังนั้นขนาดครอบครัวจึงมีผลต่อความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางจิตใจ ด้านความต้องการทางสังคม ของผู้สูงอายุ

3. ผลการศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ใน 4 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านความต้องการทางกาย ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง ต้องการให้มีตรวจสุขภาพควรมาอาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง และอยากให้จัดกิจกรรมการออกกำลังกายที่มีอยู่ให้สม่ำเสมอ อาจจะเป็นเพราะด้วยวัยที่สูงอายุมากขึ้นจึงต้องมีความระมัดระวังในเรื่องของสุขภาพร่างกายที่เริ่มเสื่อมถอยจึงอยากจะที่ทำให้สุขภาพร่างกายของตนแข็งแรงอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะไม่เป็นภาระแก่บุตรหลานของตนสอดคล้องกับ อัมพร เฉลิมฉัตร์ (2542). ศึกษาความคิดเห็นของข้าราชการครูบำนาญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเกี่ยวกับการเตรียมตัวสำหรับชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านสุขภาพและร่างกายที่ผู้เกษียณอายุส่วนใหญ่มักประสบ ได้แก่ โรคข้อและกระดูก เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันอุดตันในเส้นเลือด โรคซึมเศร้า โรคหัวใจ และโรคตา ข้อเสนอแนะโดยทั่วไป ระมัดระวังสุขภาพเป็นสำคัญ พักผ่อนให้เพียงพอ ตรวจร่างกายเป็นประจำ ออกกำลังกายเป็นประจำและให้เหมาะสมตามวัย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ฟังการบรรยายเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ และรู้จักปล่อยวางและยอมรับความจริง

3.2 ด้านความต้องการทางจิตใจ ผู้สูงอายุต้องการให้จัดกิจกรรมให้ลูกหลานได้มามีส่วนร่วมมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2550) ได้กล่าวว่า การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้สูงอายุเกี่ยวเนื่องกับการสนองความต้องการของจิตใจ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้สูงอายุมักมีความรู้สึกต่อตนเองในแง่ต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นความท้อแท้ น้อยใจ โดยรู้สึกว่าสังคมไม่ให้ความสำคัญกับตนเองเหมือนที่เคยเป็นมาก่อน ทำให้ผู้สูงอายุมีอารมณ์ไม่มั่นคง การกระทบกระเทือนใจเพียงเล็กน้อย จะทำให้ผู้สูงอายุเสียใจ หงุดหงิด หรือโกรธง่าย ต้องการการยอมรับ และเคารพยกย่องนับถือ และการแสดงออกถึงความมีคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยสมาชิกในครอบครัว สังคมของผู้สูงอายุ

3.3 ด้านความต้องการทางสังคม ผู้สูงอายุอยากให้มีการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาหรือท่องเที่ยวในทุกเดือน ซึ่งงานวิจัยของ มาลิณี วงษ์สิทธ์; ศิริวรรณ ศิริบุญ; และคณะ.(2541). ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้การดูแล ให้บริการและกิจกรรมต่างๆแก่ผู้สูงอายุ: ข้อมูลจากผู้สูงอายุ พบว่า กิจกรรมทัศนศึกษาเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจในระดับสูง แต่เนื่องจากการจัดบริการและกิจกรรมต่างๆทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถจัดบริการทัศนศึกษาแก่ผู้สูงอายุทุกคนได้

3.4 ด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุต้องการให้จัดตลาดนัดค้าขายสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของมาลิณี วงษ์สิทธ์; ศิริวรรณ ศิริบุญ; และคณะ. (2541). ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้การดูแล ให้บริการและกิจกรรมต่างๆแก่ผู้สูงอายุ: ข้อมูลจากผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งกำลังประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผนวกกิจกรรมเสริมรายได้ไว้เป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่งที่ควรจะจัดให้มีขึ้นในศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความต้องการทางจิตใจ โดยรวมและทุกด้าน ในระดับมาก ดังนั้นทางหน่วยงานควรมีการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆในแต่ละด้านอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมให้ความรู้เรื่องสุขภาพ กิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลาย การพาไปท่องเที่ยวนอกสถานที่พร้อมบุตรหลาน หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุและการสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะได้ทราบความต้องการของผู้สูงอายุและให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุมากที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร เท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปสามารถศึกษากับกลุ่มผู้สูงอายุในศูนย์บริการอื่นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ

2. จากกงานวิจัยผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาในระดับ ปวส./ปวท./อนุปริญญา มีความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตสูงกว่ากลุ่มอื่นๆในทุกด้าน ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุถึงแม้จะมีการศึกษาที่ดีกว่า แต่ก็ยังอยากที่จะเรียนรู้ตลอดไปเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของตนเองหรือเพื่อไม่ให้ตนเองเป็นภาระแก่บุคคลอื่น ต้องการให้คนในสังคมยอมรับบทบาทของตนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงควรจัดให้มีการศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในมิติต่างๆ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543). **การปฏิรูปการศึกษาตลอดชีวิต : กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: รังษีการพิมพ์.

กระทรวงการต่างประเทศ. (2545). **การประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 (The Second World Assembly on Ageing-WAA II) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ในระหว่างวันที่ 8-12 เมษายน 2545**. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2553, จาก http://www.mfa.go.th/web/2662.php?id=1420

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ปีงบประมาณ 2551**. กรุงเทพฯ: รังษีการพิมพ์.

กระทรวงสาธารณสุข. (2542). **รวมบทคัดย่องานวิจัยและวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2530 – 40 (เล่ม 2)**. กรุงเทพฯ: สถาบันเวชศาสตร์ ผู้สูงอายุ.

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning). (2552). สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2552, จาก www.stabundamrong.go.th/interest/learning.doc

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2525). **การพยาบาลผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: เจริญผล.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539, กันยายน). **ความพร้อมสู่สังคมยุคใหม่ก้าวไปกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต**. **Gent.** 36: 21.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **108 แผนชีวิต : สูตรต้านวิกฤตวัยชรา**. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส (1998).

_____. (2544, 29 พฤศจิกายน - 6 ธันวาคม). **6 แนวทางสู่การเป็นครูผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต**. การศึกษาวันนี้. หน้า 30-32.

เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2551). **สังคม สว. (ผู้สูงวัย)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกศล มีคุณ. (2542). **รายงานการวิจัยเรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยด้านอาชีพ เศรษฐกิจ และกฎหมาย**.นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: รามาการพิมพ์.

จินตนา สงค์ประเสริฐ. (2539). **ผู้สูงอายุ (Aging)**. เชียงใหม่: พงษ์สวัสดิ์การพิมพ์.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี. ถ่ายเอกสาร.

นพวรรณ จงวัฒนา; และคนอื่น ๆ. (2542). **ข้อมูลผู้สูงอายุที่น่าสนใจ**. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภเกตุ สุขสมเพียร. (2549). **รูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

นิตยา สำเร็จผล. (2547). **การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**. ปริญญานิพนธ์. กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

นิภา จวนโสม. (2550). **การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการบริหารศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน.**วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

บรรลุ ศิริพานิช. (2549). **ปกิณกะ งานผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2549, จาก http://www.anamai.moph.go.th/advisor/202/20210.html

ปณิธาน วัฒนพานิชกิจ. (2548). **ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก. (2544, มกราคม-ธันวาคม). จิตวิทยาผู้สูงอายุ. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์.** 2(1-3): 48-53.

_____. (2544). **คู่มือผู้สูงอายุและคนในครอบครัว : รู้จักผู้สูงอายุเหมือนรู้จักตัวเอง**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2545). **รายงานการวิจัยเรื่อง ความต้องการการศึกษาหลังเกษียณอายุของข้าราชการไทย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

_____. (2546). **สูงอายุวิทยาศึกษา**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2550). **การจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาภาวะพฤฒิพลัง(Active Aging) ของผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว). ถ่ายเอกสาร.

มาลิณี วงษ์สิทธ์; และ ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2544). **ประชาสังคมกับการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

มาลิณี วงษ์สิทธ์; ศิริวรรณ ศิริบุญ; และอัจฉรา เอ๊นซ์. (2541). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้การดูแล ให้บริการ และกิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2552). **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551**. กรุงเทพฯ: ทีคิวพี .

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

วิชัย ตันศิริ. (2539, มกราคม – เมษายน). จะจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างไร. **วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์.** 11 (1): 9 – 15.

วิพรรณ ประจวบเหมาะ; และคณะ. (2552). **รายงานการศึกษาโครงการปรับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564)**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2545). **การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2534). **แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

_____. (2549). **ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุไทยในชุมชน**. เอกสารวิชาการเสนอมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

ศักดิ์ศรี ปาณะกุล. (2549, กรกฎาคม-กันยายน). การเรียนรู้ตลอดชีวิต: ความจำเป็นและแนวทางการส่งเสริม. **วารสารรามคำแหง.** 23 (3): 89-97.

ศิริวรรณ ศิริบุญ. (2543). **การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารหมายเลข 280). ถ่ายเอกสาร.

ศูนย์ข้อมูลผู้สูงอายุและศตวรรษนิกชนไทย. (2553). **ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย**. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2553, จาก http://www.thaicentenarian.mahidol.ac.th/TECIC/index.php/for-elderly/policy/50-2009-05-27-07-45-52

ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง. (2553). **สรุปผลการดำเนินงาน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม สำนักพัฒนาสังคม.

สนอง โลหิตวิเศษ. (2544). **ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกระบบ.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สรินดา น้อยสุข. (2545). **การสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุที่รับบริการในคลินิกจิตเวช**. การค้นคว้าแบบอิสระ พย.ม. (สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **บทสรุปการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2548). **กรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยไปสู่สังคมผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ:

บางกอกบล็อก.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2549). **รายงานการสังเคราะห์ผลการติดตามและประเมินการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถึงสิ้นสุดปีงบประมาณ 2548**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2548). **ประชากรสูงอายุไทย: การเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจและสังคมจากผลการสำรวจปี พ.ศ.2545 Thailand's Older Population: Social and Economic Support as Assessed in 2002**. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2551). **รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550**. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2553). **หน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินการด้านผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2553, จาก http://www.oppo.opp.go.th/info/network.htm#1

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2550). **ความต้องการของผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2552, จาก http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/health/perpared/ topic002.php

สุนทร สุนันท์ชัย. (2543). **วิวัฒนาการการศึกษานอกระบบของไทยในการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____ . (2544). **" คิดเป็น" ใน วิถีกระบี่วิธีธรรม : รวมบทความการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สุนทร สุนันท์ชัย; และ สนอง โลหิตวิเศษ. (2543). **สร้างสรรค์วัฒนธรรมการเรียนรู้ : ก้าวต่อไปในความสำเร็จของยุคการเรียนรู้ แปลจาก Creating Learning Cultures: Next Steps in Achieving the Learning Age**. จาก http://www.lifelonglearning.ca.uk/nagcell2/front.htm.

สุพัตรา สุภาพ. (2525). **สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยมครอบครัว ศาสนา ประเพณี**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุมาลี สังข์ศรี. (2540). **การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุโดยประยุกต์ใช้วิธีการศึกษาทางไกล**. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.

_____. (2543). **รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. ถ่ายเอกสาร.

_____. (2544, มิถุนายน). บทบาทหน้าที่ของสตรีชนบทในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต. **วารสารการศึกษานอกโรงเรียน.** 4(9): 16 – 22.

_____. (2545). **รายงานการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.

สุมาลี สังข์ศรี; และคณะ. (2551). **แนวคิดและทฤษฎีที่น่ารู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรกุล เจนอบรม. (2541). **วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุ และการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: นิชินแอดเวอร์ไทซิ่งกรุ๊พ.

อมเรศ ศิลาอ่อน. (2550, 14 พฤษภาคม). มาตรฐานการศึกษาที่ชาติต้องการ (ตอนที่ 1). **มติชน.** หน้า 27.

อังสนา ดำรงบุล. (2547). **ความต้องการการบริการของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุศูนย์บริการสาธารณสุข 22 วัดปากบ่อ เขตสวนหลวง จังหวัดกรุงเทพมหานคร**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร

อัมพร เฉลิมฉัตร์. (2542). **การเตรียมตัวสำหรับชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ : กรณีศึกษาจากข้าราชการครูบำนาญในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เอกพล จันทร์สถิตย์พร. (2551). **การประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร**. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

Atchley, R.C. (1994). **The Demography of Again**. In R.C. Atchley (Ed.). Social Forces and Aging. Balmont, (A : Wadsworth).

Barron, G.M.; & Smith. (1979). **P.A. Aging, Ageism and Society**. St.Paul, Minn.: West Publishing.

Clarke, Nancie Mettrich. (1998). **Adult Development and Lifelong Learning : A Woman's Respective (woman students)**. Dissertation. Ph.D. (Education Adult and Continuing). Maryland: Graduate School University of Maryland College Park. Photocopied.

Cronbach, Lee Joseph (1970). **Essential of Psychological Testing**. 3rd ed. New York: Harper and Row.

Cropley, A. J.; & Dave, R.H. (1978). **Lifelong Education and Training of Teacher : Developing a Curriculum for Teacher Education on the Basis of Principles of Lifelong Education**. Oxford: Pergamon Press.

Dewey, J. (1959). **John Dewey : Dictionary of Education**. New York: Philosophical Library.

Getshow, Varonica Ann. (1997). **Lifelong Learning Opportunities for Adult at California Community College**. Dissertation Ph.D. (Education Adult and Continuing). Los Angeles: Graduate School University of California. Photocopied.

Havighurst, R.J. (1968). **Personality and patterns of aging**. New York: Gerontologist.

Houle, Cycrill O. (1972). **The Design of Education**. London: Jessey-Base.

Knodel, J.; & N. Chayovan. (2008). **Population Ageing and the Well-being of Older Persons in Thailand : Past Trends, Current Situation and Future Challenges.** Papers in Population Aging. Bangkok: UNFPA, Thailand.

Knowles, Malcolm S. (1978). **Self-Directed Learning. A Guide for Learners and Teachers**. Chicago: Association Press.

Knowles, Malcolm S. (1980). **The Modern Practice of Adult Education : Pedagogy to Andragogy**. New York: Cambridge, The Adult Education.

Maslow, A. H. (1970). **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row.

Krejcie, R. V.; & D. W. Morgan. (1970). Determining sample size for research activities. **Education and Psychological Measurement**. 30 (3): 608 – 610.

Mcclusky, H. Y. (1975). **Education for Again : The Scope of the Field and Perspectives For the Future.** In S.M. Grabowski, & W.D. Mason (Eds.), Learning for Again. Washington D.C.:Adult Education Association of U.S.A. Syracuse: ERIC Clearinghouse for Adult Education.

Rogers, A. (1986). **Teaching Adults. Milton Keynes : Open University Press**. n.p.

Shryock Henry S. (2004). **The Methods and Materials of Demography**. New York: Academic Press Institute for Population and Social Research, Mahidol University. Mahidol Population Gazette. Vol. 15 January, 2006;Vol. 16 January, 2007; Vol. 17 January, 2008.

Smith, Jim; & Spurling, Andrea. (1999). **Lifelong Learning Riding the Tiger**. Cassell. London.

Songsri Soranastaporn; & Saiwaroon Chumpavan. (2002). **Double – Loop Learning for Lifelong Learning**. In ASAIHL– THAILAND JOURNAL, V.5. pp. 50 – 63. Bangkok: Chulalongkorn University.The WHO group. (1994).

The Development of the World Health Organization Quality of Life Assessment Instruments. In J. Orley, & W.Kuyken (eds.) Quality of life assessment: International perspectives. New York: Springer-Verlag.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

ที่ ศธ 0519.12/5093

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

15 พฤศจิกายน 2553

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวัลย์

เนื่องด้วย นางสาวอรอำไพ บุรานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยมี อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ และ อาจารย์ ดร.วัฒนีย์ โรจน์สัมฤทธิ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวอรอำไพ บุรานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5067
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 081-389-9188

ที่ ศธ 0519.12/ 6095

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

15 พฤศจิกายน 2553

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์กฤษณพันธ์ เพ็งศรี

เนื่องด้วย นางสาวอรอำไพ บุรานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยมี อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ และ อาจารย์ ดร.วัฒนีย์ โรจน์สัมฤทธิ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวอรอำไพ บุรานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกูล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5067
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 081-389-9188

ที่ ศธ 0519.12/ 5092

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

15 พฤศจิกายน 2553

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน หัวหน้าศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สำนักงานการสงเคราะห์และสวัสดิภาพสังคม

เนื่องด้วย นางสาวอรอำไพ บุรานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยมี อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ และ อาจารย์ ดร.วัฒนีย์ โรจน์สัมฤทธิ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ นางสาวภัคภร สงวนศักดิ์ นักสังคมสงเคราะห์ 8 ว. และ นางสาวนิภา จวนโสม นักสังคมสงเคราะห์ 7 ว. เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวอรอำไพ บุรานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5067
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 081-389-9188

ที่ ศธ 0519.12/5094

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

15 พฤศจิกายน 2553

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อาจารย์นิตยา ทองสุข

เนื่องด้วย นางสาวอรอำไพ บุรานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยมี อาจารย์ ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ และ อาจารย์ ดร.วัฒนีย์ โรจน์สัมฤทธิ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวอรอำไพ บุรานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2649-5067
หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 081-389-9188

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวัลย์	ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ดร.กฤษณพันธ์ เพ็งศรี	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
3. นางสาวภัคภร สงวนศักดิ์	นักสังคมสงเคราะห์ 8 ว หัวหน้าศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร
4. นางสาวนิภา จวนโสม	นักสังคมสงเคราะห์ 7 ว ข้าราชการศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานค
5. นางนิตยา ทองสุข	ครูชำนาญการ โรงเรียนวัดสมนานัมบริหาร

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม
เรื่อง
แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

1. การศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ตลอดจนมุมมองในหลายๆแง่มุม เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางสังคม ความต้องการด้านเศรษฐกิจ

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

3. ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์มายังท่าน เพื่อโปรดสละเวลาพิจารณาแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม และข้อเสนอแนะของท่านนำไปปรับปรุงแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ต่อไป

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งในการให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

นางสาวอรอำไพ บุรานนท์
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้วิจัย

หมายเหตุ หากท่านมีข้อสงสัยประการใด ขอความกรุณาติดต่อผู้วิจัยที่โทร. 081 – 3899188

ตอนที่ 1
ข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย √ ลงใน [ ] ที่กำหนดให้ตรงตามความเป็นจริง

1. เพศ
   - [ ] ชาย
   - [ ] หญิง

2. อายุ
   - [ ] 60 - 69
   - [ ] 70 - 79
   - [ ] 80 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา
   - [ ] ไม่เคยเรียนหนังสือ
   - [ ] ประถมศึกษา
   - [ ] มัธยมศึกษาตอนต้น
   - [ ] มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
   - [ ] ปวส./ปวท/อนุปริญญา
   - [ ] ปริญญาตรีและสูงกว่า
   - [ ] อื่นๆ (โปรดระบุ.....)

4. สถานภาพของผู้สูงอายุ
   - [ ] โสด
   - [ ] สมรส
   - [ ] หย่าร้าง
   - [ ] หม้าย (คู่สมรสเสียชีวิต)

5. รายได้

[ ] ไม่มีรายได้

[ ] 5,000 บาท หรือน้อยกว่า

[ ] 5,001 – 10,000 บาท

[ ] 10,001 – 15,000 บาท

[ ] 15,001 – 20,000 บาท

[ ] 20,001 – 25,000 บาท

[ ] มากกว่า 25,000 บาท

6. ขนาดครอบครัว

[ ] 1 - 3 คน

[ ] มากกว่า 3 คน ขึ้นไป

ตอนที่ 2

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง ขอให้ท่านโปรดพิจารณาประเมินแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของท่าน โดยตัดสินใจว่ารายการแต่ละข้อ ท่านมีความต้องการอยู่ในระดับใด โดยเขียนเครื่องหมาย √ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด ตามเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีความต้องการมากที่สุด
4 คะแนน หมายถึง มีความต้องการมาก
3 คะแนน หมายถึง มีความต้องการปานกลาง
2 คะแนน หมายถึง มีความต้องการน้อย
1 คะแนน หมายถึง มีความต้องการน้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
1.	**ความต้องการทางกาย** กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคภัยต่าง ๆของผู้สูงอายุ เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ ฯลฯ					
2.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องอาหารและโภชนาการ					
3.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องสุขภาพกาย					
4.	การให้ความรู้เรื่องของการออกกำลังกายที่ถูกวิธี					
5.	การให้ความรู้เรื่องการจัดการที่อยู่อาศัย และจัดสภาพแวดล้อมที่ดี					
6.	การได้รับความรู้ที่จะพยาบาลตนเองเมื่อยามเจ็บป่วย					
7.	การได้รับความรู้เรื่องดูแลตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่รวดเร็ว					
8.	กิจกรรมความรู้เรื่องการพักผ่อนอย่างเพียงพอ					
9.	กิจกรรมความรู้เรื่องการบำรุงรักษาร่างกาย					
10.	กิจกรรมความรู้เรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ					
11.	การได้รับความรู้เรื่องการใช้ยาที่ถูกวิธีสำหรับผู้สูงอายุ					
12.	การได้รับความรู้เรื่องโรคกระดูกพรุนสำหรับผู้สูงอายุ					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
13.	**<u>ความต้องการทางกาย</u> (ต่อ)** กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคข้อเข่าเสื่อม					
14.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องบ้านที่น่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุ					
15.	**<u>ความต้องการทางด้านจิตใจ</u>** กิจกรรมที่เกี่ยวกับทางศาสนา					
16.	กิจกรรมให้ความรู้เรื่องความเครียดในผู้สูงอายุ					
17.	กิจกรรมให้ความรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่มีผลกระทบต่อจิตใจ					
18.	กิจกรรมให้ความรู้การเตรียมความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจก่อนเข้าวัยสูงอายุ					
19.	กิจกรรมเชิดชูบทบาทผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุ					
20.	กิจกรรมการพบปะพูดคุยกับคนวัยอื่นๆที่ไม่ใช่วัยเดียวกันเพื่อพักผ่อนจิตใจ					
21.	กิจกรรมให้ความรู้ในเรื่องของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของผู้สูงอายุ					
22.	การเข้าร่วมกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกเหงา และว้าเหว่ เช่น การรวมกลุ่มกันเข้าวัด ทำบุญ					
23.	กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเรียนรู้เรื่องต่างๆจากสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์					
24.	การให้ความรู้เรื่องอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป					
25.	การให้ความรู้เรื่องความต้องการการเอาใจใส่ที่มากขึ้นของผู้สูงอายุ					
26.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการนั่งสมาธิ วิปัสสนาสำหรับผู้สูงอายุ					
27.	การให้ความรู้เรื่องหนทางสู่ความสงบทางจิตใจของผู้สูงอายุ					
28.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการยอมรับนับถือในตนเองในฐานะที่เป็นผู้สูงอายุของครอบครัว ชุมชน					
29.	**<u>ความต้องการทางด้านสังคม</u>** กิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจ เช่น กิจกรรมอาสาสมัคร					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
	<u>ความต้องการทางด้านสังคม (ต่อ)</u>					
30.	กิจกรรมทางการกีฬาในชุมชน เช่น การเดินการกุศล					
31.	กิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง					
32.	กิจกรรมการมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ช่วยเหลือสังคม					
33.	กิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ					
34.	กิจกรรมการจัดหางานให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการทำงาน					
35.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องขนส่งมวลชนที่ต้องได้รับการบริการ					
36.	การเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆกับเพื่อนต่างวัยหรือวัยเดียวกันในศูนย์บริการที่จัดให้					
37.	กิจกรรมการไปทัศนศึกษาในสถานที่ต่างๆสำหรับผู้สูงอายุ					
38.	กิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดต่างๆกับคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆเป็นผู้จัด					
39.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ					
40.	กิจกรรมการเข้าร่วมกับชุมชน และสังคมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ					
41.	การมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิดในการประชุมหรือการแสดงประชามติต่างๆ					
	<u>ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ</u>					
42.	กิจกรรมการเรียนรู้วิธีการใช้จ่ายเงินจากรายได้ที่มีอยู่อย่างจำกัด					
43.	กิจกรรมการเรียนรู้วางแผนการลงทุนกับเงินเก็บที่มีเพื่อให้งอกเงย					
44.	กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
45.	**<u>ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ</u>** (ต่อ) การให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การทำขนม การทำดอกไม้					
46.	กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกอบรมวิชาชีพ					
47.	กิจกรรมส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุ เช่น จัดตลาดนัดผู้สูงอายุ					
48.	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการออมเงินสำหรับผู้สูงอายุ					
49.	กิจกรรมการจัดหางานให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างรายได้					
50.	กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์สำหรับวัยสูงอายุ เช่น การสะสมทรัพย์					
51.	กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ					
52.	กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับการลดเว้นค่าโดยสารสาธารณต่าง ๆสำหรับผู้สูงอายุ					
53.	กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวช่องทางการจำหน่ายสินค้า					
54.	กิจกรรมการให้ความรู้ในการประกอบธุรกิจ SME					
55.	กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในการประกอบธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุ					

ตอนที่ 3

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุอย่างไร โปรดให้รายละเอียด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัย

ภาคผนวก ค

ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

ข้อที่	ข้อความ	เกณฑ์พิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลความหมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
1	**<u>ความต้องการทางกาย</u>** กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคภัยต่างของผู้สูงอายุ เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ ฯลฯ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
2	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องอาหารและโภชนาการ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
3	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องสุขภาพกาย	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
4	การให้ความรู้เรื่องของการออกกำลังกายที่ถูกวิธี	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
5	การให้ความรู้เรื่องการจัดการที่อยู่อาศัย และจัดสภาพแวดล้อมที่ดี	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
6	การได้รับความรู้ที่จะพยาบาลตนเองเมื่อยามเจ็บป่วย	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
7	การได้รับความรู้เรื่องดูแลตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลที่รวดเร็ว	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
8	กิจกรรมความรู้เรื่องการพักผ่อนอย่างเพียงพอ	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
9	กิจกรรมความรู้เรื่องการบำรุงรักษาร่างกาย	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
10	กิจกรรมความรู้เรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อป้องกันอุบัติเหตุ	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
11	การได้รับความรู้เรื่องการใช้ยาที่ถูกวิธีสำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
12	การได้รับความรู้เรื่องโรคกระดูกพรุนสำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
13	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคข้อเข่าเสื่อม	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
14	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องบ้านที่น่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
15	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องอาหารที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ	1	-1	-1	1	1	0.2	ใช้ไม่ได้
16	**<u>ความต้องการทางด้านจิตใจ</u>** กิจกรรมที่เกี่ยวกับทางศาสนา	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
17	กิจกรรมให้ความรู้เรื่องความเครียดในผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
18	กิจกรรมให้ความรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่มีผลกระทบต่อจิตใจ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
19	กิจกรรมการแสดงออกของผู้สูงอายุในฐานะวิทยากรเพื่อส่งเสริมจิตใจ	1	-1	1	1	0	0.4	ใช้ไม่ได้

ข้อที่	ข้อความ	เกณฑ์พิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลความหมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
20	กิจกรรมให้ความรู้การเตรียมความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจก่อนเข้าวัยสูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
21	กิจกรรมเชิดชูบทบาทผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุ	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
22	กิจกรรมการพบปะพูดคุยกับคนวัยอื่นๆที่ไม่ใช่วัยเดียวกันเพื่อพักผ่อนจิตใจ	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
23	กิจกรรมให้ความรู้ในเรื่องของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
24	การเข้าร่วมกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกเหงา และว้าเหว่ เช่น การรวมกลุ่มกันเข้าวัดทำบุญ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
25	กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเรียนรู้เรื่องต่างๆจากสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
26	การให้ความรู้เรื่องอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
27	การให้ความรู้เรื่องความต้องการการเอาใจใส่ที่มากขึ้นของผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
28	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการนั่งสมาธิ วิปัสสนาสำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
29	การให้ความรู้เรื่องหนทางสู่ความสงบทางจิตใจของผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
30	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการยอมรับนับถือในตนเองในฐานะที่เป็นผู้สูงอายุของครอบครัวชุมชน	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
	<u>ความต้องการทางด้านสังคม</u>							
31	กิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจ เช่น กิจกรรมอาสาสมัคร	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
32	กิจกรรมทางการกีฬาในชุมชน เช่น การเดิน การกุศล	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
33	กิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
34	กิจกรรมการมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ช่วยเหลือสังคม	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
35	กิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ	-1	1	1	1	1	0.6	ใช้ได้
36	กิจกรรมการจัดหางานให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการทำงาน	-1	1	1	1	1	0.6	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อความ	เกณฑ์พิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลความหมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
37	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเหมือนบุคลวัยอื่นๆ หรือวัยเดียวกัน เช่นกิจกรรมร่วมมือร่วมใจลดโลกร้อน เป็นต้น	-1	-1	0	0	1	0.2	ใช้ไม่ได้
38	กิจกรรมการให้ความรู้ในการประกันตนสำหรับผู้สูงอายุ	-1	-1	-1	1	1	-0.2	ใช้ไม่ได้
39	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องขนส่งมวลชนที่ต้องได้รับการบริการ	1	-1	1	1	1	0.6	ใช้ได้
40	การเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆกับเพื่อนต่างวัยหรือวัยเดียวกันในศูนย์บริการที่จัดให้	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
41	กิจกรรมการไปทัศนศึกษาในสถานที่ต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
42	กิจกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดต่างๆกับคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆเป็นผู้จัด	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
43	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องบทบาททางสังคมของผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
44	กิจกรรมการเข้าร่วมกับชุมชน และสังคมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
45	การมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิดในการประชุมหรือการแสดงประชามติต่างๆ	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
46	**<u>ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ</u>** กิจกรรมการเรียนรู้วิธีการใช้จ่ายเงินจากรายได้ที่มีอยู่อย่างจำกัด	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
47	กิจกรรมการเรียนรู้วางแผนการลงทุนกับเงินเก็บที่มีเพื่อให้งอกเงย	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
48	กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
49	การให้ความรู้เรื่องการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การทำขนม การทำดอกไม้	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
50	กิจกรรมการเรียนรู้และฝึกอบรมวิชาชีพ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
51	กิจกรรมส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุ เช่น จัดตลาดนัดผู้สูงอายุ	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้

ข้อที่	ข้อความ	เกณฑ์พิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลความหมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
52	กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการออมเงินสำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
53	กิจกรรมการจัดหางานให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างรายได้	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
54	กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์สำหรับวัยสูงอายุ เช่น การสะสมทรัพย์	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
55	กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
56	กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับการลดเว้นค่าโดยสารสาธารณต่างๆสำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
57	กิจกรรมส่งเสริมหรือสนับสนุนงบประมาณในโครงการต่างๆของศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง	-1	-1	0	0	0	0	ใช้ไม่ได้
58	กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวช่องทางการจำหน่ายสินค้า	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
59	กิจกรรมการให้ความรู้ในการประกอบธุรกิจ SME	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้
60	กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายในการประกอบธุรกิจสำหรับผู้สูงอายุ	1	1	1	1	0	0.8	ใช้ได้

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	อรอำไพ บุรานนท์
วันเดือนปีเกิด	29 สิงหาคม 2515
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	34/8 ถนนเทศบาลอนุสรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2527	ประถมศึกษา จากโรงเรียนเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
พ.ศ. 2530	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนสิรินธร จังหวัดสุรินทร์
พ.ศ. 2542	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากศูนย์บริการการศึกษาดินแดง กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2548	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ (การประชาสัมพันธ์) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
พ.ศ. 2554	การศึกษามหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ